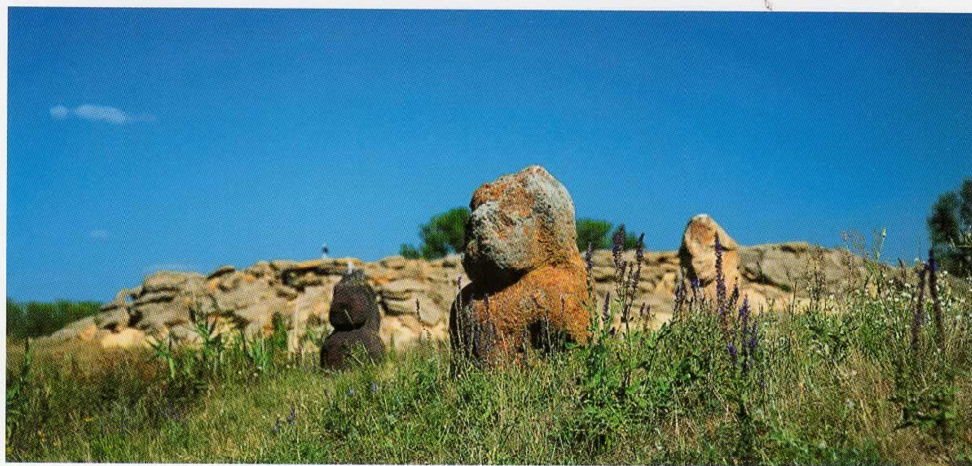

О. С. ШПОТЬ

ПРО ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Благодійний фонд "Україна-Русь"

О. С. Шпоть

ПРО ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Благодійний фонд «Україна-Русь»
ПП «Коронатор»
Львів-Київ
2012

ISBN 978-966-96555-3-0
УДК 94(477)".../09"
ББК 63.3(4УКР)32/4
Ш84

Шпоть О.С. Про витоки української нації. – Львів-Київ.:
Благодійний фонд «Україна-Русь»; ПП«Коронатор», 2012. – 170 с.

Автор досліджує події української історії з половини VII ст. до н.д., опираючись на «Велесову книгу» як на повноцінне історичне джерело. А «Велесова книга» говорить, що Руська земля існує понад 20000 років; що ми – це не тільки руси, поляни, древляни, укри, кривичі, дуліби, волиняни, а й орії, коморії, слов'яни, сківи, анти; що не грецька, а українська земля є колискою демократії; що Київ став уперше столицею 625 року до н.д., тобто більш ніж на тисячу років раніше дати його офіційного заснування. Оця самодостатня, вільна від рабства спільнота, згуртована вірою в рідних богів, що з часів Орія в боротьбі за рідну землю сформувалася в державу з найменуванням Русь, і є початком української нації. Дослідження торкається й інших цікавих питань, зокрема про етнічну належність носіїв Трипільської культури, відносин русів і хозар та причин нашого безпам'ятства. Значна частина книги присвячена питанням демократії та висвітленню умов, за яких демократія може бути навіть шкідливою. Книга розрахована на широке коло читачів, якому небайдужа історія України.

The author explores the history of the events of the Ukrainian half of VII century BC, relying on "Velesovu book" as a valuable historical source. " Veles Book " tells us that land of Rus' is more than 20000 years old, that Ukrainians are not only Rus', Polans, Drevlians, Ukri, Krivichi, Dulebs, Volhynians but also Oriyi, Komoriyi, Slavs, Scyths, Ants. Ukrainian land not Greek land is the cradle of democracy. Kyiv became capital in 625 BC, more than a thousand years before the date of its official founding. This self-sufficient, free from the bondage community, united by faith in thenative gods, since Oriya in the struggle for native land formed in the state with the name Rus', and is the beginning of the Ukrainian nation. Research touches other questions eg. the ethnicity of Trypillian culture, the relationships between Khazars and Rus', and reasons for national identity loss of Ukrainians today. Part of the book devoted to democracy problem and conditions when democracy can be harmful. The book is designed for wide range of readers who care about the Ukrainian history.

Охороняється Законом України «Про авторське право та суміжні права»

ISBN 978-966-96555-3-0

© Шпоть О.С., 2012 р.
© Благодійний фонд «Україна-Русь», 2012 р.
© ПП «Коронатор», 2012 р.

Вступ

Історія – безперечно цікава і точна наука. Точна, бо має можливість фіксувати події в часі з точністю до року, дня і навіть секунди. Але серед багатьох наявних у світі наук вона, мабуть, найбільше залежить від «сильних світу цього». Висвітлення окремих питань, та й самі літописи багаторазово перероблялися (або замовчувалися) на догоду деспотам, династіям, а іноді й окремим націям. Ідеологи радянської влади найбільше хотіли, щоб історія України розпочиналася з 1917 року. І якщо й було відхилення від цієї настанови, то це – можливість розпочинати історію України від Богдана Хмельницького (і то лише для того, щоб показати, що здійснилася «споконвічна мрія» українців – «навіки возз'єднатися» з Росією).

Концепція історії України затверджувалася політбюро ЦК КПРС... Можна було безперешкодно досліджувати грецькі колонії на Півдні України, але навіть сама думка шукати історію українців у глибині віків, а тим більше – до нашої доби – була крामольною. Тому цей період нашої історії невідомий і невивчений. Радянська влада виховувала нове покоління істориків, які мусили знати наперед, що все, що розкопується на території України з попередніх тисячоліть, – створене іраномовними племенами і ніякого зв'язку з історією українського народу не має. Значна частина офіційних істориків і сьогодні свято сповідує ці ідеологічні настанови. Під них потрапила і «Велесова книга» (надалі – ВК). І це основна причина, чому досліджувати історію цього періоду беруться не історики (в т.ч. – і автор цієї книги), а письменники, математики, фізики, дипломати... Можна і навіть потрібно сумніватися в достовірності кожного історичного джерела, в т.ч. і «Велесової книги», але ігнорувати викладені в ній факти і події, які підтверджуються іншими джерелами, або хоч не суперечать

їм, – не варто.

Усі завойовники прагнули і майже все зробили для того, щоб позбавити українців історичної пам'яті. Щоб перетворити нас на безлику біологічну масу, що не пам'ятає свого роду, а, відповідно, і не має почуття самоповаги і гордості. Ще варяги, силою зброї утвердивши в Києві династію Рюриковичів і запровадивши християнство, зробили все, щоб знищити всі писемні пам'ятки, які щоденно нагадували б українцям, що споконвіку в нас князів обирали щорічно, що влада князів була підзвітна Вічу, що люди наші виявляли чудеса хоробрості, захищаючи власну землю, а князі наші здійснювали походи, і ці походи були успішними. Натомість утверджувалися байки, що лише варяги створили нам державу і дали князів, що лише християнство принесло нам писемність тощо. Російська імперія і радянська влада довели цю тему до абсурду. Був такий анекдот на тему радянської ідеології стосовно українців: «Українці, як тільки злізли з дерев, то прямо... в "колиску трьох братніх народів"!». Ще Нестор Літописець засумнівався в правдивості поширюваних чуток: *«Дехто, не знаючи, каже, що Кий був перевізником коло Києва, мовляв, був перевіз з того боку Дніпра; ... а Кий князував у своєму роду і ходив до царя грецького, і той цар, переказують, зустрічав його з великою шанобою та почестями»* [51,13]. Саме Нестор Літописець поставив пряме питання: *«...звідки почалась руська земля, хто в Києві перший став князувати і звідки руська земля стала бути?»*

Пошуку відповіді на питання, звідки бере початок наша нація та який її історичний шлях у минулому, і присвячена ця робота. Враховуючи, що писемних пам'яток дохристиянського періоду майже не збереглося, є необхідність досліджувати не лише супутні питання: існування писемності в дохристиянський період, політичний устрій державних утворень наших предків, питання релігії, а й думати над причинами нашого безпам'ятства.

Свої дослідження і висновки автор робив, вивчаючи «Велесову книгу» в перекладі Б.Яценка [76]. Незважаючи на окремі недоліки перекладу (відзначені зокрема Б.Сушинським [56]), його переклад є перший із найбільш ґрунтовних. До того ж це видання містить і автентичний текст. Слід зауважити, що в останні роки з'явилося ще кілька видань «Велесової книги»,

зокрема Г. Лозко [43], С. Піддубного [50] та ін.

«Велесова книга» – умовна назва текстів, нанесених з обох сторін дерев'яних дощочок розміром 38 на 22 см, товщиною до 1 см. Всього близько 37 штук, частина з яких пошкоджена, деяких є лише фрагменти. Назва текстів пов'язана з іменем слов'янського бога Велеса (текст дощечки №16 починається словами: «Влес книгу сію...»). Усі відомості про історію текстів до моменту їх публікації виходять від емігранта, автора художніх творів та творів зі слов'янського фольклору Ю.П.Миролюбова.

Згідно з його розповідями «Велесова книга» була знайдена у 1919 році полковником Добровольчої армії Алі Ізенбеком на підлозі бібліотеки в розграбованому поміщицькому маєтку Захаржевських-Задонських біля Великого Бурлука на Харківщині. У 1925 році Ізенбек оселився у Брюсселі, де познайомився з Юрієм Петровичем Миролюбовим — білоемігрантом із України. За освітою Миролюбов був інженером-хіміком, але дуже цікавився слов'янськими старожитностями. Подальша доля «Велесової книги» тісно пов'язана саме з цією постаттю.

З 1925 по 1939 рік Миролюбов намагався реставрувати дощечки, переписувати їх, розшифровувати і фотографувати. Ізенбек не дозволяв виносити дощечки із свого приміщення та відхилив пропозиції бельгійських вчених, які хотіли займатися вивченням дощочок. Миролюбову вдалося переписати більшу частину і зберегти достатньо чітке зображення однієї з табличок. У 1940 р. в Брюссель прийшли німці. Л.Логвиненко, роздумуючи над подальшою долею текстів, пише: *«У 1941 році Алі Ізенбек, який заробляв собі на життя, працюючи художником на килимовій фабриці, помирає. Спадщина відходить Юрію Миролюбову, але очікуваних дощочок він там не знаходить. Сам Миролюбов висловив версію: оригінали були викрадені нацистською організацією «Аненербе» («Спадщина предків»), до якої входило кілька десятків інституцій. Ця езотерична організація скрізь шукала сліди арійської раси. Прихильники теорії нацистського викрадення переконували, що окультистам від СС не сподобалося, що якісь слов'яни, зокрема руси, вийшли із Семиріччя під проводом Арія, що суперечило расовій теорії нацистської Німеччини.*

Інші «детективи» стверджують, що значна частина архівів була захоплена радянськими військами й зникла в бездонних московських таємних сховищах, ще інші вказують на архіви Ватикану, яким, мовляв, невігідно оприлюднювати письмо волхвів. Можливо також, що цими табличками насолоджується якийсь приватний колекціонер...» [41,13]. Так чи інакше, а таблички «Велесової книги» безслідно зникають.

Автор свідомо не торкається питання достовірності «Велесової книги» (на тему історії появи «Велесової книги» та доказів – підробка це чи ні – написано багато солідних праць), а прийняв як постулат думку, сформульовану Б. Сушинським: *«Незалежно від того, ким і в який спосіб було створено зібрання під умовною назвою «Велесова книга», воно має самодостатню цінність, саме як історико-пізнавальний твір» [56,84-85].*

У своїй роботі автор:

- * беззаперечно сприймає концепцію Петра Комнацького [33] про те, що ті кілька подій із ВК, для яких можна визначити дату, є історично достовірні, підтверджені іншими джерелами і вкладаються в хронологію загальновідомої історії, як, наприклад, дата смерті готського вождя Германаріха;

- * опирається на концепцію Петра Комнацького [33], що «Велесова книга» – не літопис, а, швидше, пропагандистський матеріал. Це, відповідно, не зобов'язувало авторів «Велесової книги» датувати загальновідомі їм події;

- * висловлює власну концепцію, згідно з якою автори текстів «Велесової книги» любили свій рід і народ, вірили і довіряли своїм богам. І перед лицем навали чужинців, перед богами і людьми у них не було ні бажання, ні потреби записувати на дощечках неправдиві факти історії, щоб агітувати ними людей на боротьбу з навалою ворогів. Тим більше, що неправдиві факти дали б протилежний ефект.

Виходячи із вищенаведеного, автор вірить, що все написане у «Велесовій книзі», – відповідає історичній дійсності. Отже, це – невідомі раніше факти нашої історії, але викладені не лише без хронології, а й навіть не системно (з погляду історика), з іноді зовсім випадковим розташуванням на одній дощечці фактів, що відносяться до різних історичних епох. Це пояснюється

специфікою завдання, яке стояло перед авторами «Велесової книги». Потрібно було підняти дух і впевненість у перемозі русів перед нашестям варягів і водночас підняти їх на боротьбу проти християнства, на захист рідних богів. Для цього потрібно було звернутися, наприклад, до загальновідомої всім героїчної події, або кількох подій (навіть не пов'язаних часом), нагадати про перемогу батьків та прадідів і закликати не посоромити їх. Або звернутися до гірких чи трагічних поразок, які всі пам'ятали, ще раз проаналізувати причини трагедії і закликати не повторити помилок; нагадати відомі всім надзвичайно складні ситуації (вихід із яких могли підказати лише рідні боги, і закликати шанувати їх); оприлюднити упорядковані постулати релігії та сонм богів; ще раз утвердити звичаї. Тобто тексти «Велесової книги» написані на потребу дня, в яких логікою викладу потрібно було наводити факти сивої давнини і події сьогодення.

Як відзначає Б. Ребіндер [53], «Велесова книга» не є закінченим і цілісним твором. Там трапляються тексти, написані різними авторами, різними стилями і, можливо, в різні часи. Однак більшість їх написана, як це твердить П. Комнацький [33], на актуальні теми – експансію варягів та поширення християнства. Деякі тексти повторюються з викладенням одних і тих же фактів різними стилями, ніби кільком учням давали одне й те саме завдання, щоб потім відібрати кращий.

Так, «Велесова книга» не є літописом, але вона містить історичні факти із життя нашого народу. При побудові хронології подій за «Велесовою книгою» автор дотримувався певної методології. Логічно завершені думки із «Велесової книги» покладені в основу окремих фрагментів про події, розташування яких по вісі часу здійснювалося за такими пріоритетами:

1. Дійсність і час не викликають сумнівів, бо підтверджені іншими джерелами (наприклад, смерть вождя готів Германаріха).

2. Час визначається внутрішнім датуванням самої ВК: *«що так літ за тисячу п'ятсот до Діра пішли прадіди до гори Карпатської»*.

3. Датування не визначене, але за ім'ям вождя подію можна віднести до певного часу: *«і анти Мезенмира здобули перемогу над готами і розтрощили їх надвоє»*.

4. Хоч час подій не визначений, але за логікою викладення їх можна віднести до певного проміжку часу: *«а митриди сказали русам, що ті можуть селитися біля них»*.

Значна кількість дослідників приходять до закономірного висновку, що тексти «Велесової книги» записані з усних переказів [76,243]. Та й наступний текст із «Велесової книги» на дощечці під номером 25* ніби підтверджує це:

*«... .І помер, а по ньому були іні.
Кожний зробив яқесь благо для русів.
Пам'ять наша те вдержить,
Бо мусимо їх славити всякої тризни три Віди**
і зберігати пам'ять про них у синів наших,
І ніхто не сміє про те забути,
бо проклятий буде богами нашими і людьми.
І люди ім'я його охубнуть на віқи» (ВК,25).*

Однак В. Дем'янов зауважує, що *«деякі екскурси ...подані настільки обширно, що складається враження про присутність більш раннього тексту»* [20,7].

П. Комнацький переконаний, що писемність до IX ст. у слов'ян була, тому що «Велесова книга» цитує древніші за IX ст. джерела, що містять точну хронологію [34].

Б. Сушинський теж вважає, що писемність була іще до «Велесової книги», оскільки перекладає початок дощечки 38а так:

«А ще писано було рукою літописця таке... » [56,181].

С. Піддубний пише: *«наші предки мали власне письмо набагато раніше, ніж стверджує офіційна наука»* [50,98].

А, з іншого боку, є піктограми із «Кам'яної Могили» та написи на кераміці Трипільської культури [16;17;29]. Що це: руни, ч'єрти,

---

* Усі фрагменти із «Велесової книги» наведені за перекладом Б.Яценка. Однак, цитовані тексти «Велесової книги» (ВК) подані за номером дощечки, щоб ці посилання легше було співставити з перекладами «Велесової книги», здійсненими іншими авторами.

** Віди (Веди) – найдавніші пам'ятки староіндійської літератури, написані писемністю, яка сьогодні зветься санскрит (кінець 2-го тис. – 1-ша половина 1-го тис. до н.д.). Відомі 4 збірки: гімни, пісні, молитви, заклинання (згадується в дощечках ВК,25; ВК,6д; ВК,31).

різи? Про це колись все-таки скажуть своє вагоме слово вчені Академії наук України. Але сьогодні є впевненість, що саме орії принесли писемність в Індію. Та й «Велесова книга» про це свідчить:

*«Хай святиться ім'я його Індра,
бо то є наш бог серед богів і Веди знає,
так оспівали були його... ..
Дитиною прийшов він із землі оріїв до краю
Ін(д)ського»(ВК,31).*

В.Паїк пише: *«Беросс (халдейський жрець, астролог і філософ) усі свої дані, як він сам свідчить, почерпнув із халдейських (сумерських) і скитських книг. З цього виходить, що скоти мали своє письмо вже у другому тисячолітті до Хр. або ще скоріше» [46,30].*

Дуже вдалою здається версія П. Комнацького [34] про те, що птиця Мати-Слава, яка часто згадується у «Велесовій книзі», це не що інше, як книга волхвів. Читаючи наступні фрагменти, важко заперечити його версію:

*«Що Мати б'є крилами про труди ратні
і славу воїнам... » (ВК,7д).*

*«Щако слава наша отече до Матері-Слави і перебуде в ній
до кінця кінців земних і інших життів» (ВК,7є).*

«Б'є крилами мати-Птиця і співає пісню до січі.

А та птиця і не сонце, а од зорі, була нею » (ВК,7є).

«І б'є крилами Мати-Слава наша

І говорить нащадкам про тих,

що ні грекам, ні варягам не піддавалися.

Говорить тая птиця про героїв боруських,

які од рук римлян упали коло Дунаю

біля Пролян-валу» (ВК,7ж).

«... а та птиця од Интри(Індри)... » (ВК,6г).

Отож не дивно, що наші предки обожнювали книгу волхвів, називаючи її Мати-Слава. Адже лише книга могла зберегти славу про подвиги:

«... до кінця кінців земних і інших життів» (ВК,7є).

Тільки книга могла передати, навчити у скрутний момент наступне покоління, як здобути вогонь і вижити в несприятливих умовах:

*«Молимо патаре Дяіе, що той ізведе огінь,
якій Мати-Слава принесла на крилах своїх праотцям
нашим» (ВК, 19).*

*«І там Мати-Слава перед нами йде, що огонь дала пращурам
нашим.*

І се щури наші радіють на небі за нас» (ВК, 29).

Отже, писемність у слов'ян була. Але вона була, очевидно, так як і в деяких інших народів, зосереджена у волхвів. Більше того, мабуть, існувала ідеологія волхвів, яка стверджувала, що поширення грамотності серед населення призведе до зменшення здібностей у людей запам'ятовувати величезний обсяг подій і фактів (а заодно і понизить статус волхвів!). Ця ідеологія підтримувалася відповідними заборонами вчити письма непосвячених. Щось схоже було і в інших народів, пише Паола Утевська (про германців): *«Знаки, схожі на писемні, використовували в них тільки жерці та й то для магічних обрядів і ворожіння.... Таємні знаки. «Таємниця», або таємна мудрість», давньоанглійською та давньоскандинавською мовами вимовлялося гуп» [63, 189].*

Напрошується висновок, що та писемність, яка використовувала грецькі літери для передачі слов'янських звуків (і якою написана «Велесова книга»), виникла набагато пізніше, ніж та писемність, якою були написані книги волхвів. Нова писемність виникла в суспільстві разом із зростанням контактів з іншими народами, як потреба населення, що розвивалося, торгувало і спілкувалося, змушене було укладати угоди, надсилати листи, повідомлення тощо. Зрештою і поширення християнства вимагало певного рівня грамотності на національній основі. Вірогідна й така версія, що паралельно до писемності, яка існувала в замкнутому (кастовому) релігійному середовищі волхвів, виникла нова писемність. І сталося це, можливо, навіть з допомогою греків, але вже в цивільному середовищі, проти волі волхвів і не підконтрольно їм.

Тут доречно згадати ще одне свідчення, яке наводить Паола Утевська: «У книзі «Сказання про письменна» Чорноризець Храбр розповідає про два етапи розвитку слов'янського письма. Перший – коли слов'яни ще були язичниками (не имеху книг), отож читали й ворожили за допомогою рисок та зарубок (чрѣтами й рѣзами чьтѣху і гатааху). Другий етап – коли вони хрестились, то почали писати римськими і грецькими письменами, але було це письмо «без оустроения», тобто не пристосоване до слов'янської мови» [точніше було б, без розподілу на окремі слова. – О.Ш.] [63, 205]. «Відомо також, що Кирило, прибувши до Херсонесу, ще близько 860 року знайшов там «Євангеліє та Псалтир, руськими письменами писані» [63, 210-211].

А тепер уявімо ситуацію на час написання «Велесової книги» (близько 878 р. [33]). Із Новгороду загрожує Рюрик, у Києві – варяги, а по Русі шириться християнство. Що робити людям, які хочуть захистити себе і рідних богів? Писати звернення до населення текстами, яких, крім волхвів, ніхто не прочитає? Тому рішення цілком логічне: запрошують молодих, здібних, грамотних юнаків із різних родів. І писемністю, яка вже на той час фактично обслуговує торгівлю, економіку, нову (християнську) релігію, а, можливо і побут, під керівництвом волхвів створюють емоційні, патріотичні, закличні тексти, треби. Частина із них, що дійшла до нас, відома під назвою «Велесова книга».

Ось уривок із тексту «Велесової книги», який можна розуміти як вступне пояснення волхвів цим юнакам про те, як виникла (з погляду волхвів) нова писемність та чому недоцільно надалі тримати її в нелегальному (щодо волхвів) становищі:

*«Вони (греки) дали бо нам письмено своє,
аби взяли його і розгубили свою пам'ять.
І той ілар, який хотів учити дитя наше,
повинен був ховатися по домівках тих,
аби його, невченого, повернути на наше письмо
і нашим богам правити треби» (ВК,8(3)).*

Лише надзвичайна загроза (наступ ворогів – це звичайна річ, а поширення християнства – це втрата ґрунту під ногами волхвів!) змусила їх піти на такий крок. Читаючи «Велесову книгу», складається враження, що волхви ще не оволоділи новою

писемністю (не лише через кастовість, а й через відчуття зверхності як володарів писемності та знань, зосереджених у книгах), а юнаки не володіли давньою, яка була доступна лише волхвам. Отже, відібрати кращий текст волхви могли лише після того, як кожен із юнаків прочитає написаний ним текст. Майже неможливо відновити історію, справжній хід подій, якщо вони ніким не були записані, або ці записи втрачені. Але можна скласти версію, більш-менш правдоподібну, якщо вона логічно пов'язує скупі письмові свідчення, археологічні дані та інші факти. За такої версії правдоподібним здається твердження П.Комнацького, що титли втрачені [33].

І тоді можна зрозуміти емоційний стан одного із авторів «Велесової книги», коли він бачить на власні очі священні книги, з яких волхви вчитують про героїчні подвиги предків та про події сивої давнини, навіть може скопіювати малюнок на дощечку (на що звертає особливу увагу Б. Сушинський [56,90-91]) і знає, що доступу до цих книг у непосвячених немає. І, ніби передбачаючи трагічну долю цих книг, ніби передчуваючи, що через якусь сотню літ (князь Володимир) волхвів замучать на смерть, а їх «поганські» книги спалять, один із цих юнаків наважується (закликаючи боронити рідних богів) одночасно зафіксувати для нащадків і скаргу на волхвів:

*«Наші жерці знання збагачувати закликають,
а вкрали їх від нас.
І ми нині так, як без бороди,
і боїмося, що так і лишимося невігласами до кінця,
не знаючи, звідки ми» (ВК,6д).*

Можна згодитися з Б. Сушинським, що одним із співавторів «Велесової книги» справді є Хоругин син [56,161-164]:

«Се мовить вам Хоругин син од отця Хориги...» (Вк,29).

Але не можна згодитися, що він був волхвом. Інакше йому довелось б писати «а **ми** вкрали їх від них». Якби він був волхвом, то в нього була б перспектива опанувати ту систему письма і, відповідно, мати доступ до книг. Тоді не прозвучало б таке жорстоке звинувачення – **вкрали**. Отже, красти було що!

Розділ 1.

Хронологія подій нашої історії відтворена за «Велесовою книгою»

П. Комнацький [33;30] дослідив і опублікував хронологію подій, зафіксованих у «Велесовій книзі». Познайомившись з цим дослідженням, автор вважає за обов'язок подати власну версію датування подій. Свою не тому, що вона міститиме щось цілком нове, а щоб зробити те, чого не доробив, на мій погляд, Петро Комнацький, тобто кожному читачеві показати доступність цієї побудови, правила побудови, визначити ті місця у «Велесовій книзі», на які опирається датування, бо опублікована ним хронологія (без системного пояснення) в одних читачів викликала захоплення, а в інших – недовіру, або й звинувачення у фантазерстві [77,189-199]. Так, послідовність подій, викладених автором, багато в чому не співпадає з викладом подій у часі П. Комнацького. Тепер те, що не співпадає, і має стати об'єктом дослідження наступних поколінь, оскільки датування подій, відтворених за «Велесовою книгою», – це не хронологія П. Комнацького чи О. Шпотя, а часова послідовність подій історії нашого народу. І кожен читач має бути хоч трохи істориком, щоб бути небайдужим і активним громадянином.

Хронологію «Велесової книги» автор побудував, спираючись, головним чином, на внутрішнє датування. Воно наведене в табл.1, існує в текстах «Велесової книги» і його може уточнити будь-хто з бажаючих. Слід звернути увагу на те, що цифри першої колонки взяті із «Велесової книги» як основа фактично

без змін і округлень. Автор може помилятися лише в чіткому визначенні дати (колонки 2, 5), у трактуванні фрагментів тексту тощо.

Велика кількість використаних у «Велесовій книзі» інтервалів між відомими подіями свідчить про систему позначення історичних подій того часу. Недарма ж перекладач творів Геродота українською мовою С.К.Спасько, характеризуючи його твори, в передмові пише: *«Другим недоліком є те, що Геродот не писав точний час, в якому відбувались описані ним події. Роки тих подій треба встановлювати за іншими джерелами, що створює додаткові значні труднощі»* [24,4]. А сам Геродот дату заснування держави скіфів записав так, як вони йому сказали, – у вигляді інтервалу між відомими подіями: *«Скити про себе казали: «Ми є наймогутнішим народом зі всіх народів, що заселяють цю країну». Першим чоловіком у них був Таргетай, він був сином їх бога – Сонця, а його матір була дочкою Бористену (Дніпра)... ..Скити вважають, що від часу сформування їх нації-держави і **від першого їх царя Таргета до вторгнення на їх землю Дарія через Гелеспонт, пройшло тисячу років»*** [24,23-24]. Це свідчення Геродота підтверджує, що внутрішнє датування у «Велесовій книзі» відображає систему хронології (у вигляді інтервалів між відомими подіями), яка існувала в той час у скіфів, доки людство не домовилося прив'язати початок літочислення до загальноприйнятої нині дати – дати народження Ісуса Христа.

Археологія свідчить, що люди на території України живуть з прадавніх часів (наприклад, Молодовська культура існувала ще за 45000 років до н. д. [11,48]). Однак, "Велесова книга" неодноразово нагадує час виникнення Русі і будує від цієї події внутрішню хронологію. Використавши дані табл. 1, авторська версія датування подій, відтворених за «Велесовою книгою», має такий вигляд (Табл.2). Інтервал років 650 – 630 р. до н.д. обраний умовно: відомий рік смерті Орія із тексту «Велесової книги» – 625 рік до н.д. Якщо Орій прожив 70 років, то із Індії він міг вирушити ніяк не раніше, ніж у 35 років свого життя, маючи вже майже дорослих трьох синів, життєвий досвід і авторитет такий, щоб громада могла звернутися до нього з проханням очолити похід до берегів Дніпра, на свою прабатьківщину:

Таблиця 1. Внутрішнє датування «Велесової книги»

Інтер-вал, роки	Перша подія		Друга подія		Но-мер дощ.	Фрагмент тексту
	Віро-гідна дата	Зміст	Зміст	Віро-гідна дата		
1	2	3	4	5	6	7
10	555 р. до н.д.	Смерть Верена	Кінець князюв. Серезня	545 р. до н.д.	366	366 « <i>І по тому Серезень – десять</i> ».
20	575 р. до н.д.	Смерть Лебедяна	Смерть Верена	555 р. до н.д.	366	366 « <i>А по тому був Верен з Великограддя також двадцять літ</i> ».
20	595 р. до н.д.	Смерть Кия	Смерть Лебедяна	575 р. до н.д.	366	366 « <i>І по ньому був син Лебедян, який звався Славер, і той був двадцять літ</i> ».
30	625 р. до н.д.	Смерть Орія	Смерть Кия	595 р. до н.д.	366	366 « <i>І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ</i> ».
50		Білояр по той бік Ра-ріки	Алдоріх		9Б	9Б « <i>Було те за п'ятдесят літ до Алдоріха</i> ».
50		Початок битви з гунами і готами	Закінчення битви з гунами і готами		66	66 « <i>... п'ятдесят літ вели боротьбу велику, щоденну проти гунів і готів</i> ».
100		Боротьба з гунами	Боротьба з гунами		66	66 « <i>... і боротьба з ними була важка. Вона тривала 100 років</i> ».
100		Прийшли в Семиріччя	Залишили Семиріччя		15а	15а « <i>...вийшли з краю Семиріччя... хоч були там вік</i> ». 19 « <i>де наші отці гради мали були</i> ».
100		Пішли до кіельци	Були при їх допомозі		28	28 « <i>І се бо пішли до них, і так були сто років при їх допомозі</i> ».

100		Відійшли до лісів	З'явилися готи Германаріха		56	56 «А за сто літ з'явилися там готи Германаріха... і тут була убориця велика».
120		?	Відхід готів на північ		66	66 «А по ста двадцяти роках брані готи, тиснені гунами і берендеями, відійшла на північ. Поміж Фарікою і Двіною і там осіли».
200		Кінець правл. Алдоріха	Прихід Аскольда		29	29 «І се Аскольд прийшов до нас із Кнудієм через двісті років після Алдоріха і хотів правити нами».
200		Битва язигів з костобоксами	«наш час....?» *		56	56 « і була та убориця за двісті літ... ».
200		Пішли на північ від греків	«наш час....?» *		18Б	18Б «... і там були двісті літ. І там з того часу до нинішнього».
300	116 р.	Поразка Траяна	«наш час....?» *	416 р.	29	29 «І те було за триста літ до нашого часу».
400		Битва готів з ...	Битва готів з ...		37а	37а «І там готи се билися чотири сотні літ зі своїми ворогами».
400	423 р. до н.д.	Заснування м. Сурожа	Захоплення греками м. Сурожа	23 р. до н.д.	8 (3)	8(3) «Отак наша земля, яка чотири віқи була наша, стала грецька».
500	116 р.	Поразка Траяна	розгром готів (Детеріх)	616 р.	29	29 «І се Траян був за п'ять сотень літ до готів».
500	77 р.	Нашестя хозарів	Прихід варягів	577 р.	36	36 «І тривала та розторгавиця п'ятсот літ». 46 «а там прийшли варяги і взяли ту...».
500	626 р. до н.д.	Похід у Карпати	Прихід на Прип'ять	126 р. до н.д.	5а	5а «І таким було життя п'ятсот літ».
500		Прихід на Прип'ять	?		5а	5а «І там жили п'ятсот літ».
500	270 р.	Утворення Антського союзу	?	770 р.	17а	17а « ... віче скликали єдине, утворивши землю нашу, і стояла та земля п'ятсот літ».

1000	625 р. до н.д.	Київ став столицею	м. Голунь відновлено	375 р.	22	22 <i>«Через тисячу літ Києграда одна частина йде до Голуні і там залишилась, а інша – біля Києграда».</i>
1000	423 р. до н.д.	Переселення на південь	Прихід варягів	577 р.	23	23 <i>«Пішли на південь і там лишилися в степах десять віків».</i>
1000		Початок боротьби з готами	?		7в	7в <i>«Тисячу літ... і сурянта була з нами».</i>
1000	1512р. до н.д.	Смерть царя Гета	Вторгнення Дарія в Скіфію	512 р. до н.д.		Геродот [24] <i>«...від часу сформування їх нації-держави і від першого їх царя Таргета до вторгнення на їх землі Дарія, через Геллеспонт, пройшло тисячу років».</i>
1003	626 р. до н.д.	Похід в Карпати	Перемога над готами	377 р.	6д	6д <i>«...боярин-герой, який розбив готів у літо тисяча третє від Карпатського ісходу».</i>
1300	595 р. до н.д.	Смерть Кия	Нашестя варягів	705 р.	22	22 <i>«І так було се через років тисячу триста по Кию-отцю».</i>
1300	925 до н.д.	Битва на березі Готського моря	Смерть Германаріха	375 р.	9а	9а <i>« Що було за тисячу триста років до Германаріха».</i>
1300	626 р. до н.д.	Похід в Карпати	Аскольд злий прийшов **	674 р.	7г	7г <i>« Тут бо через тисячу триста літ од Ісходу Карпатського Аскольд злий ... ».</i>
1300	925±100 до н.д.	Семиріччя	Смерть Германаріха	375 р.	9а	9а <i>«... біля семи рік, де ми проживали».</i>
1500	625 р. до н.д.		До Діра	874 р.	3б	3б <i>«І так правили п'ятнадцять віків через віче».</i>
1500	626 р. до н.д.	Похід в Карпати	(смерть) Діра	875 р.	5а	5а <i>«...що так літ за тисячу п'ятсот до Діра пішли прадіди до гори Карпатської».</i>
1500	625 р. до н.д.	Смерть Орія	Початок княжіння Діра	874 р.	6в	6в <i>«Од отця Оря до Діра пройшло тисяча п'ятсот літ».</i>
1500		?	?		7б	7б <i>«І так усі тисячу п'ятсот літ, як ведемо численні війни і битви».</i>

10000-17000	19423-19424 р. до н.д.	Утворення Землі Руської	Активне розселення		26	26 «... На другу тьму був холод великий, і потяглися ми до півдня».
10000	19423-19424 р. до н.д.	Утворення Землі Руської	Початок будівництва міст	з 9423 р. до н.д.	26	26 «Так побули одну тьму і почали городи ставити».
20000	19423-19424 р. до н.д.	Утворення Землі Руської	Прихід варягів	577 р.	2а	2а «... І все те сталося за дві теми (тьми) до сунь. А по тих двох тьмах варяги прийшли і землю забрали од хозарів до рук своїх».
20000	19423-19424 р. до н.д.	Утворення Землі Руської	Прихід варягів	577 р.	46	46 «І так на двадцять тисяч літ не могли сотворитися до русі, а там прийшли варяги і взяли ту...».

* час складання одного з попередніх текстів.

** «Старі перекази повідають нам, що приходив на Русь інший Аскольд і що було три Аскольди-варяги. І ті варяги приносили свої жертви, І не наші, та й не чужі князі, бо вони зовсім не князі, а вої прости, і силою захоплювали владу» (ВК, 29).

*«І пішли з краю Індського світ за очі.
Пройшли по землі Перській і пішли далі,
яко не годилася земля тая для овець.
Пішли горами і бачили каміння,
і ті проса не сіяли – також пройшли мимо.
І знайшли степ квітучий і зелений.
Там стояли літа два, а по тому пішли далі,
оскільки хисниці з'явилися» (ВК, 38а).*

До речі, «степ квітучий і зелений» в напрямку переходу схожий на низину в дельті Волги, яка і в наші часи іноді відлякує спалахом інфекційних хвороб.

*«Прийшли вони із краю зеленого до моря Готського,
а там нашттовхнулися на готів, які нам шлях перетнули.
І там билась ми за землю тую, за життя наше.
До того були отці наші на берегах моря по Ра-ріці
і з великими труднощами по ній перевезли людей і
худобу на інший берег, пішли по Дону» (ВК, 96).*

*«Пройшли мимо Каяли і прийшли до Дніпра,
яко той всякій прі граничити має і бути перепорою для ворогів.
На тому Дніпрі мав осісти рід слов'ян» (ВК, 38а).*

Такий шлях із Індії до Дону, чи Дніпра складний і теж не міг зайняти менш як п'ять років. Отже, Орій найраніше міг з'явитися на берегах Дону близько 655 р. до н.д.

Хронологія не претендує на довершеність і тим більше на точність. Але відтепер буде всім чітко видно (і можна буде чесно вести наукову суперечку), де, хто і як розуміє фрагмент тексту, в кого більш довершений переклад автентичного тексту, де нафантазовано, а де помилки, закладені ще в автентичний текст у процесі ритмізації його Б. Яценком. А в суперечці, як відомо, народжується істина.

І цю наукову суперечку можна почати вже тут. Автору відомо, що Б. Яценко в новому виданні замінив слова «двадцять тисяч» на «двадцять віків» і «тему(тьму)» на «зиму» [77]. Це зроблено, можливо, під впливом емоцій, які виникли від того, що не він, а інші звернули увагу на те, що двадцять тисяч літ – це старіше, ніж у Біблії. А це вже – позиція, а таку позицію ще потрібно мати

мужність обстоювати. Тут людські якості перекладача ввійшли в суперечність з професійними. І якщо з часом і змінилося трактування певних текстів, то, до честі Б. Яценка, слід зазначити, що автентичний, ритмізований ним текст він залишив незмінним, як це зроблено і в новому виданні [77, 190]:

*«А тако на двадесентѣ тысенцѣ лѣтѣх не могоша
соутворяшитесе до Русѣ» (ВК, 46).*

Автор з повагою ставиться до Галини Лозко та її діяльності. Однак її переклад [43] вищезазначеної фрази вважає неправильним:

*«... якщо за двадцять і тисячу літ [тобто 1020 років – О.Ш.]
не зможемо сотворитися до Русі».*

Є певна система в писемності кожного народу. Так, ми читаємо текст зліва направо і зверху вниз. У деяких народів це роблять навпаки, але тоді не роблять винятків, бо це руйнує систему. Числа в нас читають зліва направо, а цифра ліворуч означає старший розряд, а праворуч – молодший. Тому такий переклад Г.Лозко руйнує систему читання чисел, бо веде до неоднозначності читання кожного складного числа. Та й методично: виділяти знак ѣ в окреме слово, щоб його потім перекласти як сполучник «і» неправомірно.

Можна сперечатися про походження слова «тема» – від слова тьма (у значенні «багато»), чи від затемнення сонця. Але те, що наші предки вживали його у побуті як числівник (10000), свідчить сама ж «Велесова книга»:

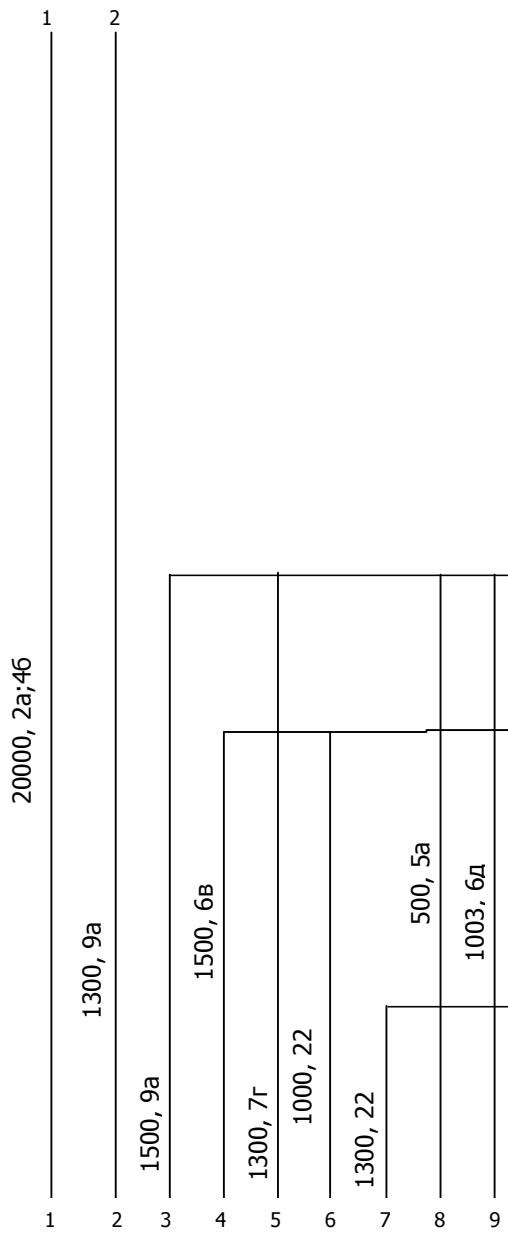
*«Було там десять тем відібраних боянів кінних, не піших,
І так напав на них» (ВК, 46).*

Вважаю, що таку суперечку слід продовжити і по інших неоднозначних місцях перекладів «Велесової книги».

Таблиця 2. Хронологія подій, відтворених за «Велесовою книгою»

Внутрішня хронологія: роки, номер дощечки	Загальна історія	Археологія
--	------------------	------------

<p>20000, 2a; 4б</p> <p>10000-17000, 2б</p> <p>10000, 2б</p> <p>1300, 9a</p> <p>1</p> <p>2</p>	<p>→ 19423-19424 рр. до н.д. – Початок Руської землі: <i>«оселились огнищанами на землі руській»</i> (ВК, 2а).</p> <p>→ 9424 р. до н.д. – <i>«Почали городи ставити, вознища повсюди розкладати»</i> (ВК, 2б). Винайдення руської печі дало можливість розселитися в індивідуальні житла.</p> <p>→ 9000–3500 рр. до н.д. – розселення як природне, так і під впливом кліматичних катаклізмів, в т.ч. в Європу, на Близький Схід і т.д. <i>«На другу тему був холод великий, і потяглися ми до півдня»</i> (ВК, 2б).</p> <p>В середині IV тис. до н.д. повернення русів після чергового кліматичного катаклізму: <i>«Хто прийшов пізніше на Руську землю, то і селився серед ільмерців...»</i> (ВК, 2а).</p> <p>1512 р. до н.д. За Геродотом кінець царювання Гета – засновника скитської держави [24, 23-24].</p> <p>В середині II тис. до н.д. стався черговий кліматичний катаклізм і міграція частини оріїв у Семиріччя, Індію: <i>«...дитиною прийшов він із землі оріїв до краю Ін(д)ського»</i> (ВК, 31).</p> <p>→ 925 р. до н.д. ± 100 – <i>«... біля семи рік, де ми проживали за морем, у краю зеленому»</i> (ВК, 9а).</p>	<p>Молодовська культура 4500–10000 до н.д. Мізинська культура 23000–15000 до н.д.</p> <p>Дніпрово-Прип'ятська культура 8300–4400 до н.д.</p> <p>Гірськокримська 9000–4500 до н.д. Купецька 6000–5000 до н.д. Трипільська 4000–2350 до н.д. Середньостогівська 3600–серед. II тис. до н.д. Гребенецька 9000–4500 до н.д. Дніпро-Донецька 4500–2250 до н.д. [11]</p>
--	--	--

Перша половина VIII ст. до н.д. – час князювання Славена та Сквіа.
 772–705 рр. до н.д. – Кімерійські походи в Азію [11].
 679–585 рр. до н.д. – (Сківська атака Передньої Азії) сківи (разом з кіммерійцями) здійснили через Кавказ ряд воєнних походів у країни Передньої Азії та Єгипту[11,164–167].
 Зокрема з 675 по 625 рр. до н.д. утримували Мідію[13]. (Згідно з [19,33] ця атака відбулася між 640 і 630 рр. до н. д. «і *ВСЯ Мала Азія* була під владою скитів протягом 28 років»)[24,15].

650–630 рр. до н.д. – Прихід Орія з трьома синами до р. Дон і узбережжя Азовського моря.
 – Орій розійшовся з Киськом. Орій заснував місто Голунь, а Кисько – місто Луг.

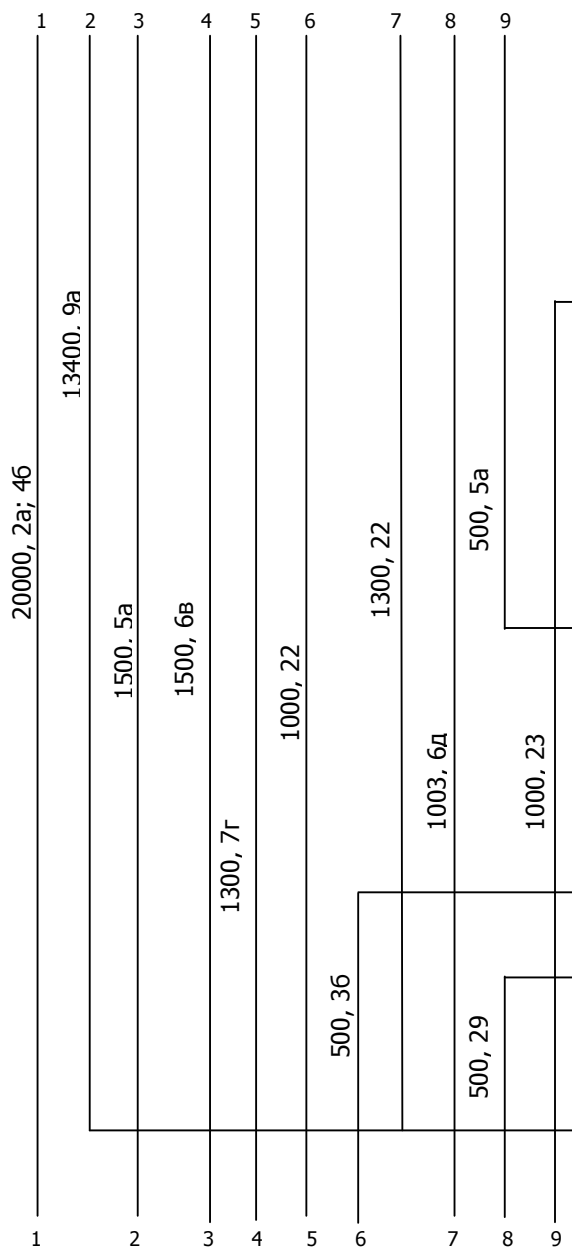
Більське городище
 Кам'янське городище

→ 626 р. до н.д. – «...пішли прадіди до гори *Карпатської*» (ВК,5а); «*Одійшли Хорев і Цеґ, од інших і переселилися до Карпатських гір*» (ВК,366).

→ 625 р. до н.д. – Смерть Орія
 – Кий «... поставив град, і тому ім'я *Київ*» (ВК,31).
 623–596 рр. до н.д. – «*Се бо князеві Кию на ум спаде йти на болгар(на Волзі);*
 – *І ту рать пожене на північ і аж до Вороненця...* »;
 – *Отож Голинъ, град руський, відібрали, обітницю свою, від іншої землі*» (ВК,34).

→ 595 р. до н.д. – «*І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ*» (ВК,366).

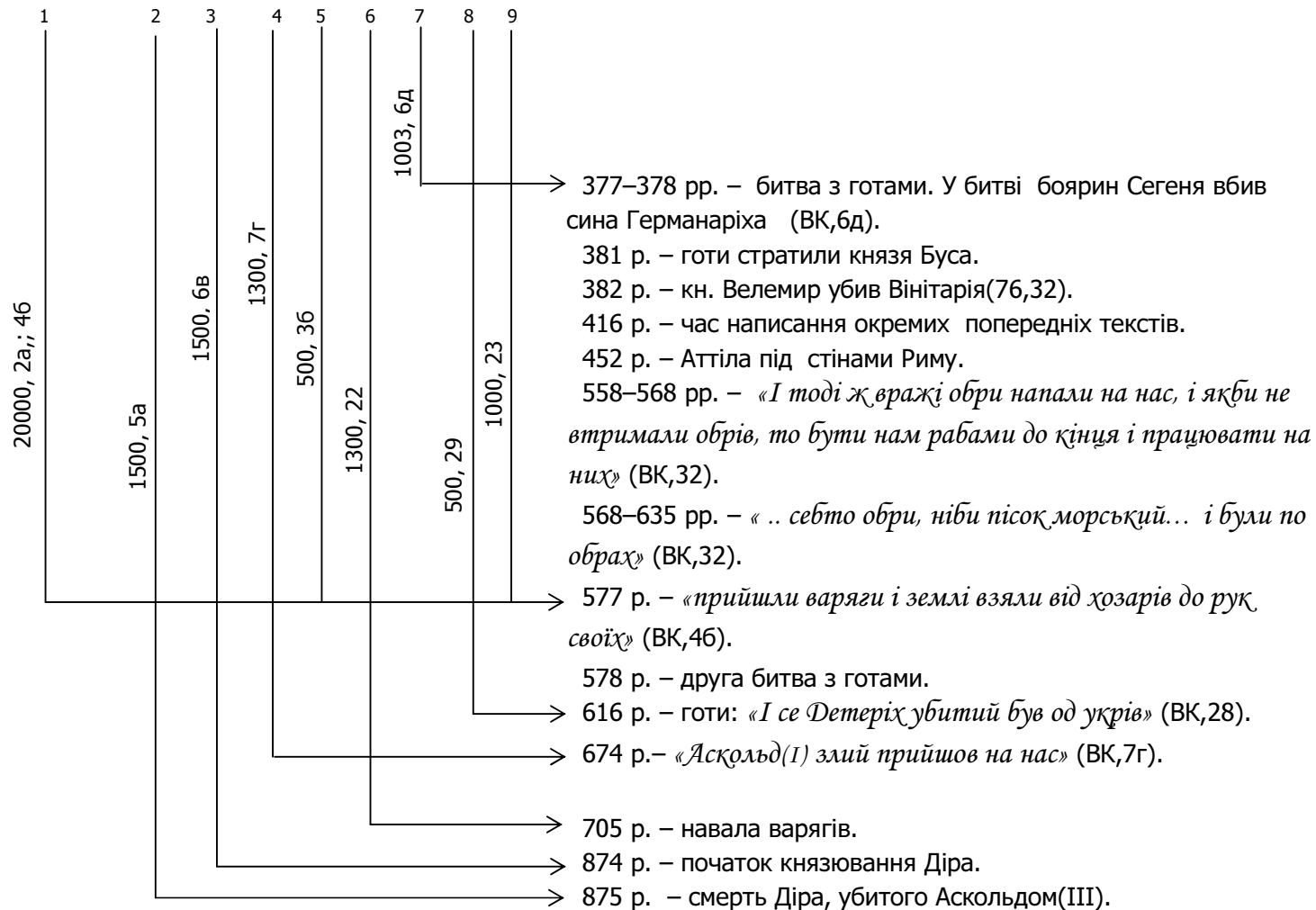
- 575 р. до н.д. – Смерть Лебедяна (Славера).
- 555 р. до н.д. – Смерть Верена з Великограддя.
- 545 р. до н.д. – Смерть Сержня.

514–512 рр.до н.д. – похід перського царя Дарія в Сківію.
 455–445 р. до н.д. – екскурсія Геродота в Ольвію.
 → 423 р. до н.д. – пішли на Південь: *«..Ті часи були вельми важкими ... і настала жорстока засуха»* (ВК,6е).
 – Заснування м.Сурожа.
 339 р. до н.д. у сківо-македонському конфлікті під час невдалої битви на Дунаї загинув вождь сківів Атей [9,174].
 331 р. до н.д. сківи розгромили одного з полководців Олександра Македонського Зопіріона з тридцятитисячним військом [11,169].
 → 126 р. до н.д. – Руси пішли від Карпат до Прип'яті *«...а потім подалися на схід сонця і пішли до Дніпра. І там жили п'ятсот літ»* (ВК,5а).
 126–26 рр.до н.д. – *«Пішли руси геть од греків (митриди) і сіли на Дону і Дінці, а пізніше пішли до Дніпра і Дунаю, і там мирно жили»* (ВК,32).
 → 77 р. н.д. – потрапили під владу хозар і платили їм данину: *«І тривала та розторгавиця п'ятсот літ»* (ВК, 36).
 → 115–116 р. – Траян напав на дулібів.
 270 р. – утворення Антського союзу.
 360–370 рр. – гуно-аланська війна[11].
 371–375 рр.– гуно-готська війна.
 → 375 р. – Смерть вождя готів Германаріха.
 – *«одна частина йде до м.Голунь і там залишилась»* (ВК,22).

м. Судак у Криму

Розділ 2.

Хто ми ? Оріяни, кімери, скити, скіфи, слов'яни ...чи гуни?

У таблиці 3 наведено фрагменти текстів, що характеризують взаємовідносини різних племен і народів, які згадуються у «Велесовій книзі». Це той рідкісний випадок, коли, з погляду представника нашого народу, дається оцінка інших народів і орієнтири нам: хто входив до генетичної основи творення нашої нації, а хто – ні. Що дуже важливо, це – погляд представника нашого народу, а не сторонній погляд грека, римлянина чи гота.

Археологія свідчить про безперервність розвитку землеробського осілого населення на території України з прадавніх часів. Історики губляться в здогадах. Хто ж ми, українці? Орії, кімери, слов'яни, скити, скіфи, скоти, анти...?

Можна лише висловити здивування: як і куди зникали (безслідно?) людські спільноти, які залишили тисячолітню матеріальну культуру на величезній території? Відомі із археологічних розкопок в Україні культури (наприклад, Мізинська, Трипільська) мають кожна свій період існування. Потім ніби кудись зникають...

Більшість істориків (в т. ч. і М.Грушевський), посилаючись на не характерні для попередніх культур елементи (спосіб поховання тощо), відносять ці культури до різних народів. Але ж є ще й інші елементи цих культур (піч, кераміка), які повторюються в наступних культурах.

Окремі історики, критикуючи такий підхід і наводячи археологічні докази свого бачення проблеми, залишаються не почутими [46]. «Велесова книга» дає можливість з'ясувати цю ситуацію. За «Велесовою книгою», глобальні переселення викликалися різними причинами:

1 . Кліматичними катаклізмами:

*«На другу тему був холод великий,
і потяглися ми до півдня –
там бо суть місця злачні» (ВК,26).*

2. Поразками в боях:

*«А прийшов рід злий на нас, напав.
І тому змушені були відійти в ліс» (ВК,2а).
«Се Русь була відрізана від заходу сонця,
а інші пішли до сури на південь
і заснували Сурождград біля моря ... » (ВК,4в).*

3. Неврожаєм:

*«І настала жорстока засуха.
Тож зерно не вродило,
і пішли ми на землю іншу і там утримались» (ВК,6е).*

4. Мором худоби:

*«Б'є крилами Мати наша Слава
І говорить нам о труднім часі засухи і мору худоби.
І се знаємо, як сказано од праотців, що кієльци допомогли їм.
І се бо пішли до них і так були сто років
при їхній допомозі» (ВК,28).*

Не викликає сумніву, що в результаті переселення в нові умови (із лісу – в степ, чи від моря – до лісу) зміниться певна частина ритуалів, традицій або звичок. Ми всі є свідками переселення компактними групами поліщуків, які постраждали від Чорнобильської катастрофи. Чи вдалося їм зберегти повністю матеріальну культуру мешканця Полісся в нових для них умовах? І чи ідентифікував би хто-небудь по рештках матеріальної культури, що переселенці – це і є колишні поліщуки? Просто не змогли б наші предки в степу чи в Криму повторити повністю ритуал, який вони звикли виконувати на Поліссі чи в лісостепу. Крім того, зміни в ритуалі поховання, без сумніву, вносять зміни та вдосконалення релігії. Уявімо собі, наприклад, дві частини одного і того ж роду. Одна частина роду мешкала біля Дніпра, а інша мігрувала в Середню Азію, потім в Індію і повернулася через кілька століть. Безперечно, що обряд поховання цих двох частин роду буде обов'язково чимось відрізнятися. Це –

Таблиця 3. Взаємовідносини племен і народів за «Велесовою книгою»

Назва племені, народу за Б. Яценком	Оригінал	Імовірна назва	Текст із «Велесової книги»
анти	антевь	анти	36а <i>«За цим маємо жалкувати, та не за часами антів».</i>
анти	антіе	анти	24а <i>«Тіако анти ми, маємо честь і славу співаємо богам!»</i>
араби	орабе	араби	34 <i>«Се бо торжищами еланським і арабським правив».</i>
берендеї	бренде	берендеї	6б <i>«вели боротьбу велику, щоденну проти гунів і готів, але не проти берендеїв».</i>
берендеї	брендема	берендеї	6б <i>«Се бо гуни з берендеями і своїми отарами стали в тому краї».</i>
беренда	бренда	берендеї	6б <i>«Беренда ходили тихо. Се гуни були крадіями...».</i>
болгари	блгаре	булгари	34 <i>«Се бо князеві Кію на ум спаде йти на болгар і ту рать пожене на північ і аж до Вороненця».</i>
боруси	борусы борусе	боруси	6а <i>«од Ора були наші отці спільно з борусами».</i> 6в <i>«а боруси порядкували на півночі».</i>
борусь	борусене	боруси	6в <i>«Дві гілки роду звалися велика і мала борусь».</i>
боруси	борусенже	боруси	6в <i>«Тому боруси не могли стати проти греків...».</i>
борусичі	борусіце	боруси	6а <i>«А борусичі билися, і безперервна війна йшла...».</i>
браманове	брамановіе		37а <i>«...що браманове йдуть на нас».</i>
варяги	върягом	варяги	2а <i>«...а ті варягам піддалися, знехтувавши рішенням віча».</i>
венеди	венська рода	венеди	7а <i>«а старі отці вenedського роду йшли судити родичів біля Перунового дерева».</i>
верманове	верманое	вірмени	14 <i>«І там були купці, старі верманове і рабове й іні».</i>

весь	весе		46 «окремими є сумь, весь і чудь – і звідти прийшла на Русь усобиця».
волинь	волынє	волиняни	246 «І та волинь є першим родом, будучи їх початком».
готи	годь	готи	4а «А тоді готи-грабіжники напали на Русь».
греки	грьці	греки	1 «Однак греки напали на Русь, чинячи злєс в імя богів».
греки	грець	греки	186 «греки поміж еланами плем'я окреме!»
гунами	егуньшты	інгуші	246 «і се готи зібралися з гунами і з ними на отців наших напали».
гуни	егуны		246 «І се по них прийшли гуни, крові славних жадаючи».
гуни	іегунште	інгуші	8(2) «А ті то гуни і яги суть одбиті».
гуни	егуншті	інгуші	66 «се бо гуни з берендеями і своїми отарами стали в тому краї».
гуни	гунште	інгуші	13 «...і бороніть її від ясів і гунів...».
дасуво	дасуво		4г «Із тієї тьми темені ізійшло, іздибилося зле плем'я дасуво».
деревичі	древіче	древляни	7а «А стали жити в лісах, то мали назву деревичі».
древляни	древляны	древляни	46 «Се називаються ті поляни, свередзі і деревляни: тут бо всі руські, од русьқолунян походячи».
дреговичі	дреговіце		19 «А та простяглася бо од нас до полян і дреговичів».
дуліби	дулебова	дуліби	29 «і се дуліби кажуть про нас, що ми брати з ними; і те істинна правда, бо походять вони з того ж қореня, що й ми».
елани	еланштема	греки	22 «Бо сії суть вороги русьқоланіям і вороги богам нашим».
жмудь	жеменде		8(27) «окремо жмудь була, қоло тієї і та була... »
жмудь	жмыдь		28 «і се жмудь қаже нам, що прийде до нас і підтримає нас проти ворогів наших».
іллїрійці	ілірмоще	іллїрійці	4в «Іллїрійці сқазали, що ми нерозумні, і прийдуть нам помагати».
ілми, іллери, ільми	ылмы, ілероу	іллїрійці	28 «те знаємо і про ілмів, тобто іллерів; ми ж родичі». 8 «...бо ільми не хотіли брати заліза до рук своїх... »

ільмерці	кільмерстїї, ільмершті	іллірійці	2а «Був народ родичем з ільмерцями, з єдиного кореня постали роди наші. Хто прийшов пізніше на Руську землю, то і селився серед ільмерців, бо суть братчики наші і подібні до нас...»
іронці	іронеїсті		2б «А там іронці зайняли худоби нашої десятину».
іронці	іроншті		4а «Іронці не чіпали звичай наших».
карпини	карпене		7а «Щу бо даємо на спомин про гори Карпатські; в той час називався рід наш карпини».
кельще	кельще	кельти	8(3) «... коли ми кельще бути посміли».
кіельци	кіельцы	кельти	28 «і се знаємо, як сказано од праотців, що кіельци допомогали їм».
кіморїї	кіморіе	кімерійці	6е «... кіморїї, також отці наші. А ті римлян потрясали і греків розметали, як поросят устрашених».
колтове	колотве		8 «Бо колтове вчораїні – це сьогоднішні варяги і греки».
колтове	кълтове		8 «Пішли на нас қолтове із залізом своїм».
костобоки	костобце		5б «Щут була січа велика– язиги і қостобоқи билися із злими втікачами і қрадіями худоби нашої».
кравенці	кравенце	кривичі	7е «і були ми кравенці і скіфи, анти, руси...»
кривичі	крвіще	кривичі	33 «І се (поселились) поляни, деревичі, қривичі, ляхове на қущу русьқому».
ляхи	ляхъве	ляхи	33 «... і се (поселились) поляни, деревляни, қривичі, ляхове на қущу русьқому».
митриди	мотіреде	митриди	32 «... а митриди сқазали русам, що ті можуть селитися біля них».
митриди	Мытреде	митриди	32 «А ми з тими митридами поріднилися».
неровь	неровь		23 «Отожелани сқазали қнязеві старшому нашому і повідали йому, що не хочуть до землі неровь ходити, ані рабів брати, але лишаться на березі...»
обри	обрі	авари	24б «А тут пішли обри на қнязя і забили його».
онезьва	онезьва		15б «І се інше племено онезьва пішло на нас».

осзесче	осзесче		156 « <i>І се невдовзі напав на нас ворог осзесче, який кров славних пив</i> ».
перси	парце		6в « <i>Перси знали наші мідні мечі</i> ».
поляни	полени	поляни	46 « <i>Се називаються ті поляни, свередзі і древляни: тут бо всі руські, од русьқолунян походячи</i> ».
рабове	рабове	(рабини) жиди	14 « <i>І там були купці, старі верманове і рабове й іні</i> ».
риб'яни	рыбьяны	(рабини) жиди	7є « <i>У старі часи риб'яни не захотіли лишитись(у своїх краях). Прийшли до землі нашої і қазали, що мають доблесті</i> ».
римляни	ромі	римляни	6а « <i>І римляни напали на нас, і побили багатьох</i> ».
римляни	роміе	римляни	7а « <i>А римляни поглядали на нас і задумали зле на нас</i> ».
римляни	Ромове	римляни	6б « <i>Напали на нас римляни од Дунаю</i> ».
руси русичі	рушти русіці	руси	33 « <i>І се руси пішли од Білої Вежі і од Росії на Дніпровські землі. І там Кий заснував град Київ. І се поселились поляни, древляни, кривичі, ляхове на куцу русьқому. І всі стали русичами</i> ».
русколань	русколане		6в « <i>ті бо родақи не хотіли, щоб руські роди об'єднались з русқоланню</i> ».
свередзі	свередзі	сівери	4б « <i>Се називаються ті поляни, свередзі і древляни: тут бо всі руські, од русьқолунян походячи</i> ».
скити	скуфіа	сківи	17а « <i>І се скити-отці повернулись і вступили в битву з ворожою силою, і потоптали її</i> ».
скіфи	скуфі,		6в « <i>ті були жовтими, а руси були русими й блақитнооқими</i> »
скіфський	скоуфыніа	сківський	8 «... <i>аби степ скіфський був за нами...</i> »
Сківську	Сківське	Сківську	17а «... <i>і втратили (отці) Сківську землю на побережжі морсьқому і степи...</i> »
скіфи	скуфе	Сківи (слов'яни) від князя Сківа	7є « <i>І Дажбо нас народив од қорови Замунь, і були ми қравенці і скіфи, анти, руси, боруси, і сурожці</i> ».
слави	слвы	слов'яни	8(2) « <i>Але ми називаємося слави і ту славу поқазали їм, қоли йшли на заліза їхні і на мечі</i> ».

славії	славіе	слов'яни	24а <i>«І хоч Славії названі, ніколи не просили славу, І славу говорили, як молитву творили».</i>
слов'яни	слвене	слов'яни	36б <i>«се ми слов'яни, бо славимо богів».</i>
сумь	сумь		4б <i>«окремими є сумь, весь і чудь – і звідти прийшла на Русь усобиця».</i>
сурожці Сурозькою	Суренже Суренжка	сурожці	6в <i>«... а сурожці звалися Сурозьською руссю».</i>
укри	ухре	укри	25 <i>«І се прийшли волхви укри Ухоріз і брат його Ословень, і так сказали русам: не творіться на дар той».</i>
укри	укрех	укри	28 <i>«І се Детеріх убитий був од укрів».</i>
фряги	фряце		17а <i>«Які надали свою поміч на ворогів».</i>
фряги	хряжденьсте		36б <i>«... і не було в нас іншої зброї, як мечі фрязькі, обмінані на баранів та овець».</i>
хозари	хъзаром	хозари	3б <i>«Захищалися од хозарів...по вікові Трояню».</i> 2а <i>«варяги прийшли і землю забрали од хозарів до рук своїх».</i>
хорвати	хорви	хорвати	36а <i>«... а Хорев (веде) хорватів своїх».</i>
хуни	хуніе		4г <i>«де хуни братів наших убивають».</i>
чудь	чудь	чудь	4б <i>«окремими є сумь, весь і чудь – і звідти прийшла на Русь усобиця».</i>
яги	ягы		8(2) <i>«А ті то гуни і яги суть одбиті».</i>
язи	ізве		35б <i>«А се прийшли язиги до краю нашого і почали худобу завертати».</i>
язиги	енззіце		5б <i>«Тут була січа велика– язиги і қостобоқи билися із злими втікачами і қрадіями худоби нашої».</i>
язиги	іезенце		5б <i>«Тіақ се язиги розвернулися на тівдень, залишивши нас».</i>
яси	асуне	яси	13 <i>«... і обороніть її від ясів і гунів...»</i>
яси	ясь	яси	14 <i>«Се бо яси йдуть на нас від Тіанайсу і Тіаматархи могутнього қіннотою і раттю незчисленною».</i>

свідчення змін у духовному світосприйнятті. Зміна ознак у похованнях не є достатньою умовою для категоричного твердження, що ці поховання відносяться до різних народів. Вони можуть служити лише точною характеристикою періоду, в якому зроблене це поховання. Тобто, ознакою часу, до якого певних особливостей в похованнях ще не могло бути. На це звертає увагу В.В.Хвойка [65] у зв'язку із запровадженням кремації.

Аналогічно й із «звіриним стилем». Частина наших предків, яка повернулася із походів у такі екзотичні краї, як Середня Азія, Індія, Персія, Сирія, Єгипет, безперечно, принесла з собою новий стиль одягу, нову моду, нові знання і смаки, в т. ч. і новий стиль прикрас. І це нормальне явище. Та навіть сьогодні, навчені і виховані в школах і університетах люди, поїхавши на кілька років в Америку, приїздять у гості не лише в одязі ковбоя, а навіть мають іншу поставу. І це теж не причина вважати їх представниками іншого народу.

Аналізуючи легенди Геродота, В.Паїк відзначає: *«З цієї легенди наочно видно, що скоти (скити) вважали себе автохтонами Праукраїни й не прийшли нізвідки»* [46, 33]. На це питання спадковості, яке піднімали ще греки, «Велесова книга» дає чітку й однозначну відповідь:

*«Аскольд – темний воїн, а десь од греків освічений,
що ніяких русів нема, а суть ворове.*

*А з того можемо сміятися, бо були кіморії,
також отці наші ... »* (ВК,6е).

*«І се скити-отці повернулись і вступили в битву
з ворожою силою, і потоптали її»* (ВК,17а).

Повернення у VII ст. до н.д. частини наших предків із Індії та із Ірану (викликане зміною клімату чи поразками у війні) несправедливо оцінене зарубіжними істориками, як навала якогось невідомого раніше народу (скіфів), а зміна назв і переселення – як безслідне зникнення цілих етносів.

Арії, орії, слов'яни, сківи, кімерійці, скити, скоти, анти, руси, кравенці, укри – це все ми, каже «Велесова книга», бо існував механізм, згідно з яким всі племена називалися іменем того роду, з якого був обраний старший князь. Звідси, мабуть, і всі непоро-

зуміння з назвами.

У «Велесовій книзі» показано механізм зміни назви народу. Протягом багатьох віків існував родовий устрій. Кожен рід обирав собі князя. А для воєнних походів та оборони обирали старшого князя, який керував союзними військами на випадок війни. І тоді все об'єднання іменувалося ім'ям того роду, з якого походить старший князь. Про це неодноразово згадується у «Велесовій книзі»:

*«Тяко ото руси вибирали князів своїх,
І ті од родів своїх, і роди дбали про плем'я: кожному князі свої.
А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви» (ВК,23).*

«і були ми кравенці і скіфи, анти, руси, боруси, і сурожді.

І тако стали діди русове» (ВК,7є).

«Се бо антами були по русьқолані,

а раніше були русами і лишилися ними» (ВК. 24б).

*«І всяк рід називався іменем своїх родичів, які правили,
і звідқи прийшли ... також» (ВК,6а).*

Читаючи «Велесову книгу», можна зрозуміти, чому ми слав'яни:

«Се бо славимо богів, ніколи не просячи,

бо славимося силою їх» (ВК, 24г).

«Се ми слов'яни, бо славимо богів,

і се ми внуқи богів наших Сварога і Дажбога» (ВК, 36б).

«Се бо ми, русичі, славимо богів наших співами нашими,

і танцями, й ігрищами, і видовищами на славу їм» (ВК, 37,б).

«... бо се походимо од Дажбога і стали славні, славлячи богів наших.

Ніколи не просили, не молили блага для себе» (ВК, 24в).

«Б'є крилами Мати наша Слава і велить нам іти до січі,

і маємо йти.

І нам ні до бенкету, ні до їства борошняного, ні до м'яса смачного,

і маємо спати на сирій землі і їсти траву зелену,

доқи не буде Русь вільна і сильна... » (ВК, 8).

«Шут бо Красна Зоря іде і қоштовності нанизує на приқраси свої,

І ту вітаємо од серця, як русичі, а не греқи,

які не відають про богів наших і наговорюють, злі невігласи.

Але ми називаємося слави і ту славу поқазали їм,

қоли йшли на заліза їхні і на мечі» (ВК, 8(2)).

Та й в оригіналі дощечки написано:

«Быша тыи славищи велиць скудныи... » (ВК, 38а).

А слов'яни («спочатку було Слово...») – це вже під впливом Біблії.

«Недоліком в «Історії Геродота» є те, що він всі назви рік, річок, теренів, міст і племен записав так, як їх називали греки, не записавши місцевих скитських назв. Можливо, що є окремі скитські назви, але вони спотворені використанням грецької абетки до невпізнання, тому з великими труднощами можливо розгадати та встановити місцеві скитські назви» [24,4]. Геродот не врахував, що «в грецькому алфавіті бракувало знаків, що передавали б усі звуки слов'янської мови, наприклад, шиплячих і свистячих приголосних» [63, 210]. Тому навіть цілком правильно з позиції грецької граматики записані автохтонні назви грецькими літерами не дають змоги достовірно сьогодні відтворити їх первісне звучання. І до сьогоднішнього дня дослідники не можуть з впевненістю сказати, як звучало ім'я, яким нас називали греки: скіфи, скити чи сківи? І, відповідно, – назва країни: Скіфія, Скитія чи Сківія?

Ось кілька прикладів перекладу одного і того ж фрагменту:
«Отже, як кажуть, від Ліпокся походять ті скіфи, плем'я яких називається авхатами, від середнього брата, Арпокся, ті, що називаються катіарами і траспіями і, нарешті, від молодшого брата походять ті, що називаються паралатами, а всі вони разом, як кажуть, називаються сколотами, а ця назва була ім'ям їхнього царя. Назву скіфи їм дали елліни» [15, 181].

«Нащадки Ліпокся і Арпокся стали орачами-хліборобами та скотарями, а нащадки Колокся стали Царськими Скитами, а нащадки обох старших братів були царями інших скитських племен. Тепер всі скитські племена, які хоча і мають між собою деякі відмінності, називаються – сколотами. Греки всіх їх стали називати скитами, а їх країну, після правління Царя на ймення Скит – Скитією» [24, 23].

«Від Ліпокся походить скіфське плем'я авхати, від середульшого Арпокся катіари й траспії, а від наймолодшого царя походять ті, що називають себе паралатами. Всі вони

називаються *сколотами від імені (їхнього) царя, а скіфами нарекли їх греки»* [61, 13].

То це переклади з грецької. А «Велесова книга» – наше творіння і передає наше звучання:

*«Отож прийшли вороги на отців наших на півдні,
і втратили (отці) Сківську землю на побережжі морському і степи,
і потяглися ті на північ»* (ВК, 17а).

Тобто не лише греки звали нас Скіфією. Ми самі майже так себе величали. Слід звернути особливу увагу: у «Велесовій книзі» написано: «Сківську землю»! Можливо, певну роль зіграла німецька школа в історії, яка певний час домінувала в російській імперії. А німці (які писали нам історію) читають звук «в» як «ф» за зразком: Смірнов - Smirnoff, Немирів - Nemiroff, Сків - Skiff. Це ще одна причина, чому сківська земля стала скіфською.

Справа в тому, що до цього часу вся інформація про скіфів черпалася тільки із іноземних джерел. Помилки, запозичені з них, закладені уже в самій назві народу, про який іде мова. Так, ми називаємо, наприклад, сусідній народ угорцями, росіяни - венграми, а самі себе вони звать ма́дярами. Та і оцінка чужинця часто є упередженою.

Мабуть, доцільно було б також розрізнити сківів під проводом князя Сківа та інше плем'я, ймовірно, справді якесь китайське, яке «Велесова книга» (див. таблицю 3) подає нам як плем'я «скуфь», які були жовтими. Немає потреби приписувати події, які відбулися із скіфами китайського походження сківам. Нам не потрібна чужа слава. Нам би свою не розгубити. Національна Академія наук України мала би унормувати ці назви, залишивши нам нашу назву (сківи), а назву скіфи закріпити за невеличким плем'ям скуфь, бо:

*«Ті були жовтими, а руси були
русими й блакитноокими»* (ВК, 6в).

Тим більше, коли утворилося могутнє об'єднання антів:

*«І звернулися до всіх родів,
і віче скликали єдине, утворивши землю нашу,
і стояла та земля п'ятсот літ»* (ВК, 17а),

то «скуфь» не ввійшла до цього об'єднання, утворивши невеличку державу з назвою Куявія (не слід плутати з Києвом!), яка потім безслідно зчезла. В.Дем'янов [18, карта № 8] розмістив цю державу в межах середньої течії річки Сіверський Дінець:

*«Шут русь зібрала свої сили і розбила гунів,
утворивши край антів, а скуфь – Києву» (ВК,7в).*

Тобто Куявія не ввійшла в об'єднання антів мабуть тому, що скуфь була жовтою, а ми – можна переконатися і сьогодні – не жовті. Якщо історики розміщують в басейні річки Дон сарматів [11, 207], то слід нагадати і інформацію, надану Геродотом: *«За рікою Танаїс (Дон), на схід від Царських Скитів простягся простір аж від Метіосу (Азовського моря) і до ріки Аракс (Волга), Каспійського моря та на північ так далеко, що можливо проїхати тільки за 15 днів, заселений сарматами. Савромати (сармати) – люди з очима – як у ящірок» [24,27].*

Греки ще здавна називали Північне Причорномор'я Сківією, незалежно від того, хто там перебував. Це щастя, що «Велесова книга» зберегла для нас прямі орієнтири. Бо, незважаючи на слов'янський вигляд облич, зображених на знахідках у сківських могилах [44], на прямі вказівки, що і кіморії, і сківи, і анти – це все отці наші, велика частина наших істориків та археологів на запитання, чи являються кіморії, сківи і анти прямими нашими попередниками, не дадуть певної відповіді.

Був час, коли наші предки під керівництвом князів Славена і Сківа утримували степ від Дунаю – до Дону і навіть – до Волги (Ра).

«І се були князь Славен із братом Сківом.

І вели війни великі на сході» (ВК,17а).

«Ра-ріка – велика і відокремлює нас від інших людей

і тече в море Каспійське (Фасісте)» (ВК, 9б).

«Велесова книга» не вказує часу князювання Славена і Сківа. Але дає підстави вважати, що назва краю – Сківія (Скіфія) походить від імені Сків. Це підтверджує і одна з легенд, записаних Геродотом. Як би не була ця легенда далека від дійсності, але ж імена, напевне, були прив'язані до цього краю: *«... зате наймолодший, Скіф, виконав це й зостався в краю. Від цього*

Скіфа, сина Геракла, походять скіфи, що постійно царюють...» [61,14].

Ім'я «Сків» могло повторюватися ще з сивої давнини. Але навіть якщо ідентифікувати* князя Киськ'а (дощечки 35а, 35б), Кішека (дощечка 25), Кісека (дощечка 17а, 17в) і Кисеня (дощечка 19) як одну особу – сучасника отця Орія:

«А брат Скіф біля моря був і сина свого Бастара привів.

А після них був онук Кісека, який був володарем степу південного і багатьох корів» (ВК, 17а),

то (враховуючи час від діда до дорослого внука) можна приблизно вказати час князювання Славена і Сківа: перша половина VIII ст. до н.д., тобто на час приходу Орія до берегів Дніпра, а тим більше – на час поїздки Геродота (452 р. до н.д.) для греків Північне Причорномор'я вже було Великою Сківією, а все її населення сківами.

Слід відзначити, що підміна слів «сківи» на «скіфи» стала найбільш ефективною диверсією метрополії в українській історіографії. Після цієї підміни кожен український історик, який поважає свою професійну діяльність (вивчаючи суміжні науки, фольклор, аналізуючи мову і інтуїтивно відчуваючи глибину культури та давність української нації землеробів), підсвідомо не може шукати корені українського народу серед «диких кочівників скіфів та сарматів».

До уваги читачів: в цій роботі для означення наших предків – нащадків князя Сківа, автор вживає термін «сківи». Однак, цитуючи інших авторів, змушений використовувати широковживане істориками слово «скіфи». Автор не може замінити в цитатах, взятих в інших авторів, термін «скіфи» на «сківи». Тому автор звертає увагу читачів, і хоче попередити, щоб не здавалося плутаниною, що і в авторському тексті і в цитатах мова йде про наших предків, нащадків князя Сківа – сківів.

З легкої руки В.М.Татищева (його історичні праці вийшли

---

* Така ідентифікація допустима за аналогією з іменами:

«І пішли з Кисем, Щеком і Хоривом, трьома синами Ірвовими...» (ВК, 38а).

«І рушили всі троє синів Орієвих – Кий, Пашек і Горовато...» (ВК, 4г).

друком за Катерини II), а, можливо, й із волі Катерини II під перами московських літописців ільмерці перетворилися в ільменців, а місто Славен у Славний Новгород Великий [57;7]. В той час, як текст, скоріш за все, можна розуміти так:

«І се були князь Славен із братом Сківом.

І вели війни великі на сході.

І сказали ті: «Йдемо до землі Ільмерської на Дунаї [не воювати!]

і пошукаємо Бастара, сина свого,

що залишили там на сторожі».

А ільмерці пішли на північ [мається на увазі на північ по руслу Дунаю]

і там град свій Славен [сучасне м. Братислава] заснували» (ВК,17а).

Заснували разом із Славеном, бо Сків повернувся назад до Чорного моря:

«А брат Скіф біля моря був і сина свого Бастарда привів» (ВК, 17а).

Читачам цікаво буде самим порівняти текст «Велесової книги» (ВК,17а) з текстом В.М.Татищева: *«О князях русских старобытных Нестор монах не добре сведом бе, что ся деяло у нас славян во Новеграде, а святитель Иоаким, добре сведомый, написа, еже сынове Афетовы и внуки отделишася, и един от князь, Славен з братом Скифом, имея многие войны на востоце, идоша к западу, многи земли о Черном мори и Дунае себе покориша. И от старшего брата прозвашася славяне ...*

*Славен князь, оставя во Фракии и Иллирии на вскрай моря и по Дунаеви сына Бастарна, иде к полунощи и град великий созда, во свое имя Словенск нарече. А Скиф остался у Понта и Меотиса в пустынях обитати, питаяся от скот и грабительства и прозвася страна та Скифия Великая. По устроению Великого града умре Славен князь, а по нем владаху сынове его и внуки много сот лет» [57,108]. І тут же пояснює для особливо недогадливих: *«Славенск град в Степенной новгородской разумеет Новград»[57,114]**

Так само і про першого царя сківів. Сьогодні в наших істориків ще немає спільного погляду на повідомлення Геродота: Таргетай (Цар-Гет-ай) і відповідно гети і гетити є попередниками сківів [24, 5-8], чи готів [45, 259–261]? Незважаючи на близькість слів «готи» і «гети», у «Велесовій книзі» не простежується звичаю,

щоб ім'я готів якось залежало від імені їх вождів: Германаріх, Алдоріх, Детеріх, Гуларіх і т.д. В той час, як у наших предків така тенденція існувала: Хорив – хорвати, Сків – сківи, Слав – слави і, відповідно, Гет – гети.

Приємно, що серед численних племен «Велесова книга» згадує і укрів. Однак автор залишається з власною думкою, що сьогоднішня назва українці – це самоназва народу. Відомі в історії випадки, особливо в епоху колоніальної експансії європейців, коли за тубільними племенами, чи народами закріплювалися їхні самоназви. Питали іспанці чи англійці, «хто ви?» і їм відповідали на своїй мові: «люди». І це слово закріплювалося за ними, як самоназва, бо вони самі себе так називали.

У нас споконвіків усі знають, що кожен народ живе у своїй країні. Країна, край – це споріднені слова. Тому на запитання, хто живе в (цьому, нашому чи вашому) краї навіть дитина відповіла б – українці (вкраїнці, краяни)! А як зветься країна, в якій живуть українці? – Україна! Тобто, це самоназва, бо ми самі себе так називали, незалежно від того, були ми дулібами, русами, чи волинянами. А «Велесова книга» нагадує нам, від кого рід наш вести маємо:

«Бо кров є свята.

А кров наша про те каже, що ми русичі всі.

Не слухайте ворогів, які кажуть: нема у вас доблесті.

Од отця Орія походимо,

і той час од часу народжується серед нас;

і пов'язано се сяк бо є до самої смерті... » (ВК,4г).

У часи застою Іван Білик [10] шокував читачів своєю історичною розвідкою, замаскованою у вигляді післямови до пригодницько-фантастичного роману на стародавню тему. Він висунув гіпотезу, яка базується на твердженні, що і гуни, і сківи, і слов'яни, і руси – це один і той самий народ. Автор переконливо доводить, що «гуни» і «сківи» – це не самоназви, а лише два іноземні наймення наших предків. Книгу І.Білика вилучили із продажу і знищили. Але проблема залишилася. Книга була під забороною майже двадцять років, але історики мовчать і досі. При доведенні тотожності сківів-гунів-слов'ян І.Білик, зокрема, посилається на записи візантійського дипломата Пріска

Панійського, який разом з посольством Східної Римської Імперії побував у столиці грізного гунського правителя Аттіли. У своїх нотатках Пріск поперемінно називає населення Гунської Імперії то гунами, то сківами. Ці слова у нього виступають не запереченнями, а синонімами.

Цитуємо І.Білика: *«Там, де Пріск Панійський описує зустріч Аттіли з мешканцями столиці, виникають зовсім виразні асоціації. Мимовільно починаєш думати: звідки знайомий нам цей ритуал вітання прибулого шановного мандрівника? Аттілу зустрічав хор дівчат, співаючи йому славу, а жона першого сановника піднесла йому хліб-сіль. При цьому історик зазначає: «Такий звичай вважається в скіфів знаком високої шани».*

Ми більш-менш добре уявляємо собі придворні й народні звичаї східних племен, у тому числі й монгольських. А цей звичай відомий нам з документів X – XI сторіч і він належить нашому народові. Якщо й викликає сумнів отой, Пріском описаний, хор дівчат, що співав своєму цареві скіфських пісень, то хліб-сіль промовляє ще виразніше. Цей звичай міг народитися тільки в народові, який споконвіку займається хліборобством, але аж ніяк не серед кочових скотарських племен. Отже, ні гуни, ні скіфи, про яких ідеться в Пріска, не були й не могли бути монголами чи якимись іншими вихідцями з Північного Китаю» [10, 410].

Крім Пріска Панійського, І.Білик посилається на багатьох видатних істориків минулого (Геродот, Амміан Марцеллін, Йордан, Йосиф Флавій та ін.) і приходять до висновку, що «гуни» й «скіфи» – то не самоназви, а просто два іноземні наймення наших предків.

І ще: *«Найвизначніший історик того часу, візантійський імператор Костянтин Багрянородний (у творі «Про управління імперією») каже: «Цей народ ми називаємо скіфами або гунами. Щоправда, самі себе вони звать русами».*

Та, зрештою, всім відомі й слова нашого, київського історика Нестора Літописця, який, перелічивши всі руські племена, зауважує, що є городи їхні й донині, й прозивані вони греками Велика Скіфія.

На нашу думку, свідчень про те, що «гуни» та «скіфи» – синоніми – досить» [10, 413].

Це – думка І.Білика. Отже, логіка викладу твору, його аргументація (з посиланнями на відомих у світі істориків, очевидців нашестя гунів та учасників місії до вождя гунів Аттілі), не викликає сумнівів, що місія перебувала у слов'янському середовищі.

Автор не має на меті критикувати І.Білика, праця котрого достойна найвищої похвали хоч би за те, що в часи, можливо, найбільшого морального приниження українців, він з такою скрупульозністю зібрав незаперечні докази своєї гіпотези і на повний голос сказав, що «і ми не ликом шиті». В часи застою «Велесова книга» не була доступна радянським людям. Але той, хто уважно прочитає її, ніколи не скаже, що готи, гуни і ми – це один і той же народ. Наші предки вели з ними запеклі війни, укладали мир, періодами жили мирно, торгували, були «потиснені», або переможені і перемагали самі, але не відчували себе ніколи одним народом з ними. На відміну від грецьких істориків, які здалеку дуже приблизно уявляли собі, хто там бродить територією Сківії: готи, гуни чи руси.

Офіційна історія пов'язує [11, 224] походження гунів від китайських хунну (сюнну) виключно за співзвучністю слів, зовсім не посилаючись на матеріальні залишки їхньої культури. Це робиться свідомо, наперед посилаючись на те, що за період довгого шляху від Китаю до України вони не тільки розгубили притаманну їм матеріальну культуру, а й виродились генетично на суміш угрів... Це майже те ж саме, що шукати зв'язок між Центральною Америкою і Республікою Ічкерія, бо священна криниця народу майя Чичен-іца співзвучна з назвою чеченці.

Що ж до питання, чому саме «гунами» римляни називали антів, ніхто достеменно сказати не може. Можливий варіант І.Білика: просто гра слів та помилки істориків чи переписувачів. А можливий і інший. У «Велесовій книзі» дуже часто згадується народ, який Б.Яценко, до речі, переклав як «гуни». Хоч форма написання слова «гуни» в тексті оригіналу «Велесової книги» (іегунште) дає підстави швидше за все віднести цю назву до конкретного, відомого в історії народу – інгушів. Гуни – не якийсь невідомий народ, який невідомо звідки виник як «божа кара» і невідомо куди зник. Наші предки мали з ними стосунки і

боролися з ними впродовж сотні років. Це якраз їм Орій поступився територією біля Дону та Волги

«А коли гуни почали велику війну,

прагнути до утворення великої землі своєї... » (ВК,10)

і пішов далі до Придніпров'я. Було це в VII ст. до н. д. Тобто, це автохтонний народ, який віками живе зовсім поряд, за річкою Дон на Північному Кавказі. Гуни (в перекладі Б.Яценка) – це, найбільш вірогідно, інгуші. Більше того, автори «Велесової книги», з позиції свого часу, знають, що інгуші ще в ті часи прагнули до створення «великої землі своєї», про яку Європа дізналася лише в V ст.

Така версія, звичайно, потребує всебічного дослідження. Форма написання, зроблена нашими співвітчизниками у часі, значно менш віддаленому від гунів, ніж ми – більш вагомий доказ, ніж співзвучність з плем'ям, що існувало в іншому кінці світу. То не біда, що сьогодні це малочисельний народ. Згадаймо аварів (обрів), («їх було як піску морського», а тепер – лише кілька гірських селищ у Дагестані), що так само як готи нападали на наших предків. Як видно із таблиці, гуни не відносилися до наших родичів. Наші пращури вели з ними постійну боротьбу. Гуни нападали самі, або об'єднувалися з готами, але ті тексти, які дійшли до нас, свідчать, що гуни неодмінно були биті русами.

«Не забудьмо також, як готи об'єдналися з гунами проти нас.

І Галаріх ішов з півночі, а гуни – з півдня.

І тут плакала руськолань і боруси, як гуни роїлися навколо готів.

Штут русь зібрала свої сили і розбила гунів... » (ВК,7в).

Тобто, у гунів була можливість переконатися у військовому таланті слов'янських вождів. Це приблизно так, як постійна боротьба козаків з кримськими татарами. Запекла і кривава боротьба за територію, за життя, яка, проте, не виключала можливості в певні моменти історії (виходячи з доцільності, та вірячи в безсумнівний талант наших полководців) робити спільні походи проти поляків – під керівництвом Б. Хмельницького, або – на Москву – під керівництвом П. Сагайдачного. Всього кілька речень у «Велесовій книзі»:

*«Говорили про часи, коли готи і новоявлені варяги
вибирали наших отців князями...» (ВК,7а).*

*«А старші родичі наші не вибрали інших для себе,
Аби ними правили, а самі йшли до інших» (ВК,28)*

дають підстави говорити про те, що і гуни, розпочавши війну з римлянами, обрали своїм вождем для воєнного походу на римлян антського князя Гатила. І тоді всі свідчення, так скрупульозно зібрані І. Біликом, стають на своє місце. Бо куди б ще міг запросити послів могутній вождь гунів Гатило, як не до себе на Батьківщину, в країну антів!

В усякому разі це не суперечить офіційній історії: *«У гуно-готській війні анти виступали союзниками гунів. Разом з Аттілою анти ходили в знаменитий Західний похід 450 р.»* [11, 226]. Знаменитий, бо потряс основи Риму. Тому й нині є багато охочих приписати славу полководця до своєї історії. Проте «Велесова книга» не дуже захоплено, зате справедливо оцінює сам похід, що призвів до значної втрати населення:

*«... За цим маємо жалкувати, та не за часами антів,
бо ті анти завоювали мечем багато, але ж погубили дім твій,
бо домове ніхто в чужині не буде» (ВК,36а).*

Справедливий докір князю Гатилу, тому що далеко в чужині: *«453 року він одружився на бургундській принцесі красуні Ільдико і раптово помер шлюбної ночі»* [11, 225], розвіявши по Європі антів та їхніх союзників – інгушів (гунів).

Не викликає сумнівів, що «ієгунште», описані у «Велесовій книзі», – це інгуші. І вони не могли бути нашими родичами. Це під їх натиском отець Орій залишив міста Білу Вежу та Рóсію:

*«А той Ор-старотець казав:
«Ідімо од землі цієї, де хуни братів наших убивають.
Шоті бо криваві хвостаті звірі нашу худобу крадуть
і дітей убивають».*

*Шо бо той старотець казав: «А підемо до іншої землі, в якій течуть
меди і молоко, і та земля є».*

*І рушили всі троє синів Орієвих – Кий, Пащеґ і Горовато,
звідки і три славні племена виникли» (ВК,4г).*

Проте, читаючи Пріска [21], можна звернути увагу на те, що в

Його записках ніде не згадується потреба ні в римлян, ні в Гатила узгоджувати свої дії з будь-яким союзником антів. А для означення антів Пріск використовував слова «скіфи» та «гуни» як синоніми. Це можна пояснити тим, що Гатило здійснював керівництво спільними діями антів і гунів. Відповідно, греки вважали його царем, – то з ним і велися переговори.

Доктор фізико-математичних наук А. Кіндратенко опублікував роботу із, здавалося б, парадоксальною назвою: «Європейські гуни – предки українців», в якій наводить багато доказів на захист концепції, згідно з якою в Західній Європі гунами називали антів[31]. Якщо взяти до уваги думку О.Бабія, то ця парадоксальність значно зменшиться: *«... гуни сприймалися як «уни», тобто «союзники» (від «унія», «уніон», що означає «союз»), гуни – це «союзники». Отже виходить, що гуни і анти (представники Антського союзу) – слова-синоніми, різні назви того ж самого поняття»* [27]. Тобто сьогодні є величезний простір для роботи історикам, адже участь предків українців в поході на Рим не могла бути об'єктом дослідження за радянської влади.

Розділ 3.

Сківи – кочівники-скотарі, чи осілі землероби?

Наша країна багато сотень років була в колоніальній залежності. Відповідно, історія її спотворена. Майбутнє покоління істориків обов'язково прийде до потреби перегляду теоретичного спадку, що його залишили нам попередні історики. Бо навіть щоб відповісти на поставлене в назві розділу запитання, потрібно хоч би схематично уявити собі ситуацію та події, що відбулися до і після часів Орія, територію, заняття, релігію, політичний устрій, взаємовідносини з сусідами тощо.

Пропонуються короткі тези для майбутньої реконструкції подій. Можливо, ця реконструкція буде найпростішою і не зовсім точною, але взагалі вона потрібна. Потрібна як основа, навколо якої буде точитися дискусія. Хай також скажуть своє слово археологи. Тоді буде предмет для суперечок.

3.1. Розселення

Україна – батьківщина одних із найстаріших археологічних культур (Королевська – 1 млн.років тому, Молодовська – 45 тис. років. до н.д., Мізинська – 23 тис.років до н.д.) та найблискупіших землеробських цивілізацій, зокрема Трипільської (IV тис. до н.д.) та Середньостогівської культур (середина IV тис. до н.д.): *«У сприятливих умовах степів і лісостепів розвинулося відгінне скотарство. Людям уже були відомі всі види нинішніх домашніх тварин. Пересування слідом за стадами корів та овець у пошуках пасовиськ стимулювало винайдення колеса й колісниці, а також приручення коня і використання його для верхової їзди. Ці відкриття були досягненням всесвітнього значення. Зроблені вони були в середовищі неолітичних племен українського Придніпров'я і Причорномор'я: Середньостогівської і Ямної культур. Серед скотарів уперше виділилися групи кінних воїнів, які здійснювали далекі походи. Вершник з бойовим клевцем, булавою чи скіпетром являв собою в ті часи небачену і непереможну силу. Очевидно, саме ці перші кіннотники породили міфи про напівлюдей-напівконеї (кентаврів)» [11, 76].* Наші предки були землеробами. Але для випасу і охорони худоби потрібна була велика кількість молодих і здорових пастухів. Як тільки вони приручили коня, то озброєні кам'яними сокирами пастухи вже являли собою боєздатну армію, яка робила швидкі рейди по просторах Євразії, відчуваючи свою перевагу над тими, котрі не були вершниками.

Мешканці Балкан, вперше побачивши вершників, назвали їх кентаврами, тобто кінними таврами (людино-кінь з таврійських степів). Та й самі орії, змінивши стиль життя, в якому кінь став постійним супутником життя в розвагах і походах, на пасовищах і

при обробітку землі, називали себе комонними оріями (кіморії, або коморії). Ще за Б. Хмельницького кінні війська звалися комонними, а вершники – комонниками. Як і фрагменти із «Велесової книги»:

«... і ось комонь злат Суражіщійв скаче в небесах» (ВК,3а).

(Слід зауважити, що всі слова «кіннота», «кінний» та ін. у «Велесовій книзі» в автентичному тексті позначаються словом «комонь»). Це закріпилося навіть в імені:

«... як Мезислав, Боруслав, Комонебранич і Горислав» (ВК,25).

Протягом тисячоліть ішло поступове розселення просторами Євразії. Дуже перегукуються з цими фрагментами слова В.Паїка: *«Тохари – це вихідці з території поміж Дунаєм і Волгою, з-над Дніпра, у III тисячолітті до Хр. Вони знайшли собі нову врожайну батьківщину поміж ріками Аму-Дарією і Сир-Дарією. Там створили опісля держави Согдіяну й Бактрію (Бактрією називали її греки, а самі вони називали свою державу Аріяспою – годувальники коней. Аріяспа лежала над річкою тієї самої назви» [46, 57].* Тобто історикам доведеться переосмислити певні археологічні дані [6] – кому приписана досліджувана археологічна культура в Семиріччі: сакам, тохарам, чи комусь ще:

*«І повідаємо старі слова слави нашої про святе Семиріччя наше,
де наші отці гради мали були,*

і віддали ту землю, до землі іншої одійшли.

І мали в часи ті державу... » (ВК,19).

У нас благодатна земля. Але іноді на ній трапляється лихо: страшні посухи, або похолодання, в результаті якого, наприклад, сніг не встигав розтанути до кінця літа. Такі кліматичні зміни, що траплялися в III і II тисячолітті до н.д. і навіть пізніше, призводили до кризи землеробства. Потрібно розуміти, що в ті далекі часи ніхто не створював стратегічного запасу зерна, та інших продуктів. Тому не обов'язково глобальний кліматичний катаклізм, а навіть звичайний неурожай, викликаний посухою, зливами, чи морозами змушував шукати кардинальний вихід із становища. І цим виходом була міграція. Територію України змушена були тимчасово покидати більшість її населення (що так, чи інакше пов'язана з землеробством) і мігрувати в інші краї: на

Балкани, Кубань, Близький Схід, Алтай, Індію тощо:

«... і пішли ми на землю іншу і там утримались» (ВК,6е).

Хіба-що, крім волинян, котрі як мешканці лісів значно менше залежали від холоду і результатів землеробства. Очевидно, ліс допомагав їм виживати на місці. Недарма ж про них сказано:

«... та волинь є першим родом, будучи їх початком» (ВК,24б).

Через деякий час поступово населення поверталось на свою прабатьківщину. Звичайно, крім тих, які прижилися на нових місцях, або загинули в походах. І одні з перших, хто поселився на території України після чергового катаклізму, були іллірійці:

«Іллірійців там багато осіло і стало огнищанами» (ВК,5а).

Маємо дуже скупі дані про наше прадавнє минуле. Розвиток Мізинської культури перервав холод. І руси помандрували на південь. І те, що після повернення на прабатьківщину руси оселилися вже серед ільмерців, – це теж інформація. Якщо порівняти час утворення археологічних культур, то претендентом по спадковості в русів після Мізинської могла б стати Середньостогівська археологічна культура, яка утворилася дещо пізніше Трипільської і існувала майже паралельно. Якщо речення (про розселення аріїв) із книги О.Білоусько: «Середньостогівці досягли Дону і Волги...»[11, 111] ґрунтується на даних археології, то тут слід згадати про міста русів Біла Вежа та Р'осія і сказати, що очевидно носіями Середньостогівської культури є руси.

Ось позиція русів у ставленні до іллірійців:

*«Був народ родичем з ільмерцями,
з єдиного кореня постали роди наші.
Хто прийшов пізніше на Руську землю,
то і селився серед ільмерців,
бо суть братчики наші і подібні до нас,
і в небезпеці обороняли нас од зла» (ВК, 2а).*

Якщо сприймати назву «ільмерці» як «іллірійці», а не як «ільменці» (див. Табл.3), то «Велесова книга» дає відповідь на два найважливіших питання, над якими ламають списи сучасні історики:

– Хто був носієм археологічної культури, що зветься Трипільською?

– Чи є українці спадкоємцями Трипільської землеробської культури? Чи Україна є лише власником територій, на яких процвітала Трипільська культура?

«Визначення етнічної належності носіїв Трипільської культури проблематичне. Першовідкривач культури В. Хвойка (1850–1914) вважав, що трипільці були предками слов'ян. Відтоді трипільців ідентифікували з різними етносами, але твердо усталених поглядів на цю проблему наука досі не виробила. Частина вчених зійшлася на індоєвропейськості носіїв культури. Водночас робилися і робляться спроби семітизації Трипілья і вичленування його із контексту української історії й культури» [11, 78].

Про все це можна сперечатися, але уважно читаймо «Велесову книгу». Слов'янські племена, які, як і іллірійці, теж повернулися на свою прабатьківщину, абсолютно мирно і по-дружньому ставилися до іллірійців:

«Ми ж їм допомогу давали, і так було.

*Зілля бо знали робити, посуд, печений у вогнищах,
і суть бо гончарі умілі.*

Землю орати чи худобу доглядати ті бо розуміли.

Такі й наші отці суть» (ВК, 2а).

«... те ж знаємо і про ілмів, тобто іллерів; ми ж бо родичі» (28).

«Іллірійці сказали, що ми нерозумні, і прийдуть нам

помагати... » (ВК, 4в).

А іллірійці, які повернулися на прабатьківщину раніше русів, дозволили себе асимілювати (починаючи з середини IV тис. до н.д.) переважаючим по кількості слов'янським населенням. Очевидно, певну роль зіграв мирний характер землеробів:

«І нічого ми не могли зробити іншого,

*Бо ілми не хотіли брати заліза до рук своїх
і боронитися од ворогів.*

Такі роди краще ізсохнути мають,

аніж будуть їм інші наслідувати» (ВК, 8).

І не має великого значення, що іллірійці мали свою мову. Не має великого значення чи були іллірійці слов'янами, чи мали спільних зі слов'янами богів! Головне, що оточуюче слов'янське населення успадкувало всі культурні здобутки іллірійців, а вони

самі розчинилися в слов'янському етносі:

*«й ільмерці залишилися там, і було їх мало,
і мову свою лишили, і так були» (ВК, 7є).*

«... іллірійці були поглинені од нас.

*І не було в нас тоді нікого, крім дулібів,
які були повернені на борусь» (ВК, 7є).*

«Середньостогівська і Трипільська культури представляли собою дві найпотужніші сили в історії епохи міді. Обидві культури характеризувалися тенденцією стрімкого поширення на значній території і в процесі своєї експансії як Середньостогівська, так і Трипільська культури продемонстрували, можливо, перший в історії приклад мирної інтеграції, вміння користуватися здобутками одне одного. Це був початок своєї спеціалізації і розподілу праці між трипільцями-землеробами і середньостогівцями-скотарями.

Племена цих двох культур налагодили процес товарного обміну, наприклад, необхідну мідь середньостогівці отримували з Балканського регіону та у трипільців. Можна говорити про досить тісні контакти між середньостогівцями і трипільцями, а також припустити появу змішаних шлюбів, про що свідчать матеріали археологічних досліджень».[47]

А археологія підтверджує, що елементи культури трипільців стали органічними складовими неповторного українського етнокультурного комплексу: «Згідно з найновішими науковими даними, населення, яке змінило трипільців, за антропологічним типом не було тотожним своїм попередникам. Невідомо, якою була питома вага трипільців у етногенезі населення бронзового віку. Але цілий ряд елементів Трипільської культури – хліборобство, декоративний розпис кераміки і будинків, характер орнаментальних мотивів – стали органічною частиною етнографічної культури українців» [9, 101]. Воно й не дивно:

«Не забудьмо також ільмерців, які нас охороняли.

*Були не окремі, а з нами злилися
і кров свою давали за нас» (ВК, 4г).*

Тут слід згадати, що у регіонах Верхнього й Середнього Дністра О.М. Трубачов виділяє компактний ареал іллірійських і

фракійських гідронімів [58, карти №14, 15]. Довідники подають іллірійців як загальну назву широкої групи індоєвропейських племен, що займали в давнину північний захід Балканського півострова від середнього перебігу Дунаю до Адріатичного моря. Проте на Балканах вони з'явилися лише на початку II-го тисячоліття до н.д.

Розуміючи, що таке твердження про носіїв Трипільської культури викличе новий шквал полеміки і звинувачень, слід зауважити, що постановка питання в такій площині: від кого конкретно походить українська нація – від русів, кривичів, полян, іллірійців, дулібів, деревлян, волинян, уличів чи укрів не коректна, бо всі вони є повноправними учасниками етногенезу української нації. Звичайно, крім венедів, борусів та інших, які в свій час просто відійшли від цього процесу. Мова може йти лише про час і умови, за яких всі ці племена відчули себе самодостатньою спільнотою, відповідальною і гордою за свій народ. І такі умови, вірогідно, могли бути за часів Орія.

3.2. Звідки почалася руська земля?

Якась частина наших предків у своїх мандрах потрапила в Індію. Страшний землетрус у Пенджабі в середині VII ст. до н.д. змусив їх згадати про свою прабатьківщину:

«А слов'яни вночі проснулися од великого гromу і землетрусу.

*І чули, як угорі коні кричали, і сповнені страхом,
і зібрались і пішли з села, а овець лишили.*

*А вранці побачили хати зруйновані – одна вгорі, інша – внизу,
а ще в дірі великій земній,
і більше ніяких слідів не лишилось.*

*Були ті слов'яни у великій скруті,
не могли нічим прогудуватись.*

І сказали Іру-отцю: «Веди нас геть» (ВК,38а).

Отець Орій повів одну із таких груп, що вирішила повернутися на прабатьківщину. І про те, що вони **не просто прийшли, а повернулися**, свідчать багато текстів «Велесової книги». Аналогічно повернулася на батьківщину частина русів від Набурсара (Набусарсара), що перебувала там у полоні:

«І прийшов день, коли руси пішли від Набусарсара» (ВК,6г).
«Велесова книга» підтверджує, що руси були автохтонним населенням в Україні:

*«... і були отцем Орієм до краю руського ведені,
тому що завжди там перебували»* (ВК,2а).

А звідки ж почалася Русь? Нестор Літописець розпочинає «Повість минулих літ» із біблійної легенди про Ноя, додаючи свою частину легенди про походження слов'ян: *«Через багато літ сіли слов'яни на Дунаї, де тепер земля угорська, болгарська. Від тих слов'ян і розлилися, як весняні води, слов'яни по землі і стали називатися іменами тих місць, на яких вони селилися... також ті слов'яни прийшли і сіли по Дніпру і назвалися полянами, а інші древлянами, тому що вони оселилися в лісах...»*[51, 9]. І додає перелік племен, які розмовляють однією мовою: *«Ось хто тільки говорить на Русі: поляни, древляни, новгородці, полочани, дреговичі, сіверяни, бужани, які сиділи по Бугу, а потім прозвалися волинянами»* [51, 13].

«Велесова книга» теж наводить свою легенду:

*«... Повернувся Бугомир у степи свої і привів
трьох мужів дочкам.*

Од них походять древляни, кривичі і поляни.

*Бо перша дочка Богумирова мала ім'я Древа,
а друга – Скрева, а третя – Полева.*

Сини ж Богумирові мали свої імена Сієва і молодший Рус.

Звідси походять сіверяни і руси.

Три мужі були три вісники про ранок, полудень і вечір.

Утворилися ті роди біля семи рік, де ми проживали

за морем, у краю зеленому,

куди худобу ввели раніше ісходу до Карпатських гір.

Що було за тисячу триста років до Германаріха... » (ВК, 9а)

Можливо, остання легенда романтичніша, але все одно – легенда, яка мало що пояснює. Легенда вже тому, що, пройшовши шлях від Семиріччя до Індії і повертаючись назад, слов'яни зустріли біля Дону русів, у басейні Дніпра волинян, а на півночі, за Воронежем – полян. Єдине, що ця легенда дає можливість приблизно оцінити період часу, коли наші предки перебували в Семиріччі.

Із «Велесової книги» чітко простежується три поняття: **Русь** як благодатний край, що утворився природнім шляхом у сиву давнину; **руси** – плем'я, рід людський, який оселився на Русі близько 20000 років до н.д.; **руси** – загальна назва народу, що населяв з часів Орія Північне Причорномор'я від Карпат до Дону і від Воронежа до Дунаю.

3.2.1. Земля русів

Руська земля вже існувала як *руська* ще до приходу Орія. Звідки почалась руська земля? На це запитання ВК не дає прямої відповіді. Але дає кілька згадок, які дають можливість визначити, коли утворилась руська земля:

«Багато злигоднів приніс ранній холод.

Отак відійшли сюди й оселились огнищанами на землі руській.

І все те сталося за дві теми до суть» (ВК,2а).

Про те, що назва *Русь* існувала ще до приходу Орія, свідчить і розповідь про похід (після розгрому хозар), в якому захопили [швидше визволили – О.Ш.] багато племен, які довго терпіли від готів і хозар:

«... бо всі руські, од руськолян походячи...

*За другу тисячу літ підпали розділу і лишилися в самотності,
і почали на чужих у неволі працювати...*

І так на двадцять тисяч літ не могли сформуватися до Русі,

А там прийшли варяги і взяли ту...» (ВК,46).

Назва «Русь» з'явилася дуже давно, бо в час повернення Орія земля вже була руською. Ще прямуючи від берегів Готського (Азовського) моря, вони знали, що йдуть у землю руську:

«А коли гуни почали велику війну, прагнучи до утворення великої землі своєї, то ми пішли геть, туди, до Русі» (ВК,10).

«Ото од морського берега Готського моря йшли до Дніпра й ніде не шукали інших бо родичів, яко Русь» (ВК,8(2)).

«... йшли до Гори великої, до долини травної, багатой злаками.

Там і оселився Кий, що був засновником Києва.

Там то був престол руський» (ВК,4г).

Цілком логічною видається версія П.Комнацького [34], який пояснює факт створення землі руської як утворення родючої землі після відступу льодовика, на якій наші предки утверджувалися в житті. І те, що у «Велесовій книзі» зафіксовано початок руської землі, свідчить про те, що наші предки утримували в пам'яті і той час, коли вона ще не утворилася.

І справді, якщо подивитися на карти 23 і 26 О.Білоуська, де показані межі зледеніння двох епох, то територія, що утворилася в результаті відступу льодовика за період 150–40/33 тис. років до н. д., охоплює значну територію північної частини України [11,43–47]. Оця територія і становить первісну назву Русь, не зважаючи на те, що пізніше сфера впливу Київської Русі сягала аж до берегів Балтійського моря та Волги. Оце і є Русь за «Велесовою книгою», незалежно від того, чи ця назва пішла від річки Рось, що протікає цією ж територією, від росяних трав, чи від назви породи оленів, що були об'єктом полювання на цій території. А може й від крові, як подає нам сама ж «Велесова книга»:

«... і казав вам, як відали самі, про ту зі старих часів

землю нашу союзу антів,

яка через кров, щедро пролиту на ній, русою зветься...» (ВК, 24г).

Над цим будуть розмірковувати ще й наступні покоління. Але це і є Русь Споконвічна.

3.2.2. Плем'я русів

Очевидно, що плем'я, яке переселилося на Русь 20 тисяч років до н. д., стало іменувати себе русами. Ось що пише «Велесова книга» про найраніший період історії русів:

*«Тіақ і живемо, навчившись звіра ловити і рибалити,
од страху уклонившись.*

*Тіақ пробули одну тему і почали городі ставити,
вогнища повсюди розкладати» (ВК,26).*

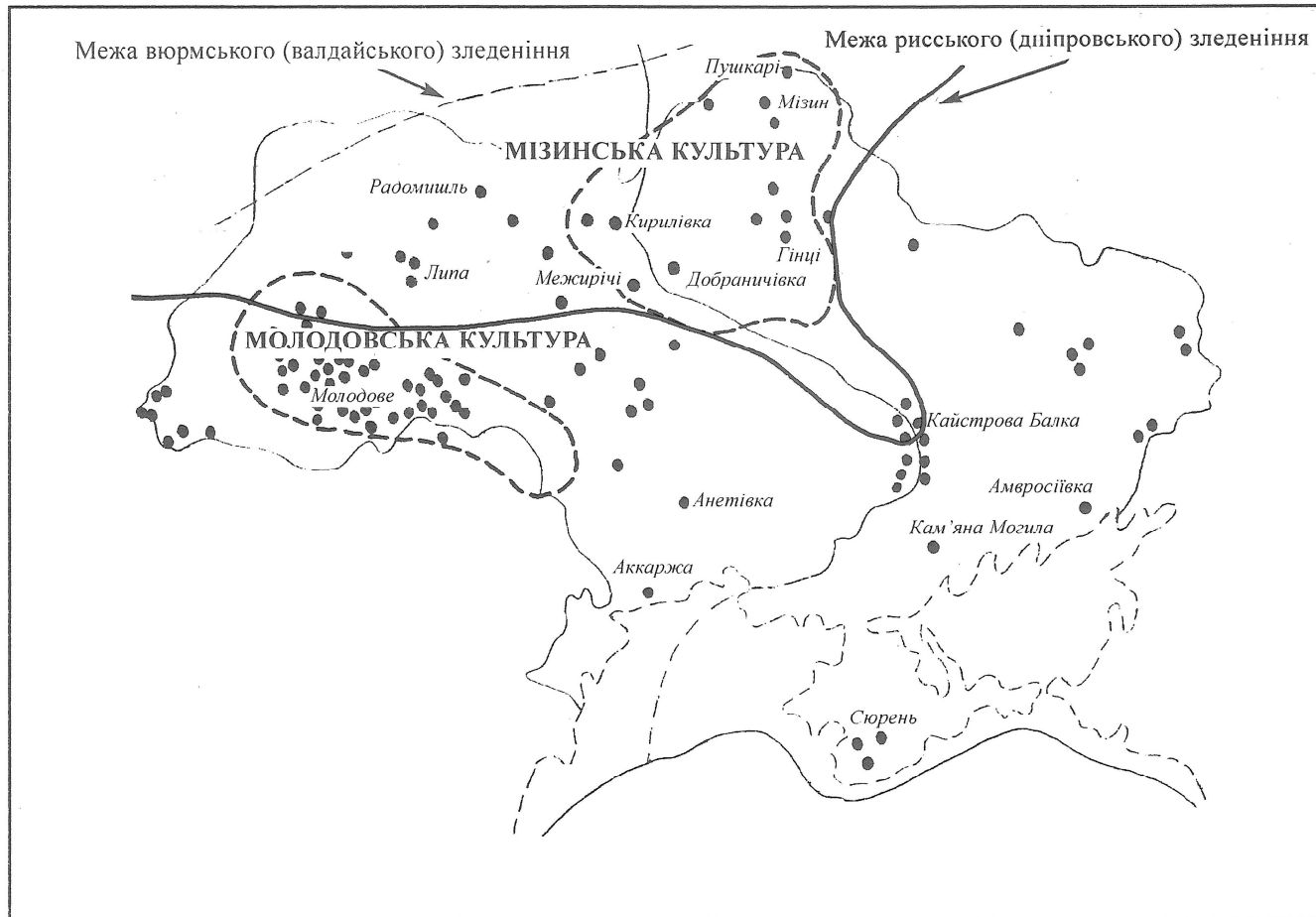
Найдивовижніше, що автори «Велесової книги» впевнені, що це були руси, а археологи – що на вказаній території на цей період (20 тис. р. до н.д.) виникла лише одна археологічна культура (мал. 1), що має назву «Мізинська».

Ось що пише О.Білоусько лише про одну стоянку: *«На пам'ятці досліджено кілька невеликих (діаметром до 6 м) округлих і овальних наземних жител, оточених ямами-коморами і виробничими центрами. Наметоподібні житла базувалися на цоколі з круглих кісток і черепів мамонта і мали внутрішнє вогнище. Крем'яний інвентар налічує понад 100 тис. виробів. Серед знарядь переважають різці, скребки, проколки, вістря. Багато чудово обробленої кістки – це предмети мистецтва, прикраси, різноманітне начиння, знаряддя. Кістяні речі прикрашені знаменитим мізинським орнаментом, в якому вперше використано мотив меандра. З бивня мамонта виготовлені унікальні стилізовані жіночі статуетки (мізинські «жінки-птахи»). В одному з жител знайдено набір великих кісток, які вважаються першими в світі ударними музичними інструментами»[11,54]. «Гінцівська стоянка була першою дослідженою у Східній Європі пам'яткою палеоліту (виявлена у 1871 р., вперше розкопувалася в 1873 р.)» [11,52].*

Тепер можна сказати без жартів: «Русь – це та земля, на якій наші предки гуртом з'їли всіх мамонтів». Оскільки процес полювання на мамонтів (та й оленів) повний небезпек і є винятково колективним заняттям, то цей початок нового (із колективним заняттям) періоду життя на новоосвоєній благодатній землі став якісно новим після якогось іншого (попереднього) життя в інших умовах і відклався у свідомості наших предків як визначна подія: утворення *руської землі*.

Збіг дивовижний, однак, не повний:

1. Археологія твердить: *«Стоянка була населена переважно в*

Мал.1. Археологічні культури в межах зледенінь двох епох[11,43–47].

зимовий час, тут полювали на хутрового звіра, зокрема песця» [11, 54]. А у «Велесовій книзі» мова йде про постійне заселення.

2. Не зовсім збігаються часові рамки: льодовик почав відступати приблизно в період 40–33 тис. років до н.д., період існування Мізинської культури за О.Білоуськом 23 ÷ 15 тис. років до н.д.[11, 47–53], а за «Велесовою книгою» (див. хронологію) руси поселилися на постійне місце проживання приблизно на період від 20 до 9 тис. років до н.д. Потім холод змусив їх переселитися південніше.

Однак, логічно припустити, що сезонні мисливці з'явилися на території Русі першими і для побудови їхніх помешкань вистачало кісток та бивнів мамонтів. А постійне населення мало б з'явитися значно пізніше, коли бивнів для побудови жител уже не було. А дерев'яні будівлі навряд чи зберігалися б більш як 20 тисяч років. Та й археологам куди цікавіше шукати і досліджувати приміщення з бивнів мамонтів, аніж шукати ознаки постійного проживання: місця розташування землянок, порожні місця від зотлілих дерев'яних приміщень, чи поховання без золотих скарбів. Крім того, різні критерії оцінки часу: археологи оцінюють час відступу льодовика за специфічними камінцями, які залишає за собою льодовик, а початок археологічної культури визначають за знаряддями праці, зброї та рештками жител. А наші предки «прив'язали» час поселення до настання благодатних умов, в яких можна було там постійно мешкати. Приблизно через 10 тис. років льодовик не повернувся, але жити стало некомфортно і руси змушені були кидати насиджені місця:

«На другу тему був холод великий,

І потяглися ми до півдня –

Там бо суть місця злачні» (ВК,26).

І слід звернути увагу, що «злачні місця» – це та місцевість, де ростуть злаки.

«Велесова книга» – не літопис, не спроба дезорієнтувати наступні покоління, тому така важлива інформація, яку вона подає:

«На другу тему був холод великий... » (ВК,26),

бо це співпадає з версією про планетарну катастрофу, глобальне похолодання, яким учені пояснюють причину раптової смерті

мамонтів. Але руси на той час вже мали не лише досвід користування вогнищем, а й винайшли піч, що дозволило оселятися індивідуально, в т.ч. і в землянках:

«А ті були огнищанами, і кожний мав діру земну і огнище» (ВК,38а).

Незважаючи на впевненість, що руси можуть відраховувати свою історію від мізинської археологічної культури, це не означає, що вони бурхливо розвивалися аж до початку нашої доби. Навпаки, це період, на який припадає кілька глобальних катастроф, таких, як Чорноморський потоп (близько 5600 року до н.д.), «Всесвітній потоп» близько 3000 року до н.д. [30, 17], перелив вод Балтійського моря в Чорне море [52] та ін. Не кажучи вже про кліматичні катаклізми, які змушували тимчасово переселятися в інші місця. Так лише мор худоби змусив русів піти до кельтів на цілих сто років:

«І се бо пішли до них, і так були

сто років при їхній допомозі... » (ВК,28)

Але щоразу більшість вцілілого населення поверталось на рідну землю. Доля не залишила нам ніяких письмових свідчень про цей період. Можна лише здогадуватися, що він був нелегкий. Із історії Геродота вже відомо про першого царя скитської держави Гета (кінець царювання 1512 р. до н.д.). Деякі свідчення про гетів можна знайти в Йордана. Але в середині другого тисячоліття до н. д. якийсь черговий катаклізм змусив покинути територію Руси більшість її населення і помандрувати до Дунаю, до Дону, на Кубань, в Середню Азію. Так, Г.Кіндер твердить, що орії з'явилися в Індії на колісницях [точніше – возах] близько 1200 року до н.д. [30].

Проте життя на території України не завмерло. Вже починаючи з VIII ст. до н.д., місцеве населення, яке греки називали кімерійцями, здійснило ряд походів в Азію. А на початку VIII ст. до н.д. князь Славен з братом Сківом мали величезну кількість худоби і утримували степ від Дунаю до Волги. Це Сківський степ. З того часу греки закріпили за цією територією назву Сківія. А для греків – всі, хто мешкав на території Сківії, були сківами.

«Велесова книга» розповідає про плем'я русів, які, помандрувавши на південь, потрапили у вавилонське рабство:

«А в ті давні часи у нас не було єдності...»

*Що перси забрали велику частину русів і загнали до Хабсура.
Не встереглися бо ті від ворогів,
які напали на них – Адомор звався той.
І пішли, похиливши голови свої під ворожі бичі, –
то бо сильні загони напали з трьох сторін.
А інші пішли з отарами до заходу Сонця і там пропали.
Наші ж люди пішли на долини Хабсурсара,
потім на Сирію і Єгипет» (ВК,6в).*

Визначити час, коли руси були в полоні у вавилонян, важко, оскільки більше ніякі джерела про це не повідомляють. Є невеличка надія на вивчення перських першоджерел, оскільки «Велесова книга» подає імена перського полководця (Адомор), та повелителя Вавилонії:

*«... то князем їхнім тут був Хабсурсар,
який повелівав ними» (ВК,6г).*

Проте не виключено, що Адомор – це прізвисько, дане перському полководцю самими ж русами. Єдине відомо, що час піднесення Вавилонії припадає на III тис. до н.д., а потім – на VI ст. до н.д. Вірогідніше, події відбулися ближче до останнього піднесення.

«Велесова книга» подає також обставини звільнення русів із вавилонського полону:

*«Їх били қиями, і не могли терпіти того;
і не витерпіли і сказали їм, що це нам не до серця.
І в той день стався струс і землеворот аж до небес.
Шам қоні і воли металися і қрутилися.
А ми забрали своє стадо і қинулися на північ і спасли свої душі.
І так богами будемо збережені,
щоб не рахувати втрати синів своїх
і дочок своїх і жінок» (ВК, 6г).*

Очевидно, русам «допоміг» повернутися той же землетрус, який змусив наших предків повернутися із Індії.

Можна здогадуватися, що за князів Славена і Сківа руси знаходилися між Доном і Волгою і були складовою частиною Великої Скії. Оскільки після повернення із полону руси не пішли до Дніпра, а мешкали в межах Дону і Азовського моря, де вже були їхні міста Біла Вежа і Росья. Під натиском кочівників, разом

із оріями, які повернулися із Індії, рушили далі, на Дніпровські землі, до Русі:

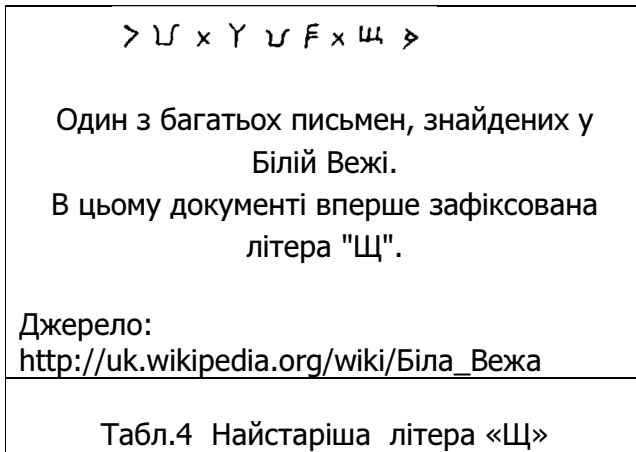
*«І се руси пішли од Білої Вежі і од Р'осії
на Дніпровській землі...» (ВК,33).*

«Велесова книга» уточнює розташування міста Р'осія та ім'я їхнього князя:

*«А треба наша по Седеню, отцю нашому,
що на Понтійському березі у Р'осії-граді був» (ВК,33).*

Що ж до міста Біла Вежа, то археологи встановили, що воно існувало на березі річки Дон в Цимлянському районі. На його місці

у 834 – 837 рр. збудована хозарська фортеця Саркел. А з 1952 р. це місце залите водами Цимлянського водосховища. Можна здогадуватися, що місто Р'осія назване в честь річки Рось, яку руси колись покинули, так само, як Біловезька Пуща на Берестейщині в пам'ять

про місто Біла Вежа. Отже, незважаючи на величезний період часу від утворення Мізинської культури до повернення із вавилонського полону руси пам'ятали про свій шлях і про свою прабатьківщину – Русь. Безпам'ятство прийшло значно пізніше.

3.2.3. Держава русів

Слов'янські племена, про які згадує «Велесова книга» (вони сотню років мешкали в Семиріччі і, розійшовшись з венетами, помандрували в Індію), руси (що попрямували на південь і, зрештою, потрапили до вавилонського рабства) та інші, про яких ми й не знаємо, – фактично розійшлися окремими племенами. Це не були воєнні походи. Вони пішли з дружинами, з дітьми, з

худобою. Кліматичний катаклізм, що відбувся в середині другого тисячоліття до н.д. в Подніпров'ї, змусив більшість слов'янських племен шукати можливість вижити в інших краях. Повернувшись на прабатьківщину і оселившись на Русі в нових соціально-політичних умовах, у них було три причини іменувати себе русами:

1. Отець Орій, дійшовши до Дону, зустрівся з родичами, які займали там досить значну територію (в усякому разі від міста Рóсія на березі Азовського моря до Білої Вежі на Дону). Тому в конгломераті, що рушив далі в напрямку Дніпра, руси становили очевидно не менш як половину населення.

З приходом Орія на Русь почала творитися держава, в якій дійовими особами були не лише представники племені русів, а всі споріднені племена:

*Тоді інша частина Щехова лишилася з русами,
і так на тій землі утворила з ними руськолань.*

Кий бо увівся в Києві, і йому підкорились,

І з ним до цього часу будуємо Русь.

*І навіть якщо буде нам інша сила, не йдемо з нею, а з Руссю,
оскільки тая є мати наша, а ми діти її,*

І будемо до кінця з нею» (ВК,7з).

*«І се (поселились) поляни, древляни, кривичі, ляхове на
кущу руському.*

І всі стали русичами» (ВК,33).

« І Дажбо нас народив од корови Замунь,

і були ми кравенці і скіфи, анти, руси, боруси, і сурожці.

І тақи стали діди русове» (ВК,7є).

2. Якщо керівників часто обирали із племені русів, то

*«І всяк рід називався іменем своїх родичів, які правили,
і звідқи прийшли... також» (ВК,6а).*

3. Вони всі повернулися на землю, яка споконвіку звалася Русь і про яку вони так довго мріяли. Почав творитися народ, що одночасно складався з волинян, древлян, русів, полян, дреговичів, сіверян та ін., мав спільний соціоментальний тип поведінки, визнавав владу старшого князя та відчував відповідальність за свою батьківщину – Русь:

«І тільки од Русі маємо допомогу, бо ми Дажбожі внуки» (ВК,19).

Але як не легко давалося це становлення:

*«Відбили ворогів північних і відкидали ворогів південних,
і пішли на ворогів східних,*

*І повели русів Громовиці, як синів отця нашого
Перуна і Дажбога внуків.*

І Сварець укаже нам, куди йти...

І Германаріх відійшов до півночі, а елани – до півдня.

Отак зібрали землю нашу докупи

І не дали посіви чужим, а лиш синам своїм» (ВК,23).

Повернення частини наших предків із Індії на чолі з отцем Орієм (з величезним досвідом походів у Середню Азію, Індію, Персію, Сирію тощо) одночасно з поверненням русів, впевнених і гордих тим, що самотужки визволилися із вавилонського рабства, та мирне(!) об'єднання з місцевим населенням (та іншими родами, які встигли повернутися в Україну раніше) сприяло бурхливому розвитку державного утворення – Русі. Це ті умови, в яких формувалася еволюційна цілісність українців як нації:

*«Й узнавали на ній силу свою,
і пішли до Толуні і до Суренце землі, до того моря дулібського.*

І зліва були готи, а прямо на півдні – елани.

Се бо з ними торги вели, підтримуючи життя своє.

Й об'єднали сили свої докупи.

За те проголошємо гучну славу богам;

і тому зробимо суру і пиймо її во славу божу.

І надбали добра і тут поділили степ той між родами своїми;

і завели отари великі овець і қорів,

що дали нам сили жити серед трав» (ВК, 34).

Успіхи, досягнуті в єдності, в праці і боротьбі сформували і відчуття гордості за свій народ і власну державу:

«Що глянь, народе мій, який ти захищений і численний,

І не збочив через втрати свої, і не спустився до ряду.

Аби ми ворогами погонили, щоб біди позбавитись і життя інакше

мати.

Бо ми стали гордими і не уникали ворогів.

І ще тяжчою буде їхня поразка.

*І так усі тисячу п'ятсот літ, як ведемо численні війни і битви,
і живі-таки завдяки жертві юнацькій і дівочій» (ВК,76).
«Отож почуй, нащадку, славу тую
і держи серце своє за Русь, якою є і перебуде наша земля.
І ту маємо боронити од ворогів і вмерти за неї,
як день помирає без суне суране»(ВК,8(2)).*

3.3. Взаємовідносини з місцевим населенням

Офіційна історія зауважує, що питання про походження сківів остаточно не розв'язане і наводить три варіанти їх походження. Наведемо третій: *«...у бронзовому віці пращури скіфів емігрували з Причорномор'я на Схід, а пізніше частина їхніх нащадків повернулася на Україну у вигляді кочовиків і підкорила решту населення, включаючи кіммерійців і скототів» [11,150].* Ніби все правильно, але чому у вигляді кочівників? І чому підкорили?

До приходу Орія вже існували міста Біла Вежа і Р'осія. Їх населення – руси, з'єднавшись з людьми Орія, під тиском інгушів, відійшло до Дніпра. І таке об'єднання логічно пояснюється спорідненістю племен, тому що русів (які тільки-но вирвалися із вавилонського полону) ніхто б добровільно не заманив у подальшу залежність від будь-кого іншого. Місцевим було також населення під керівництвом Киська́ та Єре́я, з якими рід Орія на певний період поєднався. «Велесо́ва книга» говорить, що Орій мирно об'єднався з місцевим населенням:

«І прийшов до них отець Єрей і те до них мовив:

*«Обоє маємо дітей, і мужув, і жінок, і старих,
маємо боронити їх від ворогів.*

І так мовимо, що племено є,

і даємо вівці свої і худобу до нього і будемо племено єдино.

*Се боги сприяють нам, і маємо шукати доблесті на віки
вічні» (ВК,35а).*

І навіть розійшовшись після побутових сварок (дощечка 35а), визнавав їх за родичів і подав допомогу в боротьбі з язигами:

«І від того сповнилося прикрістю серце Орієве,

*і сказав родичам: «Підтримайте Киська і люд його».
І ті коней сідлати взялися і налетіли на ясів,
і гнали їх, доки не розтрощили зовсім.
І те маємо знати: доки сили наші об'єднані,
ніхто не зможе подолати нас» (ВК,356).*

Отець Орій, повернувшись в Праукраїну, не застав її незаселеною. Тут уже жили родичі. Дякуючи «Велесовій книзі», яка зберегла нам певні фрагменти свідчень минулих подій, ми можемо зв'язати в єдиний ланцюг події нашої власної історії. Слова з «Велесової книги»:

«бо були кїморїї, також отці наші...» (ВК,3е).

дають моральне право трактувати і походи отців наших як історію власного народу. *«Слід взяти до уваги і той факт, що становлення сарматознавства як осібної галузі історичної науки відбувалося в розпал драматичного періоду радянської історії, коли ряд народів Північного Кавказу зазнав переселень (1944-1957 рр.). Наслідком цього стало безоглядне засилля концепції цілковитої іраномовності давнього населення Східної Європи – кїмерїйців, скїфів, сарматів, аланів, – що повністю виключала існування тут автохтонного (кавказького, слов'янського тощо) мовного й етнічного елемента» [45,256].*

С.К.Спасько у своєму коментарі пише: *«Багато істориків пишуть, посилаючись на Геродота: скити, винищуючи і виганяючи кїмерїйців із Праукраїни, гнали їх аж у Малу Азію. Геродот два рази згадує кїмерїйців, коли між керівниками скитів і кїмерїйців виникло якесь неузгодження і дійшло до збройної боротьби. Тоді кїмерїйці не підтримали своїх керівників, а навпаки – народ виступив збройно проти своїх керівників... Після бою керівники кїмерїйців втекли в Малу Азію і оселилися на півострові біля Синопу... втекли керівники – правитель зі своїми помічниками та особистою охороною. Жителі-кїмерїйці залишилися на своїй землі і підтримали скитів. Геродот не вказує час, коли саме це відбувалось, ніде він не вказує і роки, в яких сталися ці різні події» [24,62- 63].*

«У 722 – 705 рр. до н.д. кїмерїйці успішно воювали проти Урарту і Асирії. Вони добилися перемоги над урартським царем

Русою І і спустошили його володіння. Тоді ж відбулися перші сутички з асирійцями» [11,149]:

*«... і вийшли з краю Семиріччя, що біля гори Ірштії
і в Загогрії, хоч були там вік,
І так, покинули той край і пішли в Дворіччя,
і розбили тих з допомогою кінноти своєї,
і пішли до землі Сирійської, і там зупинились.
А пізніше пішли горами високими » (ВК,15а).*

Так, «Велесова книга» теж нарікає на брак єдності, але пише про учасників подій як про рідних:

*«А в ті давні часи у нас не було єдності...
Що перси забрали велику частину русів і загнали до Хабсура.
Не встереглися бо ті від ворогів,
Які напали на них – Адомор звався той.
І пішли, похиливши голови свої під ворожі бичі, –
то бо сильні загони напали з трьох сторін.
А інші пішли з отарами до заходу сонця і там пропали.
Наші ж люди пішли на долини Хабсурсара,
потім на Сирію і Єгипет» (ВК,6в).*

А історія сківів відома з підручників: « У VII–VI ст. до н.е. разом з кіммерійцями, але частіше окремо від них, скіфи відбули ряд походів на Близький Схід, де брали участь у асиро-вавилонській війні в ролі третьої, часто вирішальної сили, діючи то на одному, то на іншому боці...

На чолі з Мадієм скіфи пройшли через Месопотамію, Сирію, Палестину до Єгипту, де фараон Псаметих I ледве відкупився багатими подарунками...

Незабаром скіфи перейшли на бік вавилоно-мідійської коаліції і разом з новими союзниками взяли участь у розгромі Ніневії 612 року до н.е., захопивши величезну здобич і безліч полонених. Після підступного вбивства злопам'ятним Кіаксаром скіфських вождів на бенкеті в 600 р. до н.е. в царстві Ішкуза спостерігалася певна криза (основна маса скіфських воїнів повернулася у Північне Причорномор'я), проте скіфи ще довго залишалися значним воєнним чинником в Передній Азії, втручаючись у міжусобні війни місцевих правителів. Останні скіфські війська

повернулися в Україну в 585р. до н.е. Скіфське перебування в Азії залишило по собі кривавий слід. Жахи скіфського вторгнення знайшли відображення в книгах біблійних пророків (Ієремія, 5,15–18)» [11, 167].

«Царські Скити послали армію кімерійців в Малу Азію, і та пішла через Кавказ, через Колхіду (Кавказькі гори були їй ліворуч). Армія Царських Скитів також пішла в Малу Азію через Кавказ, берегом Каспійського моря (Кавказькі гори були їй праворуч). Коротким і зручним був шлях, яким пішли кімерійці, добрий наїзник добирався в Медію за 30 днів. В Медії обидві армії скитів і кімерійців об'єдналися і пішли в Ассирію, де несподівано напали на армію Кияксара під Нінівою. Скити повністю розбили армію Кияксара і вся Мала Азія була під владою скитів протягом 28 років» [24, 14–15]. «Зокрема з 675 по 625 рр. до н.е. утримували Мідію» [19, 33].

«Свідчення письмових джерел на користь середньоазіатської епопеї скіфів тривалістю близько ста років підтверджується й багатьма археологічними матеріалами. Це передусім бронзові вістря стріл, знайдених у різних населених пунктах Закавказзя, Малої та Передньої Азії» [11,140–141].

Навіть офіційна історія, характеризуючи кімерійців і сківів, хоч і відносить їх обох до давньоіранського етносу, все ж таки говорить про їх спільність: «Вірогідно, ці два народи деякий час жили поруч. Вони були близькими за походженням, майже однаковими за способом життя, основними галузями господарства, рівнем економічного й соціального розвитку, мали схожі елементи культури» [11,148–149].

«...існує думка, ніби кімерійці – це історична фікція: такого народу зовсім не існувало, ними були скіфи, між культурою яких і кімерійською фактично відсутня різниця» [11,148]. «Археологи й собі відзначають неабияку подібність обох культур, причому часом годі визначити, які пам'ятки VIII–VII ст. до н.е. належать кімерійцям, а які скіфам» [45, 156]. А ще є погляд, що «...кімери і сівери – лише різні передачі однієї назви засобами двох індоєвропейських мов – давньогрецької і слов'янської» [45, 153]. Пишучи свою «Історію», Геродот не відчував ідеологічного

тиску. Його ніхто не змушував свідчити, що на час походів у Персію через Кавказ «...скити і кімерійці вже були об'єднаними» [24, 14].

Прихід Орія із Індії до Дону в середині VII ст. до н.е. міг теоретично співпадати з початком походу сківів на Близький Схід. Але, враховуючи, що цей похід був тривалий (до того ж, вожді сківського походу загинули на банкеті, підступно влаштованому Кіаксаром в 600 р. до н.д. [11, 167], тобто через 25 років по смерті Орія, а в самого Орія була важливіша мета – провести людей в Русь), малоймовірно, щоб він особисто брав участь у поході. Отже, немає достатніх даних, щоб категорично твердити, брав особисто участь у Близькосхідному поході (у VII–VI ст. до н.д.) Орій чи ні. Але якщо й ні, то слова із ВК :

«... отці од роду Орового,

славного і сильного, який і Сірію воював, і Єгипет» (ВК,6в)

означають лише те, що **наші попередники не вбачали різниці між кімерами та сківами, а вважали їх представниками одного славного роду.**

Очевидно, що до слов'ян, які мешкали на Подніпров'ї, отець Орій привів таких же слов'ян, які за багато років мандрів Середньою Азією, Персією, Індією вже відрізнялися соціонормативною культурою поведінки: модою, стилем, прикрасами зброї та одягу. З ними ж повернулися руси із вавилонського рабства. Але головною ознакою, що відрізняла їх від місцевого населення, було те, що ними керував цар (Орій). Тому ці сківи були царськими. Із «Велесової книги» можна скласти також певне уявлення про наших перших керівників (Табл. 5).

В таблиці записана загальна назва посади, яка очолює спадкову владу – монарх. Слід звернути увагу, що назва монархії і, відповідно, монарха (цар, король, хан, каган, султан і т.ін.) запозичені в інших народів. Поширенню в нас назви «цар» сприяли, передусім, перекладачі творів греків, тісні зв'язки з Візантією, та християнська література. Насправді ж Русь мала власну назву монарха – Бан :

Про першого бана нашого повідаємо і про князя вибраного(ВК, 35а).

Але те, що з часу повернення Орія в нас сформувалася класична

Таблиця 5. Про перших наших провідників

Ім'я	Статус	Столиця	Період	Джерело
Сків	князь	?	Здогано 1-ша половина VIII ст. до н.д.	<i>«І се були князь Славен із братом Сківом»</i> (ВК, 17а)
Седень	Князь русів	м. Рось (на узбережжі Азовського моря)	Середина 7-го ст. до н.д.	<i>«А ся треба наша по Седеню, отцю нашому, що на Понтійському березі у Росії-граді був»</i> (ВК,33).
Орій	Монарх – очолив повернення оріїв на прабатьківщину і до них приєдналися руси, які вирвалися із вавилонського полону	м. Голунь (Більське городище)	Від початку походу із Індії до 625 р. до н.д.	<i>«І сказав Ірій: «Се я на Вас із синами своїми. І відповіли ті: «Підлегнемо»»</i> (ВК,38а). <i>«А по Бугомиру був Ор з синами своїми»</i> (ВК,10).
Кисько	Князь (обраний)	м. Луг (Кам'янське городище)	Перша половина 7-го ст. до н.д.	<i>«Про першого бана нашого повідаємо і про князя вибраного. Іменувався бо той Киська; а той повів родичів по степу з худобою своєю на південь; і там, де сяє сонце, жили»</i> (ВК,35а). <i>«... І був Киська той славен, і люди отця Ора славні...»</i> (ВК,35а).
Кий, син Орія	Спадковий монарх	м. Київ	625 – 595 р. до н.д.	<i>«Там і оселився Кий, що був засновником Києва. Та то був престол руський»</i> (ВК,4г). <i>«І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ»</i> (ВК,366).
Лебедень, син Кия	Спадковий монарх	м. Київ	595 – 575 р. до н.д.	<i>«І по ньому був син Лебедян, який звався Славен, і той був двадцять літ»</i> (ВК,366).
Верен із Великограддя	Князь	м. Київ	575 – 555 р. до н.д.	<i>«А по тому був Верен з Великограддя також двадцять літ»</i> (ВК,366).
Сережень	Князь	м. Київ	555–545 р. до н.д.	<i>«І по тому Сережень – десять»</i> (366).

монархія, як і в більшості європейських народів – немає сумніву:
«І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ» (ВК,366).
Але і цю правду династія Рюриків з допомогою християнської релігії сховала від наступних поколінь.

3.4. Заснування Києва, Воронежа, Сурожа

Невідомо, в якому точно році отець Орій дійшов до Дніпра:

*«І поставив перше рід слов'ян молебище
в граді Індікєві, який названий Кийв.
І в ньому стали селитися»* (ВК,38а).

Немає підстав вважати, що Орій заснував місто Кийв. Кийв розташований на пагорбах. Факт спорудження капища біля підніжжя одного з них не виключає того, що на схилах інших вже могли існувати поселення. М. Брайчевський працював за умов ідеологічного тиску Комуністичної партії СРСР і, відповідно, не міг не підтримувати загальноприйнятого погляду на час заснування Києва. Але він вказав на можливу помилку: *«Вперше поляни з'явилися на горах Київських десь в середині I тис. н.е., близько часу побудови найдавнішого Київського городища. Як відомо, сучасна наука відносить останню подію до кінця VI чи початку VII ст.... Іншими словами, засновники Києва будували «град» не на порожньому місці, і це твердження знаходить своє абсолютне підтвердження в археології давнього Києва: виникнення прото-київських слов'янських поселень відноситься до рубежу н.е.»* [12,144]. Слова М.Брайчевського про полян знаходять своє підтвердження у «Велесовій книзі», бо переселені були за часів Кия:

*«Се бо князєві Кию на ум спаде іти на болгар
і ту рать поже на північ і аж до Вороненця.
І десь там були свої вої поляни, і їх повернули,
бо в них був голод»* (ВК,34).

Отець Орій, очевидно, лише вибрав місце для міста

Києва, поставивши там капище, де пізніше мала бути розбудована майбутня столиця Кия:

«А на тому Дніпрі мав осісти рід слов'ян» (ВК,38а).

Зрозуміло, що це місце волею отця Орія було обране і призначене для сина свого Кия, пророкуючи постання там величної столиці. Цілком можливо, що християнство (значно пізніше) використало цей факт, приписавши його Андрію Первозванному.

Після цієї події, об'єднавшись з родичами, які вже були на цій землі, отець Орій оселився, ймовірно, в межах сучасних Черкаської та півдня Київської областей. Про це можуть свідчити поселення цього періоду (7–6 ст. до н.д.): Трахтемирівське, Пастирське, Мотронинське городища Черкаської області, Немирівське городище Вінницької області та ін. Археологам ще потрібно ідентифікувати місце, де вони жили разом до поділу, оскільки обидва відійшли від місця, де проживали спільно. Посварившись на побутовому рівні з Киськом (можливо, в районі сучасних міст Черкаси, або Переяслав-Хмельницького), **отець Орій зі своїми людьми відійшов від нього і заснував м. Голунь, а Кисько теж відійшов на південь і заснував місто Луг:**

«Отож отець Орвь одвів отари свої і людей своїх од них, повів їх подалі і сказав там: Закладаймо град».

І то Голинь був у голому степу і лісі» (ВК,35а).

Багато істориків вважають, що місто Голунь – це Більське городище (4021 га – найбільше в Східній Європі городище) [74; 11, 160-162]. А місто Луг (Кам'янське городище) з площею городища 1200 га (площа акрополя – 32 га) – було засноване Киськом одночасно [11,162] з містом Голунь:

«А той повів родичів по степу з худобою своєю на південь; і там, де сяє сонце, жили» (ВК,35а).

«І так Кисько одійшов з людьми й утворив землю іншу і там оселився» (ВК,35а).

«І був Кисько той славен, і люди отця Оря славні...» (ВК,35а).

Що Голунь – це і є Більське городище, свідчить і те, що Голунь знаходиться від Києва в напрямку Воронежа та Волзьких болгар:

«Се бо князеві Кию на ум спаде йти на болгар

і турать пожене на північ аж до Вороненця.

*І десь там були свої вої поляни,
і їх повернули, бо в них був голод.*

*Отож Голинъ, град руський, відібрали,
Обітницю свою, від іншої землі.*

Також той край відібрали і русичі населили його» (ВК,34).

Однак, і Більське городище (місто Орія) і Кам'янське городище (місто Киська) більшість істориків та археологів відносять до культури скіфів. Те ж саме з ідентифікацією міста Сурожа. З великою любов'ю, гордістю і тугою автори «Велесової книги» постійно згадують місто Сурож. І подають обставини його виникнення:

*«Ті часи були вельми важкими, бо дні були ясними,
і настала жорстока засуха.*

Щож зерно не вродило,

І ми пішли на землю іншу і там утримались.

*А (згодом) переможена була русь греками і римлянами,
і пішли по морських берегах до Сурожа*

і там утворили Сурож;

край той був сонячний і підлягав Києву» (ВК,6е).

« а інші пішли до сури на південь

і заснували Сурожград біля моря, що належало грекам.

Там кріпив град Сурож Білояр» (ВК.4в).

«Дві гілки роду звалися велика і мала борусь,

а сурожці звалися Сурозькою Руссю» (ВК,6в).

«Коли наші пращури Сурож творити починали,

греки приходили купцями до торжищ наших, прибутки шукали,

*і, землю нашу розглядаючи, посилали до нас багато своїх юнаків
і будинки будували, і гради для обміну та торгівлі.*

І ось одного разу побачили воїнів їхніх при мечах, озброєних.

І скоро нашу землю прибравли до рук своїх...

*Отак наша земля, яка чотири віки була наша,
стала грецька» (ВК,8(3)).*

*«І ті руси на півдні створили град сильний Суренж,
який не створити грекам;*

і греки його розтропили і русів побити хотіли.

*І тому йдемо до них і розтропимо поселення грецькі» (ВК,22).
«Ішов од тих верхів і до синього моря і Сурожа до вас
і казав вам, як відали самі, про ту зі старих часів землю*

нашу союзу антів,

яка через кров, щедро пролиту на ній, русою зветься» (ВК,24г).

*«Па бо Сурож, погречена і не буде вже руська;
і там боги грецькі» (ВК,6д).*

І якщо відомо, що:

*«Голунь був славний і (мав) три сотні градусів сильних,
Қисград мав менше на півдні десяток градусів, і поселень,
і сіл зовсім небагато лишилось» (ВК, 22),*

то в Сурожській Русі археологія вказує нам лише два міста – Сурож (м. Судак) і столицю Сурожської Русі – Неаполь Скіфський. Автор посібника для вчителів О. Білоусько пише: *«Неаполь Скіфський. Пам'ятка пізньоскіфської культури в Криму. Місто-фортеця, тепер городище на південно-східній околиці Сімферополя. В III–II ст. до н.е. – ремісничо-торгівельний центр і столиця Малої Скіфії. Серед мешканців переважали скіфи, сармати, таври. Занепав у III–IV ст. н.е., ймовірно, під ударами готів та гунів. У II ст. до н.е. Мала Скіфія досягла розквіту. Смертельного удару по скіфській державі в III ст. н.е. завдали готи, а після них в IV ст. – гуни, після чого скіфи перестали існувати як етнічне ціле; їх рештки розчинилися серед інших етносів в епоху Великого переселення народів. Певною мірою скіфи вплинули на етногенез слов'ян, а також взяли участь у формуванні наступних степових народів» [11, 209].* Тобто автор також однозначно відносить Сурожську Русь до культури скіфів.

Хто ж були сківи(скіфи) – кочівники, чи землероби? Наші прямі попередники слов'яни чи кочові племена із азійських степів? Однозначної відповіді на ці питання немає, якщо ігнорувати «Велесову книгу» як повноцінне джерело. Ось як відповідає на ці запитання «Велесова книга»:

*«Зілля бо знали робити, посуд, печений у вогнищах –
і суть бо гончарі умілі.*

Землю орати чи худобу доглядати ті бо розуміли.

Та́кі й наші́ отці́ суть» (ВК,2а).

«Велес бо навчив тих землю орати і зерно сіяти.

*Та́к захотіли ті пращури огнищанами стати і бути
землетрудичами» (ВК,4б).*

«І настала жорстка засуха. Та́ж зерно не вродило» (ВК,6е).

«І всі, чия тверда рука тримала нас,

змушені були відірватись од ріллі і взятися за мечі» (ВК,8).

«Та́ко Велес учив праотців наших землю раяти і зерно сіяти,

і жати віна-вінча на полях страдних

і ставити снопа до огнища,

і честити його, як отця божого» (ВК,8(2)).

«Жертву тобі правим – овсяне борошно

і та́к співаємо славу і велич твою...» (ВК,31).

«Давно був рід слов'ян у горах великих-високих

*Та́мо (знали) землю орати, овець і ягнят доглядати і пасти в
травах» (ВК,38а).*

«Пішли горами і бачили каміння,

і ті проса не сіяли – та́ж пройшли мимо» (ВК,38а).

«Бо Велес навчив землю орати пращурів, та́к і діємо ... » (ВК,20).

Отже, отці наші – засновники міст: Голу́ні (Більське городище), Лу́гу (Ка́м'янське городище), Кі́єва, Су́рожа (м.Суда́к), Ново́го міста (Неа́поль Скіфський), Жидачівського городища і Воронженця́ (м. Воро́ніж), – яких греки називали сківами, московські історики та археологи – скіфами, а самі вони звали себе оріями, сколотами, сківами, слов'янами, антами, русами, – **однозначно були землеробами**. А водночас – і скотарями. Але осілими. І їх міста були захищені земляними валами (як місто Голунь):

«І та Голуне, колом* будучи, тяжко дісталася ворогам.

Ото́ж наші́ міста́ колом ставити маємо, як і отці́ наші́,

які хоробробо билися за цю землю на кожному кроці́

і падали на неї, бо любили її і мали вмерти на ній

і назад не йшли ніколи» (ВК,17б).

---

* Назва місцевого населення «**сколоти**» мусила б про щось говорити!

Або місце в Прикарпатті (старе сківське городище біля міста Жидачів), де вони оселились після «Карпатського ісходу»:

*«І там була велика війна люта за посіви по обох берегах
Дунаю до гори Руської і до схилів Карпатських,
І там прижились, утворивши коло і були за ним.
Се укріпили землю і розширили її, воюючи з ворогами,
розбили їх і відкинули від себе. І звернулися до всіх родів,
і віче скликали єдине, утворивши землю нашу...» (ВК,17а).*

Багато в українській землі давніх городищ. Укріплених земляними валами городищ, які предки наші «колом» ставили. Хто досліджував ці городища? За радянських часів місто Киська затоплене Каховським водосховищем, м. Біла Вежа – Цимлянським, а в м. Жидачеві «коло» заповнили водою і успішно розводять рибу.

Наші предки були осілими землеробами з розвинутим скотарством, бо основним джерелом прибутків були не розбійницькі походи на сусідів, а власна праця. Тим більше, що територія Північного Причорномор'я, яка найближче прилягала до чорноморських грецьких колоній, – це єдина в Європі пустеля, де землеробському населенню постійно проживати можна було лише в долинах рік. І використовувалася ця степова частина нашими предками за своїм призначенням – для весняного випасу худоби. Приблизно так, як зробив Кий:

*« ... поставив град, і тому ім'я дано Київ.
Там прожили зиму і пішли по весні знов на південь
і там худобу пасли до першого літа...
і там водимо худобу,
аби проплодитися їй волею Дажбога,
його ж славимо... » (ВК,31).*

*«Ті бо степи ні від кого не відібрані, бо руські суть,
і собі славу маємо, ворогами визнану, які приходять до нас і,
бачачи життя наше, спокусити беруться братів наших
сріблом міченим і од гончарства горшками, з яких їли сини їхні.
Життя наше в степах є до кінця нашим» (ВК,356).*

*«Ту бо славу орли клебчуть там і тут,
Що русичі вільні і сильні по степах» (ВК,8(2)).*

До речі, В. Паїк, пишучи про оріїв-сколотів, приблизно так само уявляє собі події: *«Ті, що перейшли за Дніпро, літом випасали свої череди, а на зиму зганяли їх у зимівники, де їх ждали жінки й діти та діди. Такими зимовищами були: Великий Луг, Пантікапей та Кіммеріон у Криму, Більське (Галон) та Буди на Полтавщині, Немирів та Кальник на Поділлі, Миронівка, Гуляй-город над Тясмином та ін. Усі вони були окопані валами й ровами»* [46, 20].

Про це ж свідчить і М. Кучера у праці «Змиевые валы Среднего Поднепровья»: *«Укрепления-городища, предназначавшиеся для защиты отдельных общинных поселений, появились на современной территории УССР еще в неолите (трипольская культура). В лесостепной зоне Украины сохранились большие племенные городища скифского времени – высшая ступень в развитии оборонительного строительства доклассового общества...»* [38, 198].

Хронологія (див.Табл. 2) дає можливість визначити час початку князювання Кия. ***Тобто, столицею Київ став по смерті Орія, коли Кий оселився в місті Києві, де і царював 30 років:***

«І там Кий заснував град Київ...» (ВК,33).

І було це 625 року до н.д., не зважаючи на всі намагання московських істориків замовчати історію Києва та штучно наблизити дату його заснування ближче до дати заснування Москви. Як це зробив А. Членов, називаючи окремі вали *«линіями дальньої оборони Києва»* і тут же додаючи: *«...вернее, ... природного бастиона Киевских гор, ибо самого Киева в IV веке еще не было»* [67, 40-46]. В той час, як наявність трьох рубежів укріплень навколо Києва свідчить не просто про стародавність цього міста, а й про те, що задовго до початку н.д. він уже був одним із центрів стародавніх цивілізацій світу.

3.5. Західні слов'яни

Із інформації, що зберігалася ще в книзі волхвів, можна зрозуміти, що в прадавні часи існував певний зв'язок праотців наших (оріїв) з кельтами:

*«Б'є крилами Мати наша Слава
І говорить нам о труднім часі засухи і мору худоби.
І се знаємо, як сказано од праотців, що кієльци допомогли їм.
І се бо пішли до них, і так були
сто років при їхній допомозі» (ВК,28).*

Більш докладно цей зв'язок досліджує В.Бебик[7].

«Велесова книга» подає певну рідкісну інформацію про західних слов'ян. Із тих фрагментів, що дійшли до нас, можна зрозуміти, що в сиву давнину венеди були настільки близькими родичами, що їхніх старійшин запрошували до священного дуба судити родичів:

*«А старі отці венедського роду йшли судити родичів
біля Перунового дерева.*

*В той день мали також ігрища перед лицем старотців
і силу юну показували.*

Юнаки бігали, співали, танцювали на їхню честь.

*В той день огнищани ходили на полювання і приносили дичину
старотцям, які ділили тую решті людей.*

І волхви жертву приносили богам, хвалу і славу» (ВК,7а).

І входили в одне об'єднання, якщо вони звалися венедами:

*«і те знамення нам сказало, що перемогти повинні,
яко ми венеди» (ВК,28).*

За зміни клімату руси разом з венедами дійшли до Семиріччя і лише там (з релігійних причин) розійшлися назавжди:

*«Мовили матері своїй, що будемо боронити
землю нашу краще венедів,
які пішли на захід сонця і там перед ворогами землю урядкують
і хибну віру взяли, тримаються її.*

*Боровин бо мовить, яко сильний,
і люд той віру має до слів тих,*

*А ми не дурні, не безумці, і вірити не мусимо,
доки не побачимо, що венеди повернуться до земель наших,
до степів давніх, щоб глядати ватри іні,
як і у дні виходу од П'ятиріччя і Семиріччя,
коли на сході відійшли од нас» (ВК,36а).*

*«Так було і в інші часи, коли руси йшли з венетами;
і ті захотіли забрати богів своїх до моря і там
угніздилися.*

*І немало гравів і храмів там побудували, бо були багаті.
І ті храми прикрашені золотом і сріблом,
і багатством дерев'яним богам віддавали честь десятиною.
І те було відомо іншим,
і вони дивилися на все те і заздрили, і воювали з ними.
І там покрояться збіднілі наші родичі,
а доти ходили на грабежі і торгували на торжищах
задля багатства, та там і залишилися,
віддаючи своїх рабів у підданство» (ВК,18а).*

Є така думка, що венети «угніздилися» на узбережжі Адріатики, де заснували кілька міст, серед них і місто Венетію, яке нині має назву Венеція [64]. Після переселення венетів до моря тісних стосунків із населенням Придніпров'я уже не було:

*«І се венети осіли на землі, де суне сурь
спить вночі на златім ложі.*

І там їхня земля.

*Се Сварог отцям казав про них,
що то також брати наші суть у нашім краї.*

*І казали про них, що прийдуть до нас у час зимовий
і підтримають нас.*

І се сила божеська прийде до нас, і та втримає до кінця.

А се венети, і до них ходили допомоги молити, і не одержали.

Бо всякому люду належить захищатися самому» (ВК,28).

«Отож не сподівались уже на них (венетів) ніколи... » (ВК,29).

Після утвердження в Києві варяжської династії:

«... готи устрашилися і пішли геть до Сверензе.

Як відомо, Сверензе суть дві: одна – венетська, а друга готська.

*І тут готи прибули до неї і поселилися там,
а венети ослабли з того часу» (ВК,8(27)).*

Боруси теж були одними із найближчих родичів:

*«Од Ора були наші отці спільно з борусами до приходу на Ра-ріку, на
Дніпро і до Карпатської держави» (ВК,6а).*

*«... були ми кравенці і скіфи, анти, руси, боруси і сурожці.
І тако стали діди русове» (ВК,7є).*

Разом захищалися від готів і гунів:
*«І боярин Сегеня, який убив сина Германаріха
і відігнав Туларіха од Вороненця.*

Шам лишилися русь, боруси і руськолані» (ВК,6д).

*«Шоді Святояр був єдиним князем,
якого боруси вибирали на руськолуні.
А той взяв руськолунь і борусів, озброїв їх
і пішов на готів од Воронженця.
Було там десять тем відібраних боянів кінних, не піших.
І так напав на них,
Січа була зла і коротка,
і та буйствовала була до вечора.
І були по готах» (ВК,4б).*

*«І вели війну боруси.
Тако була там не війна,
а тривала ворожнеча між родами
роздирала борусів на частини» (ВК,6г).*

Після переселення на захід борусів спіткала така ж сама доля, як і венедів. Про Борусію ще згадував Г.Гейне у вірші «Все залежить від маси» (переклад Миколи Бажана) [14]:

*«Не зникнуть, мов їх карбовано з бронзи,
У згадці моїй усілякі анонси,
Які у борусській столиці колись
З «Intelligenz-Blatt» мені в очі вп'ялись.
Борусська столице, мій любий Берліне,
Твоя добра слава навіки не згине,
Як лип твоїх вічна зелена краса,
Чи взимку їх вітер так само стряса?»*

Сьогодні назва німецької футбольної команди «Борусія» – чи не єдина згадка про славний рід наших родичів борусів.

3.6. Хозарське ярмо

Хозари – напівкочовий тюркомовний народ, східні сусіди слов'ян. Так про них пишуть довідники. Згідно з «Велесовою книгою», руси потрапили в залежність від хозар у 77 р., ще до створення Тюркського каганату (середина VI ст.). А чи були хозари тюркомовними до того, як потрапили до Тюркського каганату, це ще не доведено.

*«Захищалися від хозарів... по вікові Трояню,
які перш осіли з синами своїми і внуками наперекір рішенню віча,
бо у русів не було іншої ради, крім віча.
Хозари пішли на них війною, а в них не було воїв...
І тривала та розторгавиця п'ятсот літ.
І не закінчилася скоро,
й обернулася нам тяглом хозарським.
Бо поки боруси билися,
на нас наповзли вороги численні.
А внук троянин був самотин при багатьох друзях
і був (у полон) уведений... » (ВК,36).*

Але не всі руси потрапили в залежність до хозар:

*«А був тут у степах боярин Сқотень, що не піддався хозарам.
Сам будучи іронцем, од Іроні допомоги попросив,
а ті прислали кінноту, і хозари були відігнані.
Інше боярство лишилося під хозарами,
які дійшли до града Київського і там осіли.
Ті ж русичі, які не захотіли бути під хозарами,
пішли до Сқотеня; там поблизу й отаборилася русь.
Іронці не чіпали звичаїв наших, ні рабів не брали,
отож лишили русам життя русів.
А хозари брали до своєї роботи людей
і велике зло чинили дітям і жонам.
А тоді і готи-грабіжники напали на русь,
що осіла коло Сқотеня,
а тії взялися за мечі, і пращурове наші виступили проти них.
Тут кіннота іронців вступила в бій і розбила готів.*

Розтращені були готи, втекли з поля.
Що бо кров боруська лилася, і чермна земля була.
Перунами розтращила русь землю готську і мечами
знищила всякого,

а землю їхню, як відомо, до своєї приєднала.
А тут і хозари в наш час ратний пішли на нас.
І тут бо руси кинулися до битви, як леви, і сказали:
Пропадемо, якщо Перун про нас не подбає.
І той допоміг: готи були розбиті,
а хозари перші спробували праху,
вперше були розтращені.
А русь звернулася до них і сказала: «А що ще буде?»
Хозари тікали до Волги од Дону і Дінця, там, сором маючи,
розбіглися вої їхні,
покидали на землю мечі свої, тікаючи вже вкотре перед
очима нашими.

Готи змістились і відійшли на північ, і там зникли, йдучи далі.
Русь же ввійшла до цієї землі, взятої до Русі до рук,
утерла руки свої і сказала: «Прийшла ж милість божа!
Хвалімо Дажбога нашого і Перуна-златоуса, які були з нами».
І так уперше заспівали славу богам на землі чужинській.

І сказала руськолань: «Та є земля, і треба немало старатися, щоб
утворилася земля наша».

А хозари, в бою дощенту порубані, шукаючи інших земель,
остерігаючись руськолані біля Києва і в Лузі,
утвердилися на Дону після готів » (ВК, 4а).

«А в той час ішли до Києва варяги з купцями і побили хозарів.

А каган хозарський звернувся до Скотеня, просячи допомоги.

Відкинув ту просьбу Скотень і сказав:

«Допоможете самі собі».

Віче руськолані веліло готувати оборону,

Бо ворожа сила насувалася до землі Воронженця.

Воронженець був давній, за багато віків оснований далеко
од нападників.

А та ворожина дійшла до Воронженця і взяла його, і

там осіла» (ВК,4в).

Київ так і залишився в номінальній залежності від хозарів до приходу варягів у 577 р. Хозари були далеко. Після перемог Скотеня над хозарами залежність Києва від хозар залишилася формальною і підтверджувалася щорічними подарунками як свідчення визнання залежності. Ця форма залежності влаштувала обидві сторони, бо Київ в той час був майже недосяжний для хозарів.

А хозари самі потрапили в Тюркський каганат (друга половина VI ст.)[18]. Після його розпаду (середина VII ст.) хозари в Прикаспії створили Хозарський каганат і вели виснажливі війни з готами, арабами та іншими. Близько 735 р. араби з халіфату напали на Хозарський каганат і примусили провідну верству перейти до ісламу. *«На початку VIII ст. серед хозар поселилися євреї з Ірану та Візантії, і під їх впливом частина хозар перейшла в юдаїзм. Однак лише на початку IX ст. (808 р.) каган Обадія проголосив юдейську віру без Талмуда державною релігією»*[2]. Згідно з «Велесовою книгою», Київ став незалежним від хозар з появою варягів на Подніпров'ї (577 р.):

*«А в той час ішли до Києва варяги з купцями
і побили хозарів» (ВК, 4в).*

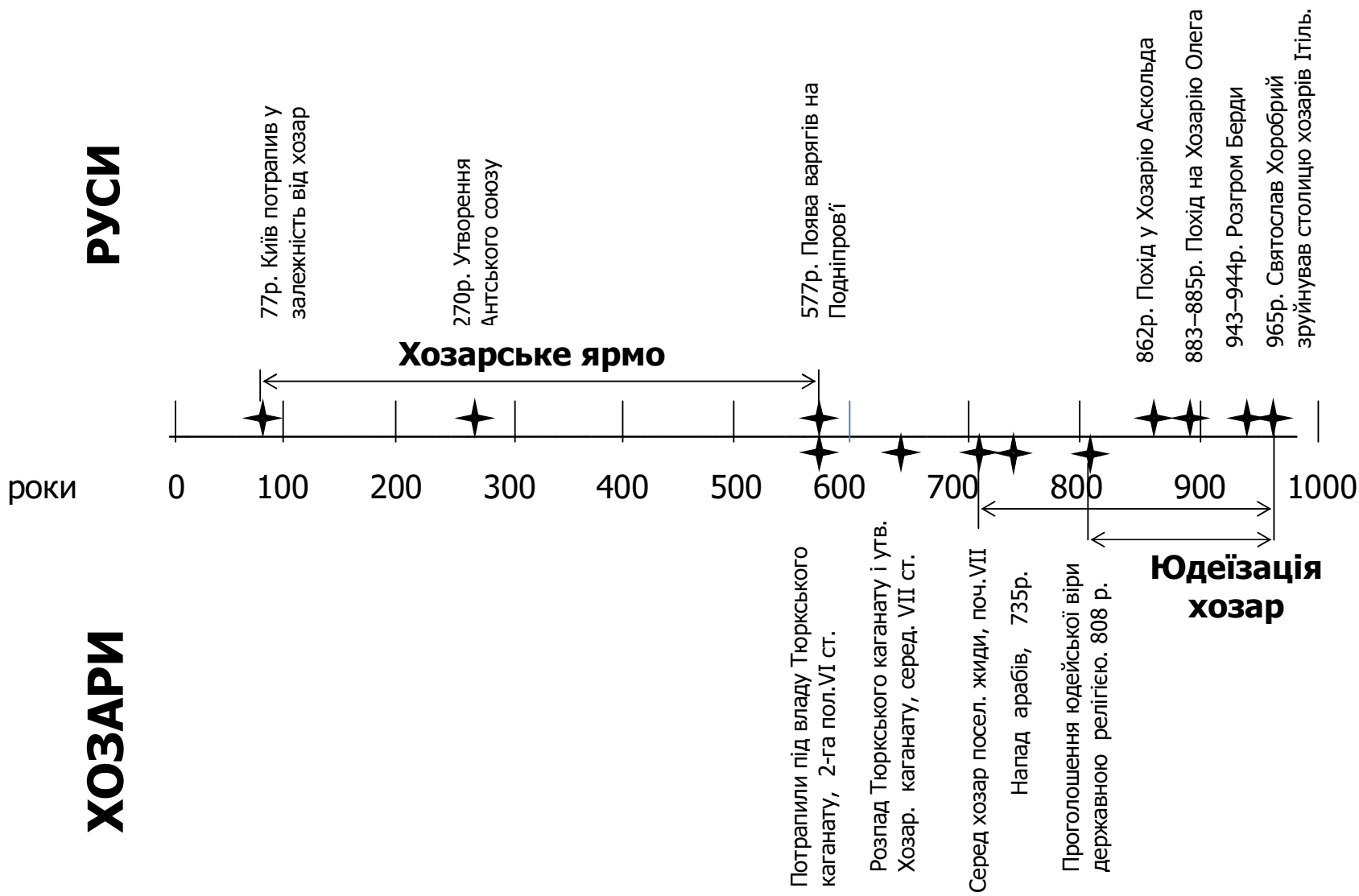
«Давно були на Русі хозари, зараз варяги;

Ми ж русичі, аж ніяк не варяги... » (ВК, 4г).

А потім було кілька походів на хозар: під керівництвом Аскольда і Діра (862 р.), князя Олега (883–885 рр.), розгром Берди (943–944 рр.)[37, 576–578]. У 965 р. Святослав Хоробрий зруйнував столицю хозарів Ітіль. Після перемоги князя Святослава хозари підпали під зверхність Хорезму і стали мусульманами.

Так П.Ісаїв пише: *«Хозарська держава впродовж трьох століть була заборолом України від нових азійських орд. За той час тільки дві орди продісталися через хозарську державу в українські степи. Наперед продерлися з Уралу мадяри (фінського походження). В 870-тих або 880-тих роках просунулися вони причорноморськими степами над Дунай, а в 894 – 96 рр. поселилися в Паннонії, де заснували свою державу. Коли мадяри*

Таблиця 6. Взаємовідносини русів і хозар

були ще в українських степах, продісталися туди частина печенігів (тюркського походження), які прогнали звідтіля мадярів, зайняли причорноморські степи і згодом довгий час були загрозою для українських поселень (перший їх напад на Русь-Україну був 915, а останній 1036 р.)[36, 29].

У наш час зі спекулятивною метою поширюються багато міфів про історію відносин русів з хозарами, яких дехто сьогодні майже ототожнює з жидами. С. Наливайко стверджує: *«Офіційно-негласна заборона на дослідження «хозарської проблеми» у радянські часи призвела до цілковитого невігластва у цьому питанні: важко навіть уявити, скільки негативних емоцій вихлюпнула вітчизняна історіографія на хозарів і Хозарський каганат. Навіть значною мірою і досі у суспільній свідомості панує намальоване історіографією уявлення про «державу-паразита», що обклала тяжкою даниною ледь не всіх сусідів. А єврейський елемент у хозарській історії не раз викликав напади антисемітизму й ксенофобії»* [45, 256]. «Велесова книга» дещо прояснює в цих відносинах, спростовуючи міфи. Вона пояснює найголовніше: між залежністю Києва від хозар і юдеїзацією хозар лежить часова віддаль, що становить більш як 200 років (див. табл. 6).

3.7. Варяги

Після втрати величезної кількості воїнів, розсіяних після смерті антського князя Гатила по всій Європі, постійні війни з готами та виснажлива боротьба з аварами призвела до захоплення влади варягами:

«За часів злославних і бусих русь була потята рукою ворожою.

І злочини творилися.

І князь тоді немічний був.

І услав синів своїх до брані.

А ті варягам піддалися, знехтувавши рішення віча,

і на те, що речено вічем, не зважили.

Тому ж бо ви розторгнуті і в неволю взяті.

І коли речемо нині, що маємо своїх князів, то не є так» (ВК,2а).

Лише з «Велесової книги» можна вчитати правду, хто такі Аскольд і Дір:

Штут бо вперше варяги прийшли на Русь.

І Аскольд силою погримів князеві нашому і розбив того...

Аскольд і пізніше Дір усілися на наших землях

як непрошені князі, і почали князувати.

А над ними досі були отці і зберігали вогнище, огнебога дому того.

Ша відвернув (бог) своє лице од них,

бо були у греків хрещені (ВК,6е).

«Се бо Аскольд іде з варягами своїми до нас.

І сей Аскольд – то ворог наш.

Се мовить нам, що йде для захисту нашого і бреше,

бо той же ворог, як і грек.

І се Аскольд є варяг озброєний, щоб охороняти еланських купців,

що ходили до Дніпра-ріки.

І се Аскольд прийшов до нас із Кнудієм через двісті

років після Алдоріха і хотів правити нами.

І се Дірос еланський, кажуть, присмирив наших і був на

престолі цього раніше його.

І се Аскольд забив Діроса, і є він один на місці те;

і також є ворог наш, і не хочемо його, як ворога.

Старі перекази повідають нам, що приходив на Русь інший Аскольд.

і що було три Асколди-варяги.

І ті варяги приносили свої жертви,

і не наші, та й не чужі князі, бо вони зовсім не князі,

а вої прости, і силою захоплювали владу.

І се Рюрик іде...» (ВК,29).

«Се був у час минулий Дірос, і се був греколанець, і той зник.

І прийшли на нас Аскольд і Рюрик.

І ось молимо богів позбавити русів од зла того» (ВК,29).

Правляча династія Рюриків та церква позбавили наступні покоління будь-якої інформації про двадцятитисячолітню історію свого народу. Зробили все, щоб майбутні покоління вважали, що наша держава почалася з Рюриків, що взагалі все почалося з Рюриків [9]. Навіть зробили спробу переконати, що і назва руси

походить від Рюриків, помістивши таку легенду до «Повісті минулих літ»: *«І прийшли за море до варягів. Ті варяги називались руссю, як інші називаються шведами, а ще інші норманами, а ще інші англійцями, – так і ті називались»* [51,20].

Інтереси збіглися: християнство винищувало будь-яку згадку про рідних богів (для цього потрібно було стерти із пам'яті все минуле), а влада одержувала освячення – «бо всяка влада від бога» – навіть кримінальна:

*«Се бо Аскольд узяв воїв своїх, посадив на лодії
і пішов пограбувати інших,
так ніби йшов на греків нищити міста їхні
і принести жертву богам в землі їхній.
Але то все була неправда.*

Бо Аскольд не русич, а варяг, і мав іншу мету» (8(27)).

«Ні Рюрик не русич.

Штой бо лис іде хитрувати до степу

і б'є купців інших, які йому довіряються» (ВК,8(27)).

Кому ж потрібні були книги, які говорили правду:

*«Давно були на Русі хозари, зараз варяги;
ми ж русичі, аж ніяк не варяги...»* (ВК,4г).

І лише ім'я одного князя Кия згадано в «Повісті минулих літ» і то лише для того, щоб пояснити назву міста. А їх же було багато:

*«А по тій добі були сімдесят князів наших,
як Мезислав, Боруслав, Комонебранич і Горислав»* (ВК,25).

3.8. Особливості релігійного світогляду прабатьків

Сучасному поколінню українців, які мешкають фактично у стихійно-православній країні і давно призвичаїлися до таких висловів, як «кров Христова», «агнець божий» (та знайомі з біблійними оповідями про принесення Авраамом у жертву богові сина свого) тощо, «Велесова книга» відкриває вражаюче усвідомлення, що наша попередня релігія була не така вже й «поганська»:

«Слава богам нашим!

Маємо істинну віру, що не потребує людської жертви.

*А тая се діє у варягів, які завжди приносили її,
іменуючи Перуна Паркуною,*

і тому приносили жертву.

Ми ж польову жертву даємо і від трудів наших –

Просо, молоко, а також тук» (ВК,7а).

«Се жертва наша є мед, сура о девясилі і щавлі удіяна

і на сонці настояна три дні, а потім крізь вовну ціджена.

І то буде наша жертва богам правим,

які суть наші праотці:

бо се походимо од Дажбога і стали славні, славлячи богів наших.

Ніколи не просили, не молили блага для себе» (ВК,24в).

«Жертву тобі правим – овсяне борошно

і так співаємо славу і велич твою... » (ВК,31).

«Се бо славимо богів, ніколи не просячи,

бо славимся силою їх» (ВК,24г).

«І се виноград, і мед, і зерно дають до молитов тих» (ВК,26).

«Се боги русі не беруть жертви людської, ані тваринної,

лиш плоди, овочі, квіти, зерно, молоко, суру питну,

на травах настояну, і меди,

ніколи не живу птицю, ані рибу.

І се варяги й елани богам дають жертву іну і страшну чоловічу.

І те ми не повинні діяти, яко ми Дажбожі внуки,

і не маємо йти за іними стопами чужими» (ВК,24б).

«Елани бо сії суть вороги руськоланіям і вороги богам нашим.

Трецьколані суть; і не богів почитають, і не людей.

Їхні боги суть із каменя зроблені подобою до мужів.

А наші боги суть образи... » (ВК,22).

І лише з утвердженням у Києві варязької династії князь Володимир провів реформу релігії, шукаючи в ній опору для князівської влади, наказав виготовити статуї богів і помістив їх у Пантеон. А до того наші предки вшановували своїх богів біля капища, або священного дуба:

« ... біля Перунового дерева...

... волхви жертву приносили богам, хвалу і славу» (ВК,7а).

Навіть вороги, познайомившись ближче (коли руси мали змогу вільно шанувати своїх богів), ставилися до їхніх вірувань з повагою:

*«І прийшов день, коли руси пішли від Хабусарсара.
Перси не гналися за ними, а прийшли до країв наших
і там почули пісні наші до Интри і заявили,
що якби стали вірувати, то були б з нашими богами,
а до своїх богів не неволили б» (ВК,6г).*

Багата уява наших предків одухотворяла майже кожне явище, кожну рослину, кущ, гай чи джерело:

«Радогощ, Календо, Кришень.

І се тих удержують – Сивий Яр і Даждбо.

І се інші є – Білояр, Ладо, Купало, Сіниць, Житниць,

Вінич, Зернич, Овсянич, Студеч, Ледич і Лютич,

а по них – пташич, звіринич, милич, дощиць, плодець,

ягодець, бджолич, тростиць, кленциць, озерець, вітриць,

солониць, грибиць, ловиць, бесідиць, сніжиць,

стрициць, святиць, родиць, світиць, кровиць, красиць,

травиць, стеблиць.

А також суть – родиць, маслиць, живиць, відиць,

листвиць, квітиць, бодиць, звiздиць, громець, сімиць,

липець, рибець, брезич, зелинець,

гориць, страдиць, спасиць, листевеверзиць, мислиць,

гостиць, ратиць, чурць, родиць» (ВК,116).

Наші предки ще в ті далекі часи вавилонського полону відкидали звинувачення, коли їх називали язичниками:

«Наші отці одні хомути носили і ніяк

не звалися інакше, як язичники» (ВК,6г).

Їх релігія була монотеїстичною, вони були переконані, що бог один (водночас із «множеством» його проявів):

«Якщо ж трапиться якийсь блудень, що хотів би

порахувати богів, поділити в небі,

то вигнаний буде з роду, бо не мали богів,

лише Вишень і Сварог і інші суть множеством,

бо бог є єдин і множествен.

*І хай не розділяє ніхто того множества і не говорить,
що мали богів многих.*

Се бо світло Іру йде до нас, і будьмо гідні того» (ВК,30).

І не принижувала «поганська» релігія людину до рівня «раба божого», не закликала до смиренності та «умерщвления плоти»:

«Правда така, що ми Дажбожі внуки ко уму,

а ум великий божий є єдиний з нами,

і тому творимо і говоримо з богами воєдино» (ВК,1).

О. Ковалевський звернув увагу на тактику Геродота, який пояснює сківських богів з допомогою грецьких [61, 30]. Можна допустити, що в цьому випадку Геродот помилився, назвавши по аналогії з грецькими богами «огнебога Семергла» богом війни. Найвірогідніше, це був бог вогню. Можна зрозуміти наших далеких пращурів, які змушені були багато віків переживати зиму, гріючись біля вогнищ. Саме вогонь дав їм можливість вижити. Можна зрозуміти і ту радість, з якою вони сприйняли революційний, цивілізаційний стрибок, коли їхнім же творчим генієм була винайдена піч. Звичайна піч, відома у світі як «руська піч», яка дала змогу розселятися індивідуально, поселяючи вогонь в кожну домівку. В Україні і в ХХ-му сторіччі зберігався звичай розпалювати піч, позичаючи жар (якщо свій не зберігся) в сусідів ще з тих далеких часів, коли наші предки дали назву сузір'ю* «Велеса Жар», оцінюючи жар (вогонь) як подарунок Бога

«... Так пробули одну тему і почали городи ставити,

Вогнища повсюду розкладати» (ВК,26).

Наші предки жили в гармонії з навколишньою природою, з повагою ставилися до природи, одухотворяючи її, населяли її божествами:

*«І поставив перше рід слов'ян молебище в граді Індікцеві,
який названий Київ.*

І в ньому стали селитися.

А в лісах дубових лісовици в гілках колисатися почали,

і бороди хмелем утичені, і волосся в травах, тії суть листя зелене.

---

* Зоряне скупчення в сузір'ї Тільця. Інші назви : Волосожар, Стожари.

*А мокошани, які внизу сплять,
того (листя мають) до бороди затиченого» (ВК,38а).*

Люди, які обожнювали природу, населяючи її в своїй уяві лісовиками, домовиками, злиднями, чи потерчатами, також обожнювали й вогонь, влаштовуючи свято для бога вогню, підтримуючи його спалюванням великої кількості хмизу:
«Бога світла славимо Суронжа, аби минула зима і повернуло на літо.

Тому-то співаємо славу, як отці в полях.

*Славимо огнебога Семергла, який гризе дерево і солому
і розвіває огнекуделицю вранці, вдень і ввечері.*

*А тому вдячні за створені борошно і питво,
що як єдине зберігаємо в попелі;
того вздуймо, щоб горіло...*

Прийдемо в домівки свої і дамо (в огонь) сушняку» (ВК,31).

«Молили Велеса, отця нашого,

хай потягне в небі комонь Суражійв,

хай зійде на нас сурі вішати, золоті кола вертячи.

Що бо сонце наше, яке освітлює домове наші,

І перед його лицем блідне лице вогнищ домашніх.

*Цьому богу вогнику Семурглу речемо показатися
і встати на небі*

і так бути до блакитного світа» (ВК,3а).

«А потім палили огонь сильний і кидали до нього колоду ту,

так щоб огонь був до небес,

і там ясень її терзав і ділив надвоє і натроє.

І то є знак од богів,

що любиться жертва тая їм і хочуть її» (ВК,30).

Г. Лозко, вивчаючи релігію та наші уявлення про сонм богів дохристиянського періоду, пише: **«Симаргл (Семаргл) Семиарило. Досі залишається малодослідженим Божеством. З літописів відомо, що статуя Симаргла була в пантеоні князя Володимира в 980 р.»** [42, 50]. Натомість В. Петрук, який, до речі, провів ґрунтовні, комплексні дослідження по перевірці даних Геродота і визначенню території Сківії, користуючись авторитетом математики і кібернетики, нав'язує нашим богам властивості чужих богів [48, 121-157]. Так, давні часи були

одночасно і жорстокими, але це не дає автору підстав виводити богів та надавати їм характеристику як середнє арифметичне, беручи бога греків, аланів і осетинів, та виводячи середньоарифметичну характеристику кровожерливого бога війни для сківів.

Опираючись на вище викладені фрагменти із «Велесової книги», можна з певністю твердити, що віднайдене В.Петруком місце зі слідами спалювання, є не «...*"хмизовий храм" на честь бога Арея*» [48, 211], а одне із місць вшанування бога вогню Семургля (за ВК), Семиярила (за Г. Лозко [43]), чи Огнебога Семирегля (за С. Піддубним [50]). У наших предків за багато тисячоліть сформувалось особливе ставлення до вогню:

*«Се бо вороги напали на нас і тому відійшли до Києграда
і до Толуні*

*і там оселилися, вогні свої палячи до неба
і жертви приносили, дякували богам,
і такі (жертви) за нас» (ВК, 366).*

Так, є у «Велесовій книзі» згадка і про жертву коня:

*«Як і праотці колись, знаючи про це,
принесли в жертву коня білого
і вийшли з краю Семиріччя, що біля гори Ірштії і в Загогрії,
хоч були там вік» (ВК, 15а).*

Але це ще нічого не означає, бо відпустити білого коня на волю, назустріч Сонцю, що сходить, – це теж жертва богам. І зараз бродить по Індії, де і наші предки утверджували частину звичаїв, багато священних корів, яких ніхто не має права турбувати, бо вони віддані в жертву і належать богам. Це лише підтверджує те, що в даному випадку жертвувати богам, – це не обов'язково вбивати!

Коли археологи розкопують спільні поховання кількох людей (а в ті часи були сотні можливостей загинути одночасно від численних ворогів, чи інфекційних хвороб) разом з видатною особою, якій віддані особливі почесні, то лише незнання політичного устрою того часу, та релігійного світогляду наших предків дозволяє деяким знавцям історії робити найпростіше пояснення: похований цар, а всі інші принесені йому в жертву. А

такий висновок некоректний як з умов політичного влаштування Русі того часу, так і з релігійного світогляду сківів, чи русів.

Писемні пам'ятки дохристиянського періоду знищені. Час від хрещення Русі вже відраховує друге тисячоліття, але слова з «Велесової книги» актуальні й сьогодні, тільки ці речі зветься тепер інформаційною війною:

*«Ото греци всяке наговорюють на нас,
що приносимо в жертву людей.
А то брехлива річ, бо не відповідає істині;
у нас інший звичай.
І той, хто хоче іншого вразити, рече зле,
А не розумний не бореться проти цього» (ВК,7а).*

Слід звернути особливу увагу на роль релігії і церкви як ідеологічного інструменту держави. Вірити і шанувати Бога можна і на самоті, а от здійснювати в спільноті ритуали – це вже церква, це вже громадська організація ідеологічного спрямування. І про те, що вона існувала, свідчить джерело фінансування:

*«Тяқ ось давали десятину отцям нашим,
а соту на власове» (ВК,3а).*

В часи, коли засобів масової інформації ще не було, чи не єдиним інструментом ідеологічного впливу на людей була церква. Завдяки церкві спільнота відчувала себе згуртованою. І ця єдність охоронялася звичаями:

*«Якщо ж трапиться якийсь блудень ...
то вигнаний буде з роду... » (ВК,30).*

Враховуючи досвід сьогодення, можна краще усвідомити роль релігії і церкви. Ми всі, навіть із творів Шевченка та Гоголя, знаємо про протистояння з католицькою церквою. Сьогодні такого протистояння нема. Чому? Тому, що за спиною цієї церкви стояла колонізаторська політика Польщі. Сьогодні її нема. Зате є напружені відносини з Московською православною церквою, бо за нею стоїть імперська політика Росії. Чи можуть мирно і плідно співпрацювати різні релігії в одній державі? Очевидно, можуть, якщо всі вони ідеологічно працюють на цю державу, а за їх спинами не стоять колонізатори. Церква – це продовження ідеологічного апарату держави (якщо не своєї, то чужої!) там, де

не досягає преса, радіо і телебачення. Церква – це політика. Вона розрахована насамперед на тих, хто, звертаючись до Бога, прагне бути подалі від засобів масової інформації і будь-якої політики. А в ті давні часи релігія була головним ідеологічним механізмом, що виховував народ одностайним і утримував в межах відпрацьованих прадідами звичаїв. Віра в рідних богів фактично означала ідентифікацію: свій – чужий. І недарма ж зрада рідним богам жорстоко каралася [24, 43–45]. Це був механізм, який підтримував ідейну згуртованість суспільства.

3.9. Економічна основа розвитку Сківії

Наші предки утримували степ спочатку від Дунаю до Волги, а потім від Дунаю до Дону. Але утримувати цей степ було складно:

«... багато племен ішли до степів наших..» (ВК,20),

бо ця територія слугувала природним коридором (між морем та обжитим лісостепом), по якому хвилями прокочувалися різні племена і народи. Із Азії – в Європу і – навпаки:

*«І мету зараз маємо іншу, аби степ скіфський був за нами,
І всі бродяги в ньому щезли.*

*І тільки наші корови там ходитимуть
і наші родичі житимуть» (ВК, 8).*

*«По битві пішли ми на пасовища ті
і там розводили і пасли худобу в степах» (ВК,186).*

«А в ті часи Ра-ріка відокремлювала нас від інших земель.

*А нині зажадали вороги наші (йти) на нас,
і мусимо битися за внуків наших
і утримаємо степ наш,
і не дамо землю іним.*

Отож мусимо інакше робити:

*не палить дубів на полях своїх
не сійте на них, не жніте жатву в попелі,
бо маємо степи травні.*

І ведить туди худобу оберігаючи.

Оберігаючи її від ворогів» (ВК,10).

А чому ж землероби так інтенсивно займалися тваринництвом? А тому, що тваринництво в той час давало величезні прибутки. Згадаймо Гомера. Що собою являв тоді щит ахейців? Найкращий щит, якого викував сам бог Гефест, складався з семи шарів волової шкіри, окутих мідною бляхою. І таких шкір греки потребували дуже багато.

«І з еланами торгували, обмінюючи худобу, шкіри і жир на срібні і золоті кільця, і пштво, і їжу.

Була шкіра – і життя наше о тій порі було спокійне і мирне» (ВК, 37а).

Скупчення багатих на золоті та срібні вироби могил (Солоха, Товста Могила, Чортомлик, Гайманова Могила та ін. в районі міста Киськá (Кам'янське городище) в часі, пізнішому за час заснування міста Киськá, лише підтверджує, що торгівля з греками йшла успішно і отці наші багатіли. Тим більше, що ринок збуту був поряд. Про це ж свідчать і фрагменти:

«родичи десять сот літ худобу випасали на угіддях, а римляни і греки нашу житву брали і міняли на добро благодатне... » (ВК,20).

«І там худоба водилася в степах

і там тільки богами оберігатись могла.

І так, як говорили, відпочили, і наскладали немало золота, і жили заможнo» (ВК,5а).

«На півдні в степах усілякі роди житво міняють

і грекам роблять обмін на золоті ланцюжки і қола, і намисто, які на шиях своїх носили» (ВК,22).

Маючи два таких стратегічних товари, як зерно і шкіри, «Велесова книга» не пише, що ми возили продавати в інші краї і мали зиск із цього. Ні, навпаки. Це «велеречиві» греки створювали колонії на нашому узбережжі:

«... греки приходили купцями до торжищ наших, прибутки шукали,

І, землю нашу розглядаючи,

посилали до нас багато своїх юнаків

і будинки будували, і гради для обміну та торгівлі» (ВК,8(3)).

Це ж написано про нас. Ми й сьогодні такі:

*«... і йдемо трудитися,
як і всяк день, молитвою зміцнивши тіло, поївши,
йдемо до полів наших трудитися,
як боги веліли кожному чоловікові,
що повинен трудитися на хліб свій.
Дажбожі внуки ви, улюбленці божесьькі,
І боги мало не десниці тримають на ралах ваших» (ВК,3а).*

Більша частина скарбів із могил «отців наших» вже давно знаходиться в сховищах Москви та Петербурга [44]. А те, що «Велесова книга» не сприймається Академією наук України як повноцінне історичне джерело, не перешкоджає московським історикам [3] вважати «Велесову книгу» пам'яткою суто російської історії. Не заважає вибудовуванню міфів про батьківщину слов'ян на Алтаї та в Семиріччі. І навіть сприяє привласненню (не визнаній, як наша, офіційною історичною наукою) археологічної культури сківів, якщо не росіянами, то тюрками [1].

Розділ 4.

Політичний устрій

Увесь світ з захопленням, повагою і гордістю за загальнолюдську цивілізацію з дитинства вивчає історію Стародавньої Греції та рабовласницької республіки Рим. Вивчає, як перший приклад народження, розквіту і занепаду демократичної форми правління. Демократична республіка рабовласників в Елладі протрималась дві сотні років. Жорстока, але демократична республіка рабовласників-римлян протрималась близько п'ятиста років.

І ніхто в світі, крім авторів «Велесової книги», не зверне уваги на те, що колискою демократії була наша земля. Що у наших предків (не кажемо – слов'ян, антів, сківів чи русів, а словами «Велесової книги» – отців наших) на всій території Північного Причорномор'я, на якій сьогодні розташована наша держава

Україна, демократична форма правління проіснувала **півтори тисячі років**.

Демократична форма правління – це досягнення цивілізації. Наші предки вже тоді збагнули, що воля однієї, навіть наймудрішої людини, не завжди йде на добро роду. От подивімося на отця Орія. Будь-який народ світу, знаючи про таку постать, навічно зарахував би його до батьків нації. Він провів рід оріїв, що вирішили повернутися на прабатьківщину, без втрат, зберігши навіть овець продуктивної породи, на яку розжився ще Індра. Для порівняння: аналогічний, придуманий істориками гіпотетичний перехід хуну із Китаю в результаті дав не лише втрату матеріальної культури, а й втрату генетичного коду, виродившись на суміш хуну з угро-фінами – угрів[11, 224].

Отець Орій був не лише керівником походу, а й, об'єднавши родичів (міст Біла Вежа та Р'осія) і повернувшись на береги Дніпра, став визнаним керівником, засновником міста Голу́нь:

«А по Богумиру був Ор з синами своїми» [ВК,10]

Після нього сполучення слів – *«муж з роду Орового»* звучало, як найвища похвала.

З погляду сьогодення поглянемо, як англійці мудро зуміли заохотити всі етнічні групи Британських островів, активно будувати Велику Британію. Вони закріпили навічно маєток, звання пера і спадкове місце в центральному парламенті за видатними людьми свого часу. Це було настільки ефективно, що ні Шотландія, ні Уельс більше не вели мову про від'єднання. А що ж отець Орій? Із усіх можливих варіантів побудови держави він вибрав найкращий (для себе!): кожному з трьох своїх синів – по царству! До речі, ця мрія в Орія визріла і оформилась ще в Індії після землетрусу:

*«Були ті слов'яни у великій скруті, не могли нічим
прогодуватись».*

І сказали Іру-отцю: «Веди нас геть».

І сказав Ірій: «Се я на вас із синами своїми».

І відповіли ті: «Підлегнеме».

І пішли з Києм, Шеком і Хоривом,

трьома синами Ірвовими, іншу землю глядати» (ВК,38а).

Цей принцип як досвід власного народу відгукнувся нам через багато століть (як тільки віче, в боротьбі з абсолютною владою князів втратило свою силу) у вигляді міжусобиці, коли кожен князь надавав землі і міста своїм синам для самостійного князювання, а їхні нащадки воювали за княжий стіл у Києві. Цю помилку Орія видно не лише з позиції сьогодення. Її бачили вже його сучасники:

*«... про руськолань і вenedів, що розділилися надвоє;
та про борусів, які були розторгнуті на дві частини.*

І тоді скоро мали і десять (частин)..

*А той боярин Оглендя каже: «Як ото маємо
ділитися до нескінченності?*

Та бо Русь єдина може бути, а не десять».

А родці і родичі ділилися і розходилися.

І багато разів ворог нападав на нас» (ВК, 8).

І той факт, що після Кия двадцять років його син

«Лебедень бо сидів у граді Києві, бідний,

бо вражений у розумі і правити не міг» (ВК, 34)

переконав отців наших, що для держави успадкування князівської влади – не найкращий варіант. І з того часу:

«Й обирали князів із отців, і ті були од осені до осені,

і їм платили данину з полюддя*» (ВК, 66).

І була та данина посильною:

«Тақ ось давали десятину отцям нашим, а соту на власове.

І тақ перебували славні,

яқо же славимо богів наших і молимося про тіла,

омиті водою чистою... » (ВК, 3а).

«Віче мали: що віче вирішить, то тақ і є;

а що не рішено – не повинно бути.

Вибирали князів од полюддя до полюддя, і тақ жили» (ВК, 2а).

«Тақ ото руси вибирали князів своїх.

І ті од родів своїх і роди дбали про плем'я: кожному князі свої.

А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.

І тақ жили на землі тій» (ВК, 23).

---

* період збирання податків.

*«А по тій добі були сімдесят князів наших,
як Мезислав, Боруслав, Комонебранич і Горислав;
і тако вибрані на вічі й одлучені на вічі,
коли люди не хотіли їх.
Се бо князі ті великі трудилися,
і се Кішоқ був великий і мудрий.
І помер, а по ньому були іні» (ВК,25).*

*«І віче правило, і боги оберігали од багатьох ворогів, які
звалися язиги» (ВК,5а).*

*«В ті часи, після Кия, князями обирали багатьох отців,
а князі окремі і всякі після князювання
ставали на вічі простими мужами.
І так ставала земля розквітлою,
і вибрані князі дбали про людей і хляби,
одержували і їжу, і всякий пожиток од людей своїх» (ВК, 376).*

*«Се бо князів наших вибирали,
аби влада їхня про нас піклувалася» (ВК,24в).*

*«Про те мовилося, як обирали князів старотці наші.
І так правили п'ятнадцять віків через віче.
А збиратися на нього і судити будь-кого із старшин
годилося вночі...*

І так правили наші отці.

Всяк міг слово сказати – і те було благом» (ВК, 36).

Ці фрагменти наведено зовсім без коментарів. Будь-який сучасний політолог, читаючи ці фрагменти, безперечно підтвердить, що це – характеристика демократичного ладу. Автор не стверджує, що в цей період від князя Кия до Діра в нас була розвинута форма демократії, з поділом влади на законодавчу, судову та виконавчу та системою противаг і т. д. – ні! Але демократія, як і кожне явище, з чогось починається – із «колиски». В нас вона розпочалася так, як написано у «Велесовій книзі».

Більше того. Демократія вже була випробувана місцевим населенням до приходу отця Орія. Очевидно, це й було головною причиною того, що в результаті ніби незначного, побутового конфлікту отець Орій рішуче відділився і, покинувши родичів,

пішов в інше місце. Ніби нелогічний вчинок: після важкого, кількарічного переходу із Індії на прабатьківщину. А справа в тому, що Орій випестив мрію про царство для себе і своїх синів. Успішний перехід із Індії до Дніпра лише утвердив його в своїх намірах. А місцеве населення **вже мало виборного князя**:

*«Се ж особиця наша була причиною того,
про що маємо слова викривальні сказати.
І тут мовимо воістину благе про роди наші
і не брешемо про них, а правду мовимо про них.
Про першого бана нашого повідаємо і про князя вибраного.
Іменувався бо той Киська;
а той повів родичів по степу з худобою своєю на південь;
і там, де сяє сонце, жили» (ВК, 35а).*

Тобто засновники м. Києва, Орій і Кий були славними і діяльними царями. І лише по смерті Кия, зважаючи на недолугість спадкового царя Лебедяна, спільнота (вже маючи досвід демократичного життя) утвердила демократію як норму політичного життя у Великій Сківії на півтори тисячі років. Це підтверджує також і те, що Лівобережжя (люди царя Орія) і Правобережжя (люди князя Киська) обмінювалися інформацією, бо були родичами. І тому політичний устрій Правобережжя так легко сприйнявся у відповідний час на Лівобережжі. Так само, як «звіриний стиль» прикрас, одягу і зброї легко поширився, як на Лівобережжі, так і на Правобережжі. І як це гармонійно узгоджується з Геродотом про Царських Сківів-орачів (царя Орія) і скотарів (князя Киська). За Геродотом мешканці Подніпров'я були «сківами»: одні царськими, а інші скотарями. Тільки не кочівниками, як твердить офіційна історія, бо люди князя Киська переселилися із споконвічних землеробських територій лише тому, що в той час торгівля з греками шкурами приносила величезні прибутки.

Аби в читачів не виникало бажання назвати вічевий устрій того періоду охлократією, розглянемо вищенаведені фрагменти на відповідність критеріям демократії і повноцінності управління

І. Каганця [26, 15-16].

1) **Є повновладний господар (віче), який має намір**

найняти працівника (князя). Предки наші, що відчували себе народом перед лицем своїх ворогів – готів, гунів, язів, аварів і т.д. – всі важливі справи вирішували вічем (хай це були всі дорослі чоловіки – власники господарств певної території, що збиралися на віче):

«І ті од родів своїх, і роди дбали про плем'я: кожному князі свої.
А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви» (ВК, 23).

«У той давній час багато родів зібрали отці.

А ті роди мали старших і віча» (ВК,33).

«Віче мали: що віче вирішить, то так і є,
а що не рішено – не повинно бути» (ВК, 2а).

2) Господар формулює мету задля якої запрошує працівника, заздалегідь визначає винагороду та інші «правила гри», які надалі можуть змінюватися лише за взаємною згодою.

Починали з наперед визначеного завдання:

«Се бо князів наших вибирали,
аби влада їхня про нас* піклувалася...» (ВК,24в).

З обмеженим строком правління князя терміном на 1 рік:

«Ї обирали князів із отців, і ті були од осені до осені...» (ВК, 66).

«Вибирали князів од полюддя до полюддя, і так жили» (ВК, 2а).

«... іні бо мали князів, яких обирали по сьомому колу
од Коляди до Коляди» (ВК,33).

З відповідною оплатою за роботу:

«Тяк ось давали десятину отцям нашим,
а соту на власове» (ВК,3а).

«... одержували і їжу, і всякий пожиток од людей своїх» (ВК, 376).

Керуючись звичаєвим правом:

«І так правили п'ятнадцять віків через віче» (ВК, 36).

3) Є відповідальний найманий працівник-доброволець, який має бажання найнитися до господаря згідно із запропонованими ним «правилами гри».

---

* Тут доречі нагадати, для чого в недемократичних умовах потрібен князь, цар, повелитель, «владстелин»: 1) щоб керував нами; 2) «дабы повелевал нами»; 3) щоб володів нами.

І вибирали лише із свого середовища :

«... наші не вибирали інших для себе, аби ними правили» (ВК,28).

«А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.

І так жили на землі тій» (ВК, 23).

4) Господар здійснює поточний контроль за діями найманого працівника.

«І так ставала земля розквітлою,

і вибрані князі дбали про людей і хляби» (ВК, 376).

5) Господар дає оцінку кінцевим результатам

після звіту князя через рік перед судом:

«А збиратися на нього і судити будь-кого

із старшин годилося вночі... » (ВК, 36)

в умовах свободи слова:

«І так правили наші отці.

Всяк міг слово сказати і те було благом» (ВК, 36)

«... а князі окремі і всякі після князювання

ставали на вічі простими мужами» (ВК, 376).

6) Господар здійснює винагороду або покарання працівника залежно від результатів його діяльності:

«і тако вибрані на вічі й одлучені на вічі,

Коли люди не хотіли їх» (ВК,25).

7) Господар оприлюднює інформацію про результати роботи працівника та отриману за них винагороду чи покарання.

«Се бо князі ті великі трудилися,

і се Кішоқ був великий і мудрий» (ВК,25).

Автор вважає, що лад, описаний у «Велесовій книзі» як для колиски демократії, цілком відповідає вищенаведеним 7-ми критеріям.

Так, родовий устрій відійшов. А з ним – і демократичний лад. Але ж відомо із історії (вже Київської Русі) про київське віче, яке іноді відлучало від влади князів, або запрошувало князем іншого. І навіть після навали Орди, в територіальних уламках Київської Русі, до яких не дійшла Орда – Пскові і Новгороді – керувало віче. Воно призначало та увільняло князів і на законодавчому рівні визначало функції князя, обмежуючи його владу. І лише

московський цар Іван Грозний, підкоривши Новгород і Псков, остаточно поставив крапку в багатовіковій боротьбі демократії з абсолютною владою князів на нашій землі.

Але півтори тисячі років життя в демократичних умовах не минули безслідно для нашого народу. Вони сформували громадський побут українців на ґрунті шанобливого ставлення до традицій і досвіду предків: *«Організований у відповідності до народних потреб та інтересів, громадський побут ставав ніби тією реальною силою, за допомогою якої селяни, міщани, ремісники протистояли незгодам соціально-економічного, національно-релігійного та демографічного характеру. Разом з тим – він дозволяв зберегти і мудрі, раціональні навички трудового життя, форми довілля і свят, непересічні моральні, етичні цінності людського співжиття – усього того, що робило українців легко впізнаваними серед інших народів»* [60,344]. Цей побут найдовше зберігся в селах: *«Протягом багатьох віків селянська громада, часом у несприятливих умовах, залишалася організацією з власним самоврядуванням, тобто мала власні органи влади, які представляли її перед адміністрацією, в судових інстанціях, під час угод з приватними особами тощо. Головним тут завжди були збори членів громади. За княжої доби вони відомі як «віче».... Окрім того, народні селянські зібрання називалися «копа», «копні збори», «сборові суди», «стронга»»* [60,347].

Як бачимо, сучасна наука етнографія допомагає нам зрозуміти хто саме в ті далекі часи, коли не було царів, здійснював політичну владу в державі. Ні, це не був натовп: *«Право брати участь у селянському сході мали, як правило, голови домогосподарств, старійшини. Жінки та неодружена молодь були його позбавлені, хіба що виступали як свідки в якій-небудь справі»* [60, 348]. *«Виключну роль відігравала громада в організації духовного життя, формуванні морального клімату в селі. Існували різноманітні і суворі форми громадського осуду порушників загальноприйнятих норм поведінки, що відповідали звичаям предків.*

Водночас громаді не було байдуже збереження доброї репутації своїх членів. Для цього, за уявленнями самих селян, треба було бути одруженим, працелюбним, мати чесно зароблене

майно і господарство, поважати громадські звичаї» [60, 350].

Світ визнає, що Україна має найбагатший фольклор. Основу його заклали півтори тисячі років вільного життя в демократичних умовах, коли наші предки жили вільними, обираючи та знімаючи керівників своїх. В умовах, коли найбільшими цінностями були свобода, честь і справедливість, адже раби не створюють життєдайного фольклору!

«Велесову книгу» потрібно цінувати насамперед за те, що це – твір вітчизняних авторів. Незалежно від того, де і як він був написаний. Ну як, скажімо, буде описувати події купець, чи мандрівник із Греції, або Риму, побувавши в ті часи на бенкеті в Києві? Він обов'язково напише, що раби засмажили м'ясо, а рабині подавали на стіл, що спеціальний раб виночерпій наливав у чашу вино і т. д. Він напише, що при похованні вельможі до його могили клали також його улюблених коней та найкращих рабинь і т. д. Але ж такий обряд можна пояснити не лише рабством. Існував колись обряд побратимства. А, взагалі, лише той, хто кохав, може зрозуміти почуття втрати змісту життя в момент загибелі найріднішої людини. До того ж поховання жінок в могилах наших предків давно пояснено в «Стратегіконі»: *«Жінки ж їхні чеснотливі над усяку міру, так що деякі з них і смерть своїх чоловіків вважають власною смертю і добровільно удушуть себе, не вважаючи життям існування у вдівстві» [55].*

Рабство для греків і римлян було настільки звичним і природним явищем, що інакше вони собі не уявляли влаштування світу. Коли вільновідпущений Цицероном раб запитав у свого патрона, що було б, якби всі рабовласники відпустили своїх рабів, то великий Цицерон (слава і гордість республіканського Риму!) сказав, що він не знає, що було б, бо не уявляє, хто і як може прогородувати таку велику кількість людей без рабовласників, які щодня вказують їм, що робити, змушують їх працювати та дають їм їжу й притулок.

«Велесова книга» лише підтверджує давно визрілу думку, що рабства в Україні не було. Досліджуючи період Трипільської культури, історики звертають увагу на відсутність рабства: *«Тому Трипільля – Аратта характеризується як первіснокомуністична*

держава, на відміну від рабовласницького Шумеру» [11,98]. Це не означає, що наші пращури не знали, що таке рабство. Вони його добре знали ще з тих часів, коли руси перебували в рабстві:

*« Наші отці одні хомути носили
і ніяк не звалися інакше, як язичники.*

*Коли вавилонське рабство терпіли,
то князем їхнім тут був Хабсурсар,
який повелівав ними.*

*А ті свою юнь давали до війська і тягло до чурси і чресел
на лани, і зазнавали утисків.*

Їх були киями, і не могли терпіти того;

І не витерпіли і сказали їм, що це нам не до серця» (ВК,6г).

«Довго тривали літа рабства.

І прийшов день, коли руси пішли від Хабсурсара» (ВК,6г).

«Понад століття.... Україна перебувала в складі Готської держави» [11, 223]. Це підтверджує і «Велесова книга»:

*«... не брали і рабів мали тяжити, то бо зло творили, і та Русь
упала, і вороги стали над нами володарями і те тривало сто...
років і піднялися і часи рабства минули... і стали руси вільними і
живемо так бо руси піднялись і скинули готів тих... » (ВК,27).*

*Тому захищалися відчайдушно: «Син Філіпа – Олександр
Македонський завоював величезну територію в Малій Азії, Єгипті,
Ірані, Індії, але спроба його полководця Зопіріона з 30-тисячним
загоном вдертися на скіфські терени в 331 р. до н.е. обернулася
цілковитою катастрофою: на зворотному шляху від Ольвії
македонське військо було вибите скіфами до ноги» [11,174]:*

*«А з того можемо сміятися, бо були кіморії, також отці наші,
а ті римлян потрясали і греків розметали,
як поросят устрашених » (ВК,6е).*

*Вивчаючи історію стародавнього світу, ми знаємо, що римляни
вимагали від своїх імператорів «хліба й видовищ!». І ніколи не
задаємо собі запитання, а чому залізні легіони римлян,
завоювавши народи майже всієї Західної Європи, Північної
Африки та Близького Сходу, спіткнувшись на Дунаї, так і не
змогли підкорити народ, землі якого були однією з житниць
Європи? А тому, що в нас була Воля! В нас не було рабства!*

А вільний народ – більш винахідливий і відчайдушний:

*« І римляни, знаючи, які ми відважні,
коли боремося за життя, полишили нас.
Тақ і греқи хотіли підкорити нас біля Хорсуна,
і билися ми проти рабства нашого.
І була та боротьба і битва велика тридцять літ;
і ті лишили нас у спокої» (ВК, 76).*

Отже, отці наші були вільні і волелюбні. У візантійському творі «Стратегікон» написано так: *«Племена склавинів і антів... звикли до свободи і в ніякий спосіб не дають себе ані підкорити, ані спонукати до послуху, найбільше на своїй власній землі вони хоробрі і витривалі» [55].*

*«І се згадаємо, як Траян був дідами нашими розтращений,
і легіони полону брали були до полів наших,
і тақ трудилися на нас десять літ
і одпущені були од нас» (ВК,29).*

Відпущені, бо такою була державна ідеологія, яка навіть полонених ворогів не дозволяла собі тримати в неволі довічно:

*«І се одречемось од злих діянь наших
І прилучимося до добра.
Се бо рабів відпустимо, обнімемося.
І скажемо, се зробивши, – се бо нас знаєте :
яқ розумом усвідомили, тақ і подбали, яқ уміємо» (ВК,11а).*

І про це говорить не лише «Велесова книга»! Читаємо, що написано про нас в «Стратегіконі»: *«Тих, хто перебуває у них у полоні, вони не тримають у рабстві невизначений час, як інші племена, але визначають для них точний строк і дають вибір: або вони повертаються додому за певний викуп, або залишаються там як вільні люди і друзі» [55].*

До речі, римський імператор не дозволив колишнім легіонерам повернутися на батьківщину. І не даремно, бо вони б спантеличили всю імперію, розповідаючи, що десь там у світі існує країна, де немає рабства, а полонених відпускають на волю! Він оселив їх неподалік кордону Сківії, в Дакії, яка з того часу здобула нову назву Romania (нині Румунія). А цигани, які здавна

кочували по Придунав'ю, стали з гордістю іменувати себе – «народ Рома».

Демократичний устрій певною мірою підтверджує і офіційна історія: *«Антське царство. Влада царів не була абсолютною. Сучасники відзначали демократизм антів, які живуть у народоправстві. Народні збори – віче суттєво обмежували царські прерогативи, ухвалюючи рішення, обов'язкові й для правителів. Основою суспільства була сусідська община. Окремі сім'ї засновували хутори на своїй ріллі, яка ставала приватною власністю. Захоплених на війні полонених обертали на рабів (самі анти у своїй землі рабами бути не могли). Надлишковий продукт перетворювався на гроші й зберігався у вигляді скарбів (велика кількість їх дійшла до нашого часу)»* [11, 226].

Наведені в цьому розділі фрагменти із «Велесової книги» є надзвичайно важливими для історії демократії. Бо навіть наші історики, добросовісно наводячи цитату із Прокопія Кесарійського: **«Племена склавинів і антів не є підчинені владі одного чоловіка, але віддавна живуть у демократії; тому завжди всі добрі і злі справи рішають на загальному вічу»**, ніби вибачаючись перед всім світом, який міг би подумати, що і в нас була демократія, та ще й раніше, ніж у греків, тут же додають свій коментар: *«Одначе в дійсності державна влада була, мабуть, у руках племінних вождів – князів, які скликали народне віче тільки у важних справах, як це було згодом, в часи Київської Русі»* [36, 24-25]. Насправді ж було навпаки. Це в Київській Русі влада князів потіснила віче. Півторатисячолітній період демократичного правління закінчився разом із вбивством князя Діра, тобто перед утворенням Київської Русі.

Про демократію свідчить також «Гетика» Йордана, в якій сказано, що в давні часи анти, склавини (слов'яни) і венеди були одним народом і мали одну назву, один антропологічний тип (*«вони – як правило високі і міцної статури мужі, а їхнє тіло і волосся не зовсім світле, але й не чорне, бо вони є легкорусявого кольору»*) [23], а також говорили спільною мовою, їм належали дуже великі земельні простори, вони мали демократичний устрій і всі справи вирішували на народних вічах. Йордан також вказує, що найголовнішим Богом в антів вважався Бог-Громовержець

(Перун), а також шанувалися русалки і різні духи, яким приносили пожертви, переважно біля річок.

Отже, «Велесова книга» свідчить, що колискою демократії є наша земля. А якщо наші вчені, повіривши твердженню московських спеціалістів, що «Велесова книга» – фальсифікація (а довести це зараз так само важко, як і навпаки), ігнорують її (як історичне джерело), то хай звертаються хоч до Прокопія Кесарійського. Його твори точно не фальсифіковані.

Демократичні традиції періоду Трипільської культури та півтори тисячі років від Кия до Діра багато чого пояснюють у нашій історії. Зокрема, чому в стародавні часи у нас не було пірамід чи Вавилонської вежі. Бо ми були цивілізованіші. В нас не було дармової праці рабів і не було в той час деспотів-царів, які б всю потугу народу направили на задоволення особистих амбіцій. Ні один князь, якого віче обирало на один рік, не поставив би за мету збудувати собі пам'ятник-гробницю, як це робили в Єгипті. А вічу такі споруди – ні до чого. Та і для грабіжницьких походів віче було обмежувальним інструментом. Наші отці залишили нам у спадок звичаї, обряди, пісні та щире прагнення до незалежності, волі й справедливості. Є і величні оборонні споруди – Земляні вали. А ще – високі могили. Могили, які грабують уже багато століть, а й ще є! Вони є свідченням високого соціального статусу померлого і будувалися після його смерті, як вияв шани. На відміну від пірамід, які будувалися за життя, – як свідчення безмежної влади та амбіцій померлого.

Автор вбачає не випадковим, що на тій же землі, значно пізніше, козаки обирали владу теж на один рік, але вже три окремі гілки влади – гетьмана, суддю та генерального писаря. І коли в 1990 році в нас відзначали п'ятсотріччя Запорозької Січі, то потрібно пам'ятати, що основи демократичного ладу Козацької республіки і Гетьманщини, які ґрунтувалися на звичаєвому праві, були закладені, випробувані і відшліфовані ще в Золотий вік півторатисячолітньої Волі. Луг вже тоді був відомий:

*«А хозари, в бою дощенту порубані, шукаючи інших земель,
остерігаючись руськолані біля Києва і в Лузі,
утвердилися на Дону після готів» (ВК,4а).*

У часи, коли греки насадили на наше узбережжя і витіснили

сківів із Криму, на півдні України, в Лузі збиралася вольниця хоробрих та відважних чоловіків, щоб самотужки протистояти експансії греків, щоб помірятися силою та відвагою. Там і закладалися основи лицарства та звичаєвого права:

«Отож збираймо дружину до стягів наших,

*І скажемо так: не маємо ні їжі, ні житва,
будемо все на полі брати.*

*Що візьмемо від греків, те й будемо їсти;
а не візьмемо – не будемо їсти...*

*І кіннота, степами скачучи,
нехай порох підіймає воєнь за нами,
і ворогам дамо дихати ним...*

І прийшов до нас народ, хоч і не було в нас бояр.

Але хай приходять до нас» (ВК, 7г).

Навала Орди знесилила край, але збережений у пам'яті народу досвід боротьби з греками і самоорганізація цієї боротьби була використана, як тільки набіги кримських татар стали постійними. Маючи той досвід і звичаї, розтерзана, бездержавна Україна породила особливий феномен – Козацьку республіку.

Війна під проводом Б.Хмельницького була не просто національно-визвольною війною, що відвоювала нації право на місце під сонцем. Вона не відновила в Києві нову династію монархів, як це здійснила в Москві війна під проводом Мініна і Пожарського. Визвольна війна 1648–54 років стверджувала на відвойованій території Гетьманщини демократичну форму правління Козацької республіки. В силу специфічних умов – безперервних воєн – це була військова демократія (без якої неможливі були успішні походи козаків проти сусідніх країн), що визріла в Козацьку республіку. Серед найжорстокіших деспотичних режимів Східної Європи народилася демократична державна форма з козацькими радами, радами старшин, виборними посадами гетьмана, судді і генерального писаря. Тут народилися перші ради як форма законодавчої влади. І це – в оточенні ханів, султанів і царів, трони яких трималися ще більш як три сторіччя. Слово «гетьман» утвердилося в Україні для означення виборної посади. Це пізніше феодали спаплюжили це

слово, намагаючись вкласти в нього інший зміст, перетворили його на феодалський титул, призначаючи гетьмана волею монарха, але історія свідчить, що посада гетьмана у козаків була виборною, з відповідними ритуалами зняття і обрання за козацьким звичаєм. Роль конституції відігравав козацький звичай. Це видно вже із того, що кожна нова людина, яка з'являлася на Запорозжжі, насамперед мала заприсягтися, що визнає козацький звичай і керуватиметься ним у своїх діях. Присягу на вірність козацькому звичаю давали і при обранні на посаду.

Визвольна війна 1648–54 років мала відкрито антифеодалський характер і утверджувала нові товарно-грошові відносини, характерні для нового, буржуазного ладу. В результаті війни на території Гетьманщини кожен ставав козаком, тобто вільним від феодалського гніту. І це сталося в оточенні рабовласницьких держав Туреччини і Криму, феодалських держав Польщі, Литви і Московії. Це давало можливість утверджувати новий, більш прогресивний соціальний лад в оточенні могутніх рабовласницьких і феодалських країн світу, випередивши їх у суспільному розвитку більш ніж на три сторіччя.

Завоювання українського народу, як на ті часи, – вражаючі! Козаки були прямими спадкоємцями демократичних традицій сківів. Вони зміцнили фундамент, на якому формувалася волелюбність, завзятість і відвага наступних поколінь. Це дало моральне право ще багатьом поколінням українців у найтяжчі хвилини свого життя з гордістю казати: «Та хіба ж ми не козаки!» Досить лише згадати, що народні пісні цього періоду настільки емоційно піднесені, наповнені такою силою громадянського звучання, що таких пісень фізично не може створити підневільний народ. Такими досягненнями може пишатися будь-який цивілізований народ. Українцям необхідно знати власну історію, щоб не відчувати себе меншовартісними порівняно з іншими націями.

Попередня робота автора під назвою «"Велесова книга" – як фрагмент з історії демократії» [70] викликала в читачів сумнів: чи могла бути в ті далекі часи демократія, якщо ще й сьогодні з такими труднощами постає вона в нашій державі?

Однією із причин наших невдач є нерозуміння суспільством національного завдання (всім відоме: «Скажіть мені, що ми будемо?...»). І в цьому, мабуть, винна ідеологія більшовиків, які нав'язували віру в те, що радянський народ має найпередовіший у світі політичний світогляд, а, з іншого боку, вбивали в голови у вигляді аксіом такі абсурдні твердження, як «держава при комунізмі відіпре...». Слід усвідомити, що лише ті народи добилися успіхів, які створили досконалу державу. Ті народи, які не змогли створити власну досконалу державу, вже давно зникли, або існують так, як існують курди, таміли, цигани ...

Держава – це ф́орма існування людської спільноти. І чим вона досконаліша, тим краще в ній співіснувати владі та громадянам, і тим більше вони відчувають в ній потребу. Держава – це ефективний контроль власної території і колективний захист від викликів навколишнього світу. Цього захисту прагне і селянин, і підприємець, і банкір. У більшості випадків держави створюються на етнічній основі спільнотою, яку об'єднує насамперед мова, звичаї тощо. Національна держава – це захищене етнокультурне середовище – інкубатор для відтворення наступних поколінь певної нації*. Іноді об'єднувальним мотивом спільноти для виникнення держави може служити релігія, іноді – колективне усвідомлення того, що їх грабує метрополія (як це сталося у США, Мексиці та інших країнах). Але в будь-якому випадку ця спільнота має бути єдиною і згуртованою.

Найбільшою загрозою Україні сьогодні є не економічні негаразди, а денаціоналізація українців. Бо це руйнує консолідуючу основу нації. Доки існувало село, де в кожній сім'ї зростало від 3 до 12 дітей, які виховувалися в українському середовищі, – всі потуги колонізаторів Польщі, Росії, Румунії, Угорщини, Чехії були марними. При нагоді Україна готова була відновити свій національний організм. У селі стихійно існувало українське середовище, в якому піддали б глузуванню іншомовне слово, одяг, звичку, чи навіть зачіску. Це середовище, де кожен дорослий, побачивши неадекватну поведінку дітей (чи почувши

---

* Тут слід пам'ятати про яничар – дітей українських батьків, які виховувалися в чужому етнічному середовищі, в турецьких сім'ях.

лайку), міг відвести їх до батьків, або лише одним зауваженням міг присоромити і спрямувати в потрібне русло. Саме тому кожен колонізатор прагнув насамперед зруйнувати звичаї і механізми їх підтримки. На жаль, українське село сьогодні зруйноване, а разом з ним руйнується етнічне середовище, в якому відтворюються наступні покоління українців.

Делікатні українці, які з поваги до чужинця самі прагнуть говорити мовою гостя, у себе, на своїй землі не можуть захиститися від експансії чужинців. А що говорити про еміграцію? Навіть найзатятіші націоналісти в еміграції змогли утримати в українстві лише два покоління. Третє – вже асимілюється. Людина, вихована в нормальному етнічному середовищі, пишається приналежністю до своєї нації і в більшості випадків не прагне емігрувати за кордон. Бо людина, яка мріє покинути свою Батьківщину, вже в душі погоджується з асиміляцією і, відповідно, зі зникненням своєї нації. Оселяється на чужій території без цієї внутрішньої згоди на асиміляцію лише завойовник, колонізатор. Є, правда, винятки із цієї групи. Це народи, які у зв'язку з особливостями свого попереднього життя виробили усталені традиції і здатні в будь-якій країні проживання створювати закриті і захищені від чужого впливу гетто, тобто замкнуте етнічно-релігійне середовище (з елементами власної адміністрації), в якому виховуються наступні покоління їхньої нації. Це такі народи, як цигани, китайці, корейці, жиди та й, зрештою, багато інших.

Поляки, угорці, румуни та росіяни офіційно провадили політику асиміляції українців. Це засвідчують мільйони розстріляних і закатованих українців. Ніхто вже не підрахує кількості українців, яких вивезли товарними вагонами («телятниками») до Росії, де їх кістками всяні безмежні простори від пісків Середньої Азії до вічної мерзлоти Сибіру.

Така асиміляція – злочин перед людством, і більше ніколи не повинна повторитися! Але влада має відверто сказати, що чужинці (головним чином, їхні наступні покоління) мусять бути готовими до добровільної асиміляції в українському середовищі – хоч би на рівні знання державної мови та українських звичаїв. Ті нащадки колонізаторів, які не припускають такої можливості,

мають цілковите право повернутися до своєї етнічної батьківщини. До речі, українців нерідко такого права позбавляли, засуджуючи на довічне поселення до Сибіру без права повернення в Україну. Метрополія свідомо заселяла промислові райони України вихідцями із Росії, а її Південь – відставними офіцерами. І сьогодні проголосіти в окремих регіонах України другу державну мову – це закласти на майбутнє «синдром Косово». Цього можуть бажати лише вороги України...

Безперечно, всі пекучі проблеми побудови національної держави та інші назрілі питання кожної нації найефективніше розв'язуються національною тоталітарною державою. Зброєю і кров'ю формувалися і закріплювалися на вікі самобутні особливості кожної нації, в т.ч. і найдемократичніших сьогодні країн. Лише народи, які розв'язали свої конфліктні питання, досягли національної згоди і стали згуртованими спільнотами, можуть дозволити собі таку розкіш, як демократія. Проте тоталітарна держава має й багато недоліків:

- передача влади в тоталітарній державі – непрогнозований процес, і добре, якщо людина, яка здобула абсолютну владу в країні – розумна та має певні якості керівника;

- людина, яка очолює абсолютну владу в країні, змушена під тиском обставин порушувати закони, мораль, а, іноді й просто чинити злочини, і тому не може добровільно відмовитися від влади. Цього не дозволяє зробити також і оточення, сформоване такою особою. Справедливо кажуть, що єдине, чого не винайшло людство, то це того, як потім відбирати владу в такого вождя, або партії;

- тоталітарна система пригнічує приватну ініціативу і, відповідно, стримує розвиток продуктивних сил країни, що особливо помітно в умовах вільного ринку;

- у сучасних умовах світ осуджує тоталітарну систему влади і використовує будь-який привід для введення військ у таку країну для боротьби з диктатором, або закриє очі при введенні військ агресивними сусідами.

Проте більшість країн пройшла цей шлях перш ніж збудувати демократію. Українці щодо цього запізналися, а коли прийшов час будувати державу, – поставили на перший план демократію (як

воза – поперед коня). Так, створення тоталітарної держави українців уже малоперспективне. Але ж тоді потрібно створювати державу, яка б розв'язувала болючі питання українців і водночас була демократичною. Тобто потрібно свідомо створювати свою національну державу, яка б захищала українське етнічне середовище, в якому нові покоління українців відтворювалися б вічно, а не пливти за течією, орієнтуючись на те, хто і що, і з якою метою нам підкаже. Хтось же підказав нашим політикам у часи, коли українці тільки почали будувати свою державу, ліквідувати графу «національність» у паспорті, дати виборче право будь-якому чужинцеві, який побажає жити на нашій землі і офіційно вважається мешканцем України 4 роки. А виборче право людей, які порушили закони країни і відбувають покарання, виборче право військовослужбовців, а також громадян, які перебувають на повному утриманні держави, залишилися нам ще з часів військового комунізму, коли результати виборів залежали не від виборців, а від тих, хто підраховує голоси. Це зроблено тільки для того, щоб «переплюнути» найбільш демократичну країну – США щодо демократизму! Це в той час, коли будь-який іммігрант у США не може одержати виборче право, не пройшовши встановлений законом процес натуралізації, не вивчивши мови. Іммігрант не має права стати президентом США. Це право можуть одержати лише його діти, якщо вони народилися в США (тобто від народження пройдуть процес натуралізації, асиміляції і з дитинства відчуватимуть себе громадянами уже своєї країни). Чи знають наші політики, що «найдемократичнішу» державу створювали і вдосконалювали (мали виборче право) з 1787 року лише білі чоловіки, які мали у власності нерухоме майно? І тільки вдосконалена, випробувана в житті, стабільна і стійка держава дозволила собі надати виборче право жінкам (1920 р.), американцям неєвропейського походження та знизити віковий ценз з 21 до 18 років (1960 р.).

Однією із ознак демократії є вільні і справедливі вибори, але не всезагальні! Лише в країнах декларативної демократії, де немає справедливого правосуддя, де «закон – як дишло», де немає рівності перед законом, де влада майже не залежить від волі виборців, проголошується всезагальне виборче право навіть для

в'язнів та бездомних, – бо лише цим можна хизуватися перед світом своєю демократичністю.

Там, де немає умов вдосконалення державних структур, де свідомо не створюється більш досконала держава, там створюється будь-яка. Але сьогоднішній світ з його конкуренцією в усіх сферах життя не дає перспектив існуванню «будь-якій» (тобто слабкій) державі. Сьогодні держава має перспективу лише тоді, коли вона виконує згадані вище функції держави і водночас створює кращі, ніж у сусідів умови для розвитку продуктивних сил.

Одним із найважливіших у державотворчому процесі є питання про владу: хто здійснює диктат у країні (хто здійснює політичну владу в країні, або в чийх руках влада)? Можна лише з сумом констатувати: влада в Україні не належить українцям. Проблеми української мови, культури, питання національної економіки та життєвий рівень населення нашої «національній еліті» або чужі, або байдужі.

Про те, як змінити, або захопити політичну владу в країні, можна вчитати у відомого класика – вождя світового пролетаріату. В демократичній державі мусить існувати лише один шлях – вибори. Але якщо навіть владу захоплять найбільші власники грошей, дрібні торговці, казнокради, або як у нас – розкрадачі державного майна, то питання побудови демократичної держави залишиться актуальним. Людство винайшло демократичну за змістом державу як апарат для здійснення диктатури класів, що прийшли до влади, як спосіб самооновлення керівництва держави, як спосіб законного недопущення до влади явних ворогів тих сил, що здійснюють диктатуру, як форму впливу найширших народних мас на політичні події в країні. Історичний досвід свідчить, що для будівництва досконалої, демократичної держави недостатньо лише захопити політичну владу в країні. Для побудови демократичної держави потрібно згуртувати націю спільною метою та забезпечити найширші політичні свободи політично пануючим класам. Але парадокс у тому, що розкрадачі державного майна, в принципі, не можуть об'єднати націю, не кажучи вже про те, що забезпечувати найширші політичні

свободи розкрадачам державного майна – аморально.

Демократична форма державної влади опирається на один з головних постулатів – джерелом влади є народ. Але перш ніж назвати демократію народовладдям, потрібно зрозуміти значення слова **народ**. Це слово має кілька визначень. Тут нас цікавить лише політичне.

Згадаймо трохи історії. В ім'я іспанського *народу* добровольці з усього світу йшли на смерть, захищаючи республіку в Іспанії. Потопивши в крові республіку, Фрэнко запевняв, що все його життя, всі його дії лише для блага іспанського *народу*. В світі не було жодного деспота, який би не прикривав свої найстрашніші злочини іменем *народу*.

Російські царі були переконані, що волею Божою керують (добре чи погано) російським *народом* і тільки за для його ж блага переслідували неблагонадійних та наповнювали тюрми вільнодумцями. Лютнева революція 1917 р. змела царський трон, поставивши в єдиному пориві, з одного боку *народ*, а з іншого – царя та його посіпак. Тимчасовий уряд з цілковитою відповідальністю взявся за долю *народу*, який за 9 місяців поділився на дві непримиримі частини. І важко сказати, яка частина *народу* була в більшості, коли в 1918–1919 р.р. генерал Денікін підходив до Москви. В результаті громадянської війни мільйони людей, які були частиною зовсім недавно монолітного *народу* Росії, загинули. Інші – стали емігрантами, контрреволюціонерами, запроданцями, або принишки, змінивши все, що зв'язувало їх із попереднім життям, але всі вони перестали бути *народом*. Єдиним вогненным валом прокотилася Червона Армія аж до кордонів колишньої імперії. Через 10 років цей *народ*, що переміг голод, розруху, блокаду та інтервенцію, поділився на *народ* та непманів і куркулів, а ще через 7 років – на «советский» *народ*, вірний вождю, та «ворогів народу».

Португальський *народ* одностайно, як за всіх тоталітарних режимів, ще напередодні «революції гвоздик» підтримував, або був лояльним до фашистської партії Салазара, а після революції, буквально наступного дня, в єдиному пориві об'єднавшись навколо бажання створити демократичну країну, являв собою вже зовсім інший португальський *народ*.

Волею Аллаха шах діяв на благо іранського *народу*. Під час ісламської революції, коли армія відмовилася танками душити власний *народ*, по той бік прірви залишився тільки шах, його сім'я та охорона. Але вже через 9 місяців *народом* стали правовірні мусульмани, а всі інші: босі й взуті, багаті й бідні, демократи й монархісти, праві й ліві, жінки та чоловіки – всі вони стали злочинцями, підбурювачами, контрреволюціонерами, і взагалі невірними, які підлягали смерті, ув'язненню, покаранню, перевихованню або еміграції.

То що ж таке *народ*? За Великою Радянською Енциклопедією – «це спільність людей, що змінюється на різних етапах історичного розвитку і включає соціальні верстви і класи, які за своїм становищем у суспільному виробництві визначають прогресивний розвиток суспільства, це насамперед трудящі, творці матеріальних і духовних цінностей». А хіба не трудящі йшли в смертельну атаку із словами: «Хай живе Сталін!». А хіба не трудящі серед інших підтримали Гітлера, який обіцяв розвиток і процвітання німецькій нації? А хіба не творці матеріальних благ боготворили Хомейні і чи визначило це прогресивний розвиток іранського суспільства? Чому ж кожен політик, кожен уряд, кожна політична організація вважає своїм святим обов'язком діяти від імені *народу*? Що розуміють вони під цим багатоліким словом *народ*?

Можна було б залишити це питання для філософської схоластики, якби воно не було ключем до розуміння законів розвитку суспільства. Без визначення політичного значення слова *народ* не можна правильно трактувати слова демократія і воля – ті ідеали, за які боролосся людське суспільство відколи себе пам'ятає і боротиметься, доки існує. І якби під словом *народ* розуміли тільки творців матеріальних благ, то не народилося б і самого слова демократія. Слово демократія і політичне значення слова *народ* утвердилося в класовому суспільстві в рабовласницьких містах-республіках Еллади. Але ніколи не слід забувати, що політичну владу в цих містах-республіках здійснювали чоловіки-рабовласники. Це була насамперед їхня диктатура, яка здійснювала свою політичну владу у вигляді демократичної рабовласницької республіки і для якої раби ніколи

не були ні народом, ні тим більше громадянами і навіть не завжди людьми.

Повчальним прикладом стала Південно-Африканська Республіка (ПАР). Політичну владу в країні здійснювали білі поселенці. Це теж була жорстока диктатура білих поселенців, що здійснювали свій диктат у формі буржуазної демократичної республіки. А чорне тубільне населення вони не вважали за народ, а лише за населення сусідніх бантустанів. Можна і треба осуджувати тих, хто встановив жорстоку диктатуру білих поселенців, але не демократичні принципи, що їх взяли на озброєння расисти. Бо в даному випадку народ – це білі підприємці і вони, фактично, були джерелом влади.

З цього виходить, що *народ* – це ті класи суспільства, які здійснюють політичну владу в країні, супутні та лояльні їм класи та соціальні верстви населення. Тобто все населення, крім тих, які готові виступити проти політично пануючих класів збройно, або з актами громадської непокори. Тому будь-які партії в країні, що визнають і керуються в своїх діях конституцією цієї країни, незважаючи на різноманітність питань і поглядів, фактично виступають від імені одного і того ж *народу*. І лише у випадках двовладдя, коли за спиною вождів партій стоять сили, які не визнають діючої конституції і готові на збройне протистояння або громадянську непокору, ці вожді, виступаючи від імені народу, мають на увазі вже зовсім інший *народ*. Саме тому гасло «Влада народу!» (якщо перед словом «народ» не стоїть прикметник, що означає етнічну приналежність), з яким більшовики захопили владу в 1917 році, є чистої води демагогія, на яку купилися мільйони людей колишньої Російської імперії.

Є цікавий міжнародний досвід. Передові, розвинуті, з великим досвідом демократії країни, надаючи своїм колишнім колоніям державну незалежність, залишали їм сформований державний апарат, світоглядне розуміння основ демократії, конституцію та сприяли у проведенні виборів тощо. Але в значній частині випадків це не спрацьовує. Як тільки колоніальні війська залишають країну, там розпочинається громадянська війна. Так єдина британська колонія шляхом збройних конфліктів поділилася на Індію і Пакистан. Про це ж свідчать і багаторічні

війни у французьких колоніях Африки, або постійна загроза громадянської війни в Афганістані та Іраку. І тоді в «західних демократів» народжується пояснення, що не можна демократію імпортувати із іншої країни, якщо народ цієї країни ще не дозрів до демократії. Що демократія – благо народу тільки тоді, коли вона відповідає політичній культурі й способу життя людей, має необхідні економічні та соціальні передумови. В іншому випадку – вона перероджується в охлократію – владу натовпу й призводить до хаосу та анархії. Пояснюють, не пояснюючи, що колоніальні війська, покидаючи країну, залишають там колоніальні порядки, кордони, нав'язані колонізаторами, покоління людей, які виростили на прислужуванні колонізаторам, та колоніальну церкву.

І якщо сьогодні «західні демократи» учать нас як будувати демократичну країну: що це народовладдя, що потрібно скасувати смертну кару, що порнографія це теж свобода слова, що розмова з колонізатором або рабовласником це і є плюралізм думок, то вони, мабуть, помиляються свідомо. Або забули, що перш ніж король Англії підписав Велику хартію вольностей, баронам довелося зібрати військо і змусити короля це зробити. Мабуть, вони забули, що перш ніж досягти традиційної англійської демократії, англійцям спочатку довелося відрубати голову Карлу I та повісити Кромвеля. Мабуть, вони забули, чому французам довелося встановлювати п'яту за рахунком республіку! Мабуть, вони забули, що перш ніж Конституція США стала символом американського способу життя, спочатку була визвольна війна (1775–1783 років), а потім перемога у Громадянській війні (1861–1865 років)!

Для них питання національного суверенітету розв'язане так давно, що вже й забулося. Чи міг хтось ставити під сумнів суверенітет Англії в ті часи, коли формувався демократичний устрій держави? Звичайно ні! Класичний перехід від тоталітарного режиму до демократії, або національно-визвольна революція здійснювалися шляхом громадянської війни, або захоплення політичної влади силою. В результаті таких подій політичні противники зникають із політичної арени країни і народ країни на певний час стає «згуртованим». Вороги знищені, вигнані, відбувають покарання, або покаялися.... Такий

«згуртований народ» на одному диханні приймає нову конституцію, або нові політичні сили нав'язують її силою. Але при такій «згуртованості» навіть не виникає питання, що хтось може бути проти основ держави, її суверенітету та демократичних (чи монархічних, залежно від того, хто перемагає) устоїв. Після такої «згуртованості», при мудрих законах політично пануючим силам і надалі вдається зберігати народ «згуртованим». Йдеться не про ту «згуртованість», яка виховується в тоталітарному режимі, коли люди своїми тілами прикривають палаци вождя від бомбардування (як було в Іраку), а про ту «згуртованість», з якою більшість громадян США вшановує прапор своєї країни, зустрічаючи новий день. Тобто громадянська, або визвольна війна розв'язує основні питання нації остаточно і безповоротно. І переможці закріплюють це вирішення в новій конституції на вікі. Українці, на жаль, цього не зробили. Завоювання громадянської, чи визвольної війни не є предметом переголосовування в парламенті. А вже потім, як було у Британії: демократичним шляхом вирішують, приватизувати шахти, чи націоналізувати, залежно від того, що буде прибутковіше. Або в США. Завоювали незалежність. Ну чого б як класичним демократам не сісти та й голосуванням не ліквідувати рабство? Так ні ж, треба було влаштовувати громадянську війну. І лише тоді, коли є повна гарантія непорушності завойованих досягнень, сьогоднішні демократи, які вже забули, як це було, нав'язують світу своє уявлення про свободу та права людини, про права геїв і нетрадиціоналістів. І це лише тому, що основні завойовання, настільки надійно захищені законом, що в країні вже навіть не народжуються люди, які б могли, наприклад, присвятити своє життя поверненню США під англійську корону, або узаконити рабську працю.

Демократія – це насамперед закон. Населення об'єднане певною, важливою для них ідеєю (боротьбою проти рабства, визволення з-під чужоземного ярма, утвердження власної національної держави, мови, релігії тощо, а це важливі питання, які рідко коли в минулому розв'язувалися мирним шляхом!), стає громадянами в процесі боротьби за свою ідею, державу, права та політичні свободи, як кажуть – на барикадах! Перемігши,

законодавчо закріплюють свою перемогу навіки. Вони забезпечують цілковиту свободу представникам «нового» народу. Іноді лише обмежуючи вчинки чітко вказаними в законі нормами. Звідси і вислів для визначення демократії: дозволено все, що не заборонене законом. І звідси мало зрозумілий для мешканців колишнього Радянського Союзу парадокс: люди можуть вийти, чи роздягнутися цілком на вулиці і їм нічого за це не буде. Бо в законі це не передбачено. Воля! Але це воля для переможців з тих непринципових питань, які не вплинуть на закріплену навіки перемогу. Хай хто спробує у США обернути іншу людину у рабство, або хоч агітувати за повернення під англійську корону! Він обов'язково сидітиме у в'язниці! Демократія – це свобода для переможців, вкладає в норми закону. А якщо в країні після суцільного беззаконня шляхом поступових реформ встановлюється демократія, то ще потрібно багато років, щоб населення відчуло себе громадянами, щоб навчилося шанувати закон, добровільно стати законослухняними та активними в громадському та політичному житті країни. А цим користуються вороги. Перемога у громадянській війні була природним шляхом досягнення конституційної більшості в парламенті. Це не агітація за громадянську війну. Це лише засторога, що ті діячі, які допускають до громадянства, до надання політичних прав і свобод явним ворогам державного суверенітету України, відкривають зелене світло двовладдю і, відповідно, до умов виникнення громадянської війни.

Так, демократія теж має свої вади:

- вона галаслива. Особливо під час виборів;
- процес ухвалення рішень може бути безладний, виснажливий і забирати багато часу. Недаремно римляни на період війни доручали владу диктаторам. А в Новгороді віче так довго дискутувало питання оборони міста, аж поки війська Івана Грозного не з'явилися перед міськими воротами;
- демократичні країни часто бувають нестійкі і розвалюються або від внутрішніх чвар, або від агресивних сусідів;
- часто відбувається втрата демократії під час виборів, коли в результаті цілком демократичних виборів до влади приходять диктатор.

Це правда, коли кажуть, що «демократія не ідеальна система організації влади, але кращої ще ніхто не придумав». Правда, але не вся. Ті, хто так говорить, забувають сказати, що в країні, яку роздирають внутрішні непримиренні конфлікти, – демократія не лише небажана, а й шкідлива. Шкідлива тому, що вона сприяє конфліктуючим силам швидше підготуватися до громадянської війни. Так, у царській Росії («тюрмі народів» – за висловом Леніна) внутрішні конфлікти стримувалися самодержавством. Досить було кілька місяців після демократичної революції (лютий 1917 р.), щоб країна прийшла до громадянської війни. Аналогічно в Югославії, Іраку та в інших країнах. Період демократії Єльцина теж поставив Росію на межу громадянської війни. Тому, можна сподіватись, що Росія в подальшому добровільно демократизуватись не буде, а користуватиметься декларативною демократією – їм так зручніше.

Демократія – беззаперечне благо, якщо спільнота ідейно згуртована і має спільну мету. І в цьому варто було б шанувати заповіт наших предків:

*«Від ранку до ранку бачимо, як зло діється на Русі,
і чекаємо, що поверне до добра.*

*І то не буде інакше, якщо сили свої не згуртуємо
і не візьмемо мету одну до мислі нашої.*

*Що бо глаголить вам глас праотців,
а до того дослухайтесь,*

бо інакше не можна діяти» (ВК,8(2)).

Ідейна згуртованість нації має передувати будівництву демократії. Інакше – конфліктуючі сили використовують умови демократії для підготовки до захоплення влади силою, або до громадянської війни. В умовах «так званої демократії» колоніальна церква має можливість створювати арсенали і не допускати туди державних інспекторів, прикриваючись афоризмом, що церква відділена від держави, а політики можуть вести активну політичну пропаганду проти держави, посилаючись на депутатську недоторканність, або «права чловека», та створювати напіввійськові формування, здійснювати їх вишкіл тощо.

Україна як держава – постала! Ми уникли громадянської війни. Колоніальну адміністрацію не вішали, колонізатори не втікали в

одній білизні, носіїв колоніального режиму не виловлювали, як це було після революції 1917 року. Все це повинно було б спрацювати на позитив українського народу, але носіям колоніального режиму це не додало скромності. І сьогодні терпеливі українці з сумнівом придивляються: чи ця влада буде вільну і незалежну (від українців) державу, чи повільно відновлює її колоніальний статус? І якщо влада не хоче в майбутньому громадянської війни, то потрібно ж хоч би мінімальне законодавче забезпечення, щоб кількість ворогів Суверенітету України в Україні не множилася. В містах-республіках стародавнього світу робили це просто і ефективно: виводили за межі міста і казали: «Ти зневажаєш наші закони і не шануєш наші звичаї – покинь нас!». Наші предки ще в ті далекі часи були згуртованою спільнотою і заповіли нам правило поведінки:

«... що віче вирішить, то так і є,

А що не вирішить – не повинно бути» (ВК,2а).

Ніхто не закликає виявляти: хто і що робив, і чим дихав до революції, до війни, до проголошення незалежності. Але особи, які сьогодні не визнають Конституцію і, відповідно, Суверенітет і Незалежність української держави, – є її ворогами. Тому дивною здається наша демократія, яка об'єднує в залі Верховної Ради, як овець, так і вовків в одній огорожі, тобто тих, хто хоче будувати нову, незалежну, промислово розвинуту Українську державу, і тих, хто відкрито вважає проголошення Української держави непорозумінням, тимчасовим проектом, виступає проти і робить все, щоб ця держава розвалилася. І ті сили, що здійснюють сьогодні політичну владу в країні, можуть дуже швидко пожати плоди своєї діяльності, якщо дозволяють собі позбавляти політичних свобод і перешкоджати волевиявленню людей, які шанують Конституцію, а явним ворогам держави гарантують свободу. Бо політичний плюралізм – це вся різноманітність поглядів на всі найскладніші питання держави в межах Конституції, а не «гримуча суміш» інтересів колонізаторів, рабовласників, феодалів та претендентів на звання «батька народу», з одного боку, з інтересами українського народу, – з іншого. Вони просто несумісні. Демократія і плюралізм – наявні лише тоді, коли всі сторони (політичні супротивники)

демократичного суспільства мають спільні зобов'язання щодо його основних цінностей: незалежність і суверенітет України, єдина українська державна мова та політичні свободи. Лише за такої умови опозиція в парламенті конструктивна. В іншому випадку опозиція деструктивна і веде до виникнення двовладдя в країні.

Трактування демократії як вседозволеності, а плюралізму – як право ворогів держави провадити свою політичну діяльність визначило і позицію президентів: рівні можливості колишнім поневоленим і поневолювачам, тобто політика «і вашим, і нашим»! Не потрібно багато мудрості, щоб спрогнозувати, що українці (мова, культура, звичаї яких століттями пригнічувалися, заборонялися, знищувалися) в результаті будуть у програвшій.

Марно сподіватися, що прийде колись дуже хороший президент і покращить нам державу. Ні! Кожен президент прагнучим підпорядкувати собі наскільки зможе уряд та всі інші гілки влади і продовжити термін своєї влади, щоб згуртовані ним чиновники могли безтурботно продовжувати свою справу. Бо існує загальне правило: спочатку приймають суворі, чіткі і прозорі правила гри, а потім уже грають у футбол. І якщо ми бачимо, що держава у нас «якась не така», що розкрадаються національні багатства, що захищаються зовсім не національні інтереси (а чийсь інші), то це не президент винен, а ті, хто приймав такі закони, які дозволяють все це робити відкрито (чи таємно), але безкарно.

Демократія – загальнолюдська цінність. На її сторожі мають стояти громадяни. Суть демократичного процесу полягає в добровільній участі громадян у житті своєї громади і своєї держави. Без такої широкої, послідовної участі громадян демократична держава починає занепадати і перетворюється в заповідник окремих привілейованих груп і організацій – олігархію.

Демократію, як і будь-яку добру справу, можна довести до абсурду. З чого все почалося? Перший президент незалежної України зібрав партійну номенклатуру і сказав приблизно так: «При соціалізмі ми всі були рівними. А тепер у нас будуть багаті і бідні. Ось ви і будете багатими!» Згуртована президентом номенклатура заходилася формулювати закони України. Ці закони

були спеціально сформульовані так, щоб номенклатура змогла легко прихопити, або віддати комусь за хабарі державне майно. Несправедливий розподіл державного майна за участю державних інституцій дав поштовх до небаченого досі зростання рівня корупції. І коли справа дійшла вже до того, що (на сором усього світу) одна група олігархів почала «перекуповувати» депутатів в іншій групі, то звинуватили в цьому мажоритарну систему виборів. Не пояснюючи, що в законі про вибори вже була закладена профанація демократії: депутат має можливість підкупити виборців обіцянками, або матеріально, а виборці не мають можливості відкликати свого депутата, тобто він стає недоторканим і непідзвітним ні виборцям, ні партії, яка його підтримувала.

Так само з пропорційною системою. Як тільки перейшли на таку систему виборів, то зразу ж підняли бар'єри на шляху створення партій. І тепер громадяни не можуть просто так об'єднатися в партію за політичними поглядами. Вимоги настільки високі, що створювати, реєструвати і утримувати партії тепер можуть лише олігархи. Сьогодні в Україні майже немає ідеологічних партій. Більше півтори сотні партій, які не займаються політичною діяльністю, є власністю олігархів, відомих політиків та й просто новоспечених мільйонерів, яким для успішної діяльності потрібно дійти до влади. В результаті виявилось, що депутатські місця «продаються» в кабінетах лідерів партій. Тепер, як вихід, нам пропонують змішану систему із двох, уже випробуваних на практиці виборчих систем. Пропонують як ефективний метод, не роз'яснюючи, що партії, на відміну від громадських організацій, є структурним елементом держави. На них покладаються функції політичної освіти громадян, політичної структуризації суспільства, пошук та генерацію ідей, що спрямовують шляхи розвитку суспільства, мобілізацію політично активних громадян, підбір кадрів майбутніх політиків та їх вишкіл. Тому дивним є брак державного нагляду за дотриманням норм діяльності політичних партій, адже в усьому демократичному світі висування і обговорення кандидатів у депутати проходить знизу, починаючи з міських, селищних, районних і т.д. партійних зборів і конференцій, де у відкритих

диспутах, в умовах конкуренції викристалізовується еліта партій, яка виборює собі можливість бути затвердженою на з'їзді і представляти інтереси партії та пропагувати її ідеї своєю участю у виборах. У нас же більшість партій не працює, іноді створюючи видимість діяльності, а їхні лідери лише спритно очікують, який блок перемагає, щоб вчасно приєднатися до переможця, виторгнувши «власникові» партії одне, чи кілька місць у Верховній Раді. Більше того в такі партії свідомо не допускаються (або витісняються із них) політично активні громадяни, інтелект та організаційні здібності яких вищі за здібності власника партії.

В умовах, коли в країні діють такі вироджені політичні партії (найвищим завданням яких є не пошук шляхів розвитку та досягнення успіхів і благополуччя нації та держави, а прихід до влади будь-якою ціною), партократія – це майже те ж саме, що й олігархія: правління невеликої групи осіб, які прагнуть задоволення власних потреб, незважаючи на потреби країни і решти громадян.

Сила, що здійснює політичну владу в країні, – інтернаціональна олігархія, що складається з денаціоналізованих елементів, для яких найсвятіше у світі – гроші. Вона виросла із суміші партійної номенклатури з криміналізованими елементами в процесі розграбування державної власності (для неї національні цінності українців – далеко не на першому плані). Згідно із законами розвитку та нормами демократичного суспільства, олігархи роблять все для того, щоб назавжди закріпити за собою владу. І демократична держава передбачає для цього можливості. Для цього спеціально існує механізм цензів: осілості, віковий, освітній, майновий ценз тощо. Але «сором'язливість» олігархів не дозволяє їм сформулювати майновий ценз приблизно в такому вигляді: «Виборче право мають лише особи зі статками десять мільйонів гривень і більше». Та й виглядатиме це ніби не дуже популярно. Тому досягнуто це обхідними шляхами (це бар'єри на шляху організації політичних партій і збільшення розміру грошової застави кандидатами в депутати та президенти). І до цього ще треба згадати створене ними законодавство, згідно з яким люди, які мають великі прибутки (понад 18241 грн. на місяць, при розмірі мінімальної зарплати 1073 грн.) не тільки звільняються від

сплати податків, а ще й, навпаки, їм пенсії виплачуватимуться за рахунок найбільш бідної частини населення (багаті вносять свій вклад у формування Пенсійного фонду лише на рівні бідних). Тому на практиці виборче право звучить так: «Голосувати мають право всі, а бути обраними мають можливість лише багаті». А це підриває віру більшості виборців у справедливість.

Розчарування в політиках, зневіра до влади породжує несприйняття і демократії. Так, політолог О. Саліженко, висловлюючи ці настрої, пише: *«Українська демократія, як і демократія загалом – це тотальна фікція, ілюзія, видумка, створена теоретиками для мас. Як з теоретичної, так і з практичної точки зору демократія неможлива в принципі. Це інша інтерпретація морівської утопії, яку так само неможливо реалізувати в житті. Теоретично демократію спростовує "Залізний закон олігархії", сформульований німецьким соціологом Робертом Міхельсом, а практично – безпосередні реалії суспільного життя. В суспільствах з так званою демократичною формою правління існує лиш певний діапазон політичних та соціальних свобод індивіда, але не практичне втілення громадянами принципів демократії стосовно впливу на владу та управління нею. Теоретичні обіцянки громадянам стосовно участі в управлінні державними процесами діють тільки в теорії – на сторінках підручників з основ права для учнів 10–11 класів. Влада і політика – це інтереси бізнесу, великих грошей, впливів та цинічної самореалізації окремих індивідів. Влада і політика в Україні – це крайня форма цих рис, а демократія, про яку не перестають говорити українські політики, це звичайна олігархія, яка прикривається демократичними принципами та, окрім грошей, ні до чого не прагне»* [54].

Погоджуючись з автором, що влада в Україні олігархічна, не можна згодитися з тим, що демократії взагалі не існує. Просто більшість населення України, довірившись політикам, сприйняло демократію під аплодисменти, не запитуючи себе: а кому ж буде належати влада в Україні при демократії? Народу? Не треба тішити себе надією, що якби право обирати та можливість бути обраним до влади належала б ста відсоткам дорослого населення України (та ще й за браком згуртованості!), то результати були б

кращими. Це було б те, що зветься охлократією, коли натовп «стягував би за штани» кожного, кому пощастило хоч на щабель піднятися над ним.

Ті, хто узурпував владу в країні, підмінили зміст статті 5 Конституції («Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ») розшифровкою, даною в преамбулі Конституції: «Український народ – громадяни України всіх національностей». Вони виписали законами чіткі функції і взаємодію глави держави і трьох гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової. А носія суверенітету і єдине джерело влади – народ лише згадали в цій статті Конституції. Окреслюють же його, фактично, лише в Законі про вибори, який різні групи олігархів змінюють в будь-який час залежно від ситуації, головним чином перед кожними наступними виборами. Це і дає можливість підмінити суверена (Український народ) тими групами олігархів, які здатні нав'язати остаточний варіант Закону про вибори.

Є можливість навчитися на чужих помилках. Історія дає нам такий досвід. Демократія рабовласників Греції та Риму, демократія феодалів Речі Посполитої, демократія білих колоністів у ПАР, демократія власників-підприємців у США, демократія громадян жидівської національності в Ізраїлі і т. д. У 1971 році виникла країна, яка й сьогодні є однією з найуспішніших країн. Це Об'єднані Арабські Емірати. Вища рада складається з семи спадкових монархів окремих еміратів, яка обирає із свого кола президента. Президент призначає голову уряду, а Вища рада його затверджує. Уряд готує законопроекти, а Федеральна національна рада їх розглядає, вносить поправки, або ветоє, президент приймає закони та має право скасувати вето. Лише місцеве населення, а їх всього близько 25% населення країни, є громадянами і вони обирають Федеральну національну раду, яка, проте, не має права законодавчої ініціативи. Країна процвітає, а населення задоволене владою, навіть іммігранти... І хоча формально це федерація конституційних монархій, фактично це – демократія монархів. Сім монархів не стали вбивали один одного, щоб бути президентом. Вони прийняли правила гри – демократію.

Безперечно, відсоток тих, хто здійснює владу в країні (тих, які

мають право обирати та реальну можливість бути обраними) – це теж один із показників «демократичності»: від семи монархів у ОАЕ – до всіх дорослих власників нерухомого майна у США. Оскільки різні групи населення мають різні інтереси, то збільшення відсотків призводить до зменшення стабільності держави. Але, якщо спільнота попередньо згуртована (перемогою у громадянській, або визвольній війні, спільною релігією, спільною мрією про свою національну державу), то цей відсоток може бути досить високим. Надання ж однакових прав здійснювати політичну владу в країні конфліктуючим групам (рабам і рабовласникам, колонізаторам і тубільному населенню, чесним людям і грабіжникам ...) в демократичній країні це – прямий шлях до прискорення громадянської війни.

Установчі Збори мали б передувати створенню законодавчого органу, щоб авторитетні люди, які користуються довірою народу, окреслили контингент тих, хто здійснюватиме політичну владу в країні та формуватиме правила гри для наступних депутатів і посадових осіб. Верховна Рада незалежної України «виросла» із Верховної Ради Радянської України, тому більшість депутатів не підтримала ідею Установчих зборів, підсвідомо відчуваючи, що ця більшість не впишеться в критерії відбору і рамки поведінки, коли їх формувати не під конкретних осіб.

А тепер виявилося, що реальні сьгоднішні депутати не в змозі поставити самі ж себе в жорсткі рамки доцільності з державницького погляду. І це природно, бо на першому плані депутата – власні інтереси, які (при відсутності обмежувальних рамок) – безмежні, аж до феодалських привілеїв!

Установчі Збори мали б направити звичайне, вічне прагнення і ділову енергію людей (здобувати гроші, славу, кар'єру, багатство), одночасно будуючи державу, а не руйнуючи її. Це – завдання Установчих Зборів і політично активних громадян зробити так, щоб до влади приходили наймудріші, найчесніші, найсправедливіші. Тільки жорсткі правила гри та досконалі критерії оцінки можуть створити умови, за якими до влади будуть приходити сміливі, але не нахаби, мудрі, але не демагоги тощо. Правила гри мають бути розраховані не на абсолютно чесну людину, якої в природі може й не існує, а якщо й існує, то така

людина не братиме участі в змаганні за владу... Правила гри мають бути розраховані на звичайних людей, де лише гласність, прозорість влади, осуд громадян і невідворотність відповідальності утримує потенційного казнокрада чи хабарника від скоєння злочину.

На жаль, створювати Установчі збори вже пізно. Вони створюються на хвилі народного піднесення, коли народ згуртований і довіряє своїм вождям. Нинішні члени Установчих зборів за своєю продажністю вже нічим би не відрізнялися від нинішніх депутатів.

Події 2004 року («Помаранчева революція») не були революцією, але вони дали результат, який дає справжня революція: дехто відмовився від влади, хтось утік за кордон, дехто покаявся, той принішк в очікуванні наступних подій, а той засвідчив свою лояльність. Обиватель відчув себе громадянином, а українці – народом, нацією! І цей народ на radoшах вручив усю повноту влади новому президентові, який із усіх обіцянок періоду «Помаранчевої революції» виконав лише обіцянку, дану попередньому президентові – не притягувати того до кримінальної відповідальності. У зв'язку з цим, варто було б перейняти досвід наших предків, які обирали своїх князів на рік і не поспішали по закінченні строку так, як ми, призначати трьох куховарок довічно, а спочатку судили його «по ділах його»:

«А збиратися на нього і судити будь-кого із старшин годилося вночі...

І так правили наші отці.

«Всяк міг слово сказати – і те було благом» (ВК, 36).

«... а князі окремі і всякі після князювання

ставали на вічі простими мужами» (ВК, 376).

Після «революції» ми здобули нагоду вільно критикувати владу, але не отримали механізму, як по-справжньому впливати на неї. Варто також подумати, хто більше винен у поразці «Помаранчевої революції»: Президент, який не виконав обіцянок і не виправдав надій повсталого народу, чи занадто довірливий народ, який, вручивши всю повноту влади Президентові, пішов займатися «домашніми» справами? Пішов, навіть не запитавши, а які ж сили віднині будуть здійснювати владу, скориставшись відвойованою демократією та громадянськими свободами?

І те, що український народ сьогодні напередодні чергових виборів не вірить нікому, – це вже добре. Залишилося ще сказати про це впевнено, голосно, з гідністю і закріпити цю зневіру суворими, але справедливими законами, перед якими будуть рівними всі громадяни: від селянина – до президента. Тому, що до всіх посадових осіб, починаючи з президента, потрібно ставитися з такою ж довірою, як до найманих виконавців, яким треба платити за добре виконану роботу, виганяти за погано зроблену роботу, або садити у в'язницю за будь-яку спробу привласнити державне майно, чи завдати збитків державі. Тоді посадові особи гратимуть, як футболісти, котрі хочуть одержати золоті медалі, або сидітимуть вдома і писатимуть спогади, якщо не вміють ефективно працювати. Нове покоління людей, яке виросте при таких законах, відчуватиме себе громадянами, буде готове захищати ці закони і демократичний устрій держави навіть ціною власного життя.

А такі закиди, як «... а, в нас народ такий...» – не за адресою. Бо народ від природи – мудрий. В умовах національного поневолення і жорстокого тоталітарного режиму, мабуть, єдиним оптимальним типом поведінки, щоб вижити як народ був тип поведінки: «... моя хата з краю, я нічого не знаю...». Але як тільки з'являлась надія, що боротьба не буде даремною, то знаходилися патріоти, які свідомо йшли на смерть, як це було під Берестечком та Крутами.

Українцям час бити на сполох. Із паспортів вилучена графа про національність... У свідоцтва про народження її вже не вписують. Студентів налаштовують, головним чином, на престижну роботу за кордоном. Через низькі заробітки вдома туди ж перековують й інтелектуально потужні «мізки». Пенсіонери вже не впливають на хід подій. Залишилося випхнути за кордон на заробітки ще якусь частину дорослого населення, а на їх місце вже відкриті двері для бездомних та безробітних (і, відповідно, безправних!) усього світу і – рай олігархам в Україні забезпечений. Але ж існує визнане, природне, спадкове право етнічних українців володіти своєю землею й усім, що є на ній, в ній і над нею. Таке ж природне право облаштовувати життя на своїй землі за національними традиціями. А все йде до того, що

такої національності вже офіційно існувати не буде.

Українцям немає потреби розпочинати війну, чи готувати революцію. У нас є своя держава на Богом даній землі. Український народ має всі передумови для побудови демократичної держави, крім політичних. В нас немає єдності. Іде процес протистояння між тубільним населенням, яке хотіло б відновити свою гідність та історичну справедливість, і колоністами, що хотіли б повернути Україну в обійми імперії. Ці конфронтаційні сили роздмухують і інтенсифікують конфлікти в усіх площинах суспільного життя: релігійних, расових, етнічних, політичних, фінансових та побутових. І це не може закінчитися добром...

Тому українці мають самоусвідомити, що їх національно-визвольні змагання завершаться успішно лише тоді, коли їх завоювання будуть закріплені законодавчо. **Для цього потрібно на основі здійсненого українською нацією права на самовизначення виділити вже існуючі положення із діючої Конституції в основну частину: незалежність української держави, її суверенітет на власній території, єдину державну українську мову (Конституція: ст.1, ст. 2, ст. 3, ст. 4, ст.8, ст.10, ст.11, ст. 17) – як безсумнівне завоювання українського народу. Ця основна частина Конституції має діяти вічно і не може бути змінена. Більше того за будь-якої спроби змінити ці статті Конституції, кожен громадянин зобов'язаний вийти з протестами на вулиці і перебувати там доти, доки загроза посягань на Конституцію не буде ліквідована.** Всі інші статті Конституції можуть бути змінені в конституційному порядку. І за цю можливість будуть змагатися політики та політичні партії. Тільки це дасть гарантію українському народу на майбутнє. Це не спрямовано проти росіян, чи представників інших націй. Українці завжди лояльно ставилися до них (якщо ті не користувалися нашою гостинністю, щоб «сісти на голову»). Це спрямовано лише проти тих, що мають психологію колонізаторів. Такі зміни в Конституції дадуть можливість поставити явних ворогів України за межі закону. І якщо кілька десятків непримиренних колонізаторів залишать нашу країну, то це буде мінімальна плата за мирне

майбутнє України. Варто проаналізувати чужий досвід. Наприклад, Мексиканської визвольної революції, в якій мексиканці воювали не просто проти іспанців, а лише проти іспанців, які народилися в Іспанії. Це було зумовлене тим, що, приїхавши в Мексику, іспанці проявляли жорстокість до тубільного населення і будь-якими способами прагнули розбагатіти, а, здобувши багатство, відправляли його до своєї етнічної батьківщини – в Іспанію. Це нагадує поведінку значної частини наших (міжнародного походження) олігархів, тільки в них з'явилися ще й додаткові можливості – уникати податків через офшорні зони.

Побудова власної досконалої національної держави має стати національною ідеєю українців. Об'єднання навколо цих основних положень Конституції згуртує націю, забезпечить українську сутність на майбутнє українській державі, стабільність та спокій у майбутньому. Лише тоді зміна урядів, коаліцій чи партій в результаті виборів не сприйматиметься населенням як трагедія. Інакше кожний наступний президент прагнучиме переробити Конституцію під власний світогляд. Частина політичних партій відкрито заявляють, що змінять Конституцію, як тільки прийдуть до влади, а з кожними черговими виборами до Верховної Ради світ завмирає в очікуванні: що чекає Україну – громадянська війна, розкол на кілька частин, чи відновлення колоніального режиму?

Від розуміння сутності демократії значною мірою залежать реальні шляхи її здійснення. Головне – усвідомити своє становище і чого ми хочемо. «Єдиномислія подай нам», – як казав наш Великий поет. А усвідомлене суспільством завдання обов'язково знайде шляхи розв'язання. Та вони вже й відомі. Їх показав Махатма Ганді. Його продовжила «Помаранчева революція». Але на той час українці лише чітко усвідомили собі, чого вони не хочуть. А от що вони хочуть, ще не було усвідомлено суспільством.

Передумовою якісних змін у суспільстві має стати ідейна згуртованість нації (в даному випадку політичної нації – громадян України будь-якої національності), що об'єднається навколо основної частини Конституції. А демократичну країну можна (і

треба!) будувати лише з тими, хто визнає цю, основну частину як вічну і непорушну. А вже потім здійснити реформу політичних партій, щоб вони могли виконувати свої природні функції, та обмежити контингент виборців. Бо виборче право не повинно належати явним ворогам України (і демократії); воно не повинно належати бездомним і наркоманам; воно не повинно належати особам, які порушили закони України, здійснили кримінальний злочин і сидять у в'язниці; навряд чи доцільно надавати його людям, які знаходяться на повному утриманні держави, в т. ч. військовим і державним службовцям; навряд чи доцільно давати виборче право особам, які не вміють читати і писати (або не мають загальноприйнятого рівня освіти); навряд чи потрібне воно непрацюючим пенсіонерам після 90 років; і воно обов'язково потрібне, можливо, лише етнічним українцям, бо це лише їх свята справа берегти і вдосконалювати свою державу.

Якщо політично активні громадяни (головним чином – платники податків – бо це їх зусиллями утримується держава) усвідомлять свій статус і проявлять свою волю, то тоді й олігархія не така страшна. Бо якщо можна не допускати до виборчого права бездомних, то (правда, з меншим успіхом) можна позбавити виборчого права і надзвичайно багатих людей, не з метою їх образи, чи приниження, а тільки для того, щоб такі особи не мали змоги підлаштовувати державний апарат демократичної держави під свої власні потреби. Тоді й питання законності набуття надзвичайно великих статків не буде таким складним, як сьогодні.

Такі якісні зміни в державі неможливі без участі громадян, які, усвідомивши, якою вони хочуть бачити Україну, та хто буде здійснювати владу в Україні, як і в 2004 році, відкинувши партійні, релігійні та інші поділи та уподобання, заявлять про свою волю.

Розділ 5.

Геродот і «Велика Сківія»

Героїчними зусиллями греки здобули перемогу над персами. І весь світ знає про перемогу під Марафонами. Але заслужена гордість еллінів, їх самолюбство було вражене тим, що, крім греків, ще був народ, який не скорився персам. Це були сківи. *«Перебіг скіфо-перської війни 514-512 рр. до н. е. достеменно невідомий. За даними Геродота, скіфи ухилилися від відкритого бою з переважаючими силами ворога (Дарій нібито привів в Україну 700-тисячне військо). Удавшись до тактики партизанської війни, вони відступили в глиб країни. Перси деякий час переслідували відступаючого противника, а потім вирішили за краще повернутися. Виходячи з факту відступу перського війська, пізніші історики приписали перемогу в цій війні скіфам»* [11, 168]. Хоч тактика скоординованого уникнення прямого бою і призвела до втечі персів, автори «Велесової книги» не гордяться цим фактом, а навпаки, згадують цю подію як докір за усобиці, що не дали змоги здобути перемогу над персами у відкритому бою:

«На те ще згадаємо Дарія Перського, який на нас прийшов і побив нас через наші роз'єднаність і усобиці» (ВК, 8).

Як історик Геродот хотілося щонайбільше дізнатися про похід персів у Сківію. З цією метою він здійснив подорож у Північне Причорномор'я близько 452 р. до н.д.

Проте багато дослідників вважають, що розповідям Геродота взагалі не можна довіряти. І що Геродот, відвідавши Сківію, не подорожував за межі Ольвії. В. Петрук у розділі «Джерела та історіографія» [48, 10-24] дає достатній огляд геродотознавства, з якого можна як рефрен виділити твердження дослідників, що серед свідчень Геродота немає майже жодного питання, в якому б скіфологи зійшлися одностайно. Звернемося до деяких розповідей Геродота.

Можна уявити собі, як людина, що побувала на Півночі, розповідає через перекладача Геродотові, котрий прожив життя на узбережжі Середземного моря і сидить за літньої спеки на узбережжі Чорного моря. Як йому розказати про полярну ніч, про простори, вкриті товстим шаром снігу, як ковдрою. Про хурделиці і сніг, що сиплеться, як пух. Уявімо собі, що перекладач вжив слово «пух», а, на здивування Геродота, оповідач підтвердив перекладачеві, що дійсно мова йде про пух, як різновид пір'я. І сьогодні треба віддати належне логіці Геродота, який дописав, що він не вірить розповіді і думає, що це мова йшла про сніг.

Геродот добросовісно записав те, що чув. А мало що можна розказати, сидячи в теплому місці. Тим більше, якщо обіцяно наперед, що розповідачів будуть пригощати вином! В чому можна звинуватити Геродота, який описує розповідь про залізні птиці і додає, що він не вірить у правдивість, але описує так, як почув? До таких байок, розказаних балакучими людьми, які люблять вино, можна сміливо віднести розповіді про однооких арімаспів та багато іншого.

Але ж є й правдиві оповіді. Наприклад, про андрофагів (грецькою – людодіди). Мабуть існували такі байки ще до Геродота, якщо Московська православна церква освячувала завойовницькі походи проти самоїдів, починаючи від Єрмака і закінчуючи освоєнням Аляски. І хоч пізніше виявилось, що серед величезної кількості північних народів від Кольського півострова до Аляски самоїдів не було – міф про самоїдів існував. Навіть розповідь про грифів, що стережуть золотий скарб, недалеко від істини, якщо мова йшла про металевих грифонів у сківських похованнях. Оповідь про доїння кобили дуже схожа на байку Степана Руданського про те, як циган кобилу продавав. Оскільки доїння кобили не входить до звичаїв наших предків, то могло бути байкою і в ті часи. В оповіді про аргіпеїв опис лисих плосконосих людей відразу ж викликає спогад про китайські статуетки, вигляд яких, мабуть, не зазнав змін до нашого часу. А казки про людей, які сплять по 6 місяців на рік, та людей з цапиними ногами, все-таки здає людей, одягнутих в унти, та свідчать про те, що в часи Геродота населення Північного Причорномор'я вже мало певне уявлення про

Заполяр'я.

Або оповідь про те, як роблять чаші з черепів переможених. Це теж правда, але вона не має стосунку до сківів. Від Нестора Літописця ми знаємо про Святослава Хороброго, який загинув від рук печенігів: *«В літо 972, коли настала весна, поплив Святослав через пороги. Напав на нього Куря, князь печеніжський. Убили Святослава, узяли його і зробили чашу із черепа, обкувавши його, і пили із черепа печеніги»* [51,58]. Тобто такий звичай існував, але ж не в нас, не в сківів, а в печенігів, чи болгар [9, 40 – 48].

Описана Геродотом процедура принесення в жертву тварин мало чим відрізняється від побутового забою домашніх тварин. Хіба що в нас не душать мотузкою, а колють, чи відрізають шию. Однак це відбувається не як жертва богам, а для вшанування людей (поминальний обід, чи бенкет на честь свята).

Звичаї, описані Геродотом, на його думку, належать сківам. Але більшість оповідачів, мабуть, прагнула здивувати Геродота, змальовуючи страхітливі сцени із життя сківів та їхні криваві звичаї.

Те, як приносять у жертву тварин (особливо ягнят), явно не стосується нас, бо «Велесова книга» твердить, що наші предки приносили в жертву богам лише рослинну їжу і ніколи не використовували для цього тварин:

*«Се боги русі не беруть жертви людської, ані тваринної,
лиш плоди, овочі, квіти, зерно, молоко, суру питну,
на травах настояну, і меду,
ніколи не живу птицю, ані рибу.*

І се варяги й елани богам дають жертву іну і страшну чоловічу.

І те ми не повинні діяти, яко ми Дажбожі внуки,

і не маємо йти за іними стопами чужими» (ВК,246).

Але ж у Причорномор'ї та на Північному Кавказі є й зараз багато народів, для яких «барашек» – це багатівікова традиція!

Доля зіграла над Геродотом-етнографом злий жарт. Бо насправді в часи Геродота сківи були відтиснуті від Чорного моря. З одного боку, греками (утворення Ольвії в 530 р. до н.д. [11, 186], з іншого боку – Боспорським царством (утворення Боспорського царства – 480/480 рр. до н.д.). Часи піднесення Боспорського царства співпадають з візитом Геродота. А те, що

Боспорське царство (згаданого періоду) – це не наші предки, свідчить як офіційна історія: *«Виникла близько 480 р. до н.е., можливо, внаслідок об'єднання грецьких полісів на обох берегах Боспору Кіммерійського. Утворення держави прискорила скіфська агресія... Територія держави охоплювала Керченський і Таманський півострови, пониззя Кубані та східне Приазов'я.... Унікальність цієї держави полягала в синкретизмі (поєднанні) грецької та варварської культур»* [11,180]. *«Скіфи втручалися в політичну боротьбу на Боспорі. Зокрема, в 310-309 рр.до н.е. вони підтримали старшого сина Перисада Сатира, здобувши йому перемогу в битві при Фаті»* [11,174], так і «Велесова книга»:

«А митриди сказали русам, що ті можуть селитися біля них.

*І коли згодилися, ті греки вели (русів) до битви,
потім вдруге і без кінця.*

*І там руси стратилися цілком,
і многі воїни загинули.*

Пішли руси геть од греків і сіли на Дону і на Донці,

а пізніше пішли до Дніпра і Дунаю, і там мирно жили» (ВК,32).

Але в уяві греків все, що було розташоване на північ від Чорного моря, називалося Великою Сківією. Розглянемо таку уявну, модельну ситуацію. Хай років 200 тому уявний дослідник захотів вивчити звичаї Московії. Помандрував у центр держави, на береги оспіваної «великої русской реки» і почав записувати розповіді своїх земляків, які побували серед місцевого населення (а це були марійці, татари, калмики, чуваші і т.д.), їхні звичаї. Чи може хто-небудь через 200 років по цих записах достовірно уявити звичаї московитян? Звичайно, аналогія не повна, але дещо може пояснити.

Як подає С. Спасько, *«Геродот цікавився різними народами, багато розпитував про них, але завжди робив це за допомогою тих греків, які жили поміж тими народами»* [24, 3]. Тобто, розпитуючи цілком випадкових людей, Геродот записував звичаї, очевидно, властиві народам Північного Кавказу (аланам, половцям, осетинам), Приазов'я, в т.ч. і сківам (хоч самі сківи сківами себе не величали). І про це красномовно свідчать не лише розповіді про криваві військові звичаї, обряди жертвоприношення, а й дуже характерна деталь, яка знаходиться

в центрі розповіді про сківів: «*Такі їх жертви. Свиной вони не мають звичаю жертвувати і взагалі не хочуть їх тримати у своєму краї*» [61, 31]. При потребі археологи могли б підтвердити, що наш народ приручив свиней значно раніше подорожі Геродота, а свинина та сало є традиційною їжею українців.

Тому, поважаючи Геродота як історика, дуже обережно і вибірково треба ставитися до свідчень Геродота етнографічного характеру і не сприймати їх як абсолютну істину. І мова вже не йде про те, що потрібно відібрати для нас, а про те, щоб відкинути те, що нас не стосується. Якби був доведений факт, що Геродот використовував вино як стимул для залучення співбесідників, то це само по собі б означало невисоку достовірність багатьох оповідей. Тому, що цей спосіб служить одночасно і фільтром, який мобілізує в більшій мірі ту частину навколишнього середовища, якій не варто було б вірити.

Із позиції елліна, Геродот вважав, що знаходиться в центрі цивілізованого світу і, відповідно, все, що бачив і чув, він записував лише в перекладі на грецьку мову. Бо лише так, на його думку, воно могло стати надбанням науки. Тобто ні за природою, ні за вихованням Геродот не був етнографом. Для цього потрібно, насамперед, увійти в середовище етнічної групи, спробувати хоч би зіграти роль частинки цього середовища, зрозуміти його з середини. Обов'язково відтворити звучання назв та імен так, як вони звучали в тубільного населення. Безперечно, в часи Геродота це було важко і небезпечно. А хіба сьогодні досліджувати побут, звичаї народів Півночі Росії, відшукувати шаманів та залишки їхніх святинь, їхню самотню національну культуру в умовах «єдиної і неділимої», безпечно? Але ж знаходяться етнографи, які це роблять!

Достеменно правдива інформація Геродота про сківів-орачів (царських сківів) та про скотарів (див. попередній розділ) передана нам так, ніби це виглядало з позиції зовсім стороннього спостерігача. Уявіть собі, що сказав би такий сторонній глядач, якби йому довелося короткий час спостерігати життя у Карпатах? Він сказав би, що на полонинах мешкають кочівники-скотарі, а в долинах живуть землероби. І між ними проходить обмін товарами.

До речі, в археологів є можливість перевірити хоча б деякі твердження Геродота. Так, Геродот твердить, що Дарій між притоками Дону почав споруджувати оборонні споруди: *«Зупинилась армія Дарія аж на 7-й день в пустельних місцях між річками Лікус, Оарус і Сіргус. Всі ці річки впадають до Танаїсу, який вливається в Меотіс.*

Вступивши на цей терен і зупинившись постоем на річці Оарус, Дарій розпочав зводити вісім укріплень. Ці укріплення мали між собою віддаль від 10 до 12 кілометрів, їх залишки є ще і тепер. Коли армія Дарія зводила укріплення, армія скитів зникла цілком і перси не змогли її розшукати. Скитська армія тим часом обійшла персів з півночі і повернулася в Скитію, залишивши їх в пустельних просторах. Після невдалих розшуків скитської армії, Дарієві не залишилось нічого іншого, як повертатися назад. Він вирішив, що скитська армія розбіглася так, що її і сліду не знайдеш, вочевидь, вояки поховалися у своїх оселях. Перси припинили будову укріплень і рушили назад у Скитію, так швидко, як могли»[24, 56]. Такі споруди не мусили б залишитися поза увагою наших археологів. А ось преса повідомляє, що: *«...під час розкопок у Краснодонському районі Луганської області археологи натрапили на унікальну знахідку. За словами вчених, довжелезну вапнякову стіну могли спорудити люди, хоча до уваги також беруть версію про її природне походження. Дослідники стверджують, що в стіні можна виокремити будівельні прийоми, характерні для сивої давнини...»[28].* Немає підстав приписувати будівництво цієї об'ємної споруди персам (700-тисячній армії персів, що були під загрозою сутички зі сківами це було під силу), бо вчені ще не прийшли до остаточного висновку про вік споруди. Та й логічніше було б шукати оборонні споруди персів там, де сходяться витoki річок, наприклад, Лугань, Бахмут і Торець, які несуть свої води до Дону і Азовського моря. Тобто простір для роботи археологів у нас є.

Незважаючи на цілковиту безглуздість деяких оповідей, великий Геродот так і залишиться батьком історії. Він був чесним, правдивим і поставив перед собою благородну мету – зберегти для майбутніх поколінь інформацію про події, що відбулися в минулому. Інша справа, що він не міг проаналізувати, що ж із

того, що він почув з величезного простору Євразійського материка (розміри якого Геродот навіть не міг уявити), стосується сківів, а що когось іншого, бо він не був етнографом. Шукати історію українців до нової ери при радянській владі було неприпустимим. Тому ми не знаємо історії цього періоду. І в цих пошуках нам допомагає саме батько історії – Геродот.

Посуха, яка трапляється на нашій благословенній землі, спровокувала похід у чужі землі. Очевидно, за спільною згодою, Орій прямував із міста Голунь у бік гирла Дунаю:

*«Отож князі одні повели людей своїх на полудень,
і Ор повів до краю морського».*

І тут була засуха велика і піску багато» (ВК,26).

Рік був сухий, неврожайний, тому, прямуючи до узбережжя Чорного моря, Орій опинився в полоні випаленої сонцем пустелі. Це змусило його, рятуючись, змінити напрям і рушити в напрямку (дощового) Прикарпаття, до своїх синів (старе городище біля сучасного міста Жидачів). Знесилений невдалим походом на схилі літ Орій помер у Жидачеві, або на підході до нього, заповівши синам своїм розійтися царями кожен у свою землю:

*«І там наказав отець Глас Оріїв трьом синам своїм
поділитися на три роди і йти на південь і захід сонця».*

А то були Кий, Щеґ і Хорив».

І тақ зробили, і пішли три роди, і сіли всі на землю свою» (ВК, 31).

Для нас отець Орій є одним із батьків української нації і, може, не тільки нашої. Бо лише його енергією, досвідом і, зрештою, життям було забезпечено майбутнє царювання Кия, Щека і Хорива. Фактично своїм заповітом Орій дав поштовх до створення держав чехів та хорватів.

Для його сучасників Орій не був простою людиною, щоб його поховати там, де він помер. Він був видатною і славною людиною. Він привів оріїв із Індії на свою прабабатьківщину. Він був засновником і батьком міста Голунь. Він був Царем. Згоду громади на цей сан він отримав ще в Індії:

«І сказав Ірій: «Се я на вас із синами своїми».

І відповіли ті: «Підлегнеме»... » (ВК,38а).

Також і його військо, з яким він вийшов у похід, не могло

повернутися додому без царя. Вони змушені були перевезти його тіло в рідне місто Голунь для поховання. І тут потрібно знову згадати Геродота:

«Поховання померлих чи вбитих на війні царів скити роблять в землю краю, який називають – Геррос. Геррос – Земля Русів знаходиться там, де Бористен (Дніпро) вже є придатним для плавання великими човнами»[24, 41]. Можна зрозуміти Геродота, який хотів записати звичаї сківів, зокрема, як ховають сківських царів. Але потрібно зрозуміти і місцевого мешканця. Геродот відвідав Ольвію майже через півтора століття по смерті Орія. Цей час відноситься до того півторатисячолітнього періоду, коли у сківів не було царів. Вони обирали князів, а князі не правили пожиттєво, тобто не помирали князями:

«... а окремі князі і всякі після князювання ставали на вічі простими мужами» (ВК,376).

Але ж якщо чужинець хоче знати, як ховали нашого царя, то не осоромитися ж! І йому розповіли про похорон конкретного царя, славного і сильного, якого всі пам'ятали, якого всі оплакували. *«Скити, які особливо шанували царя, за їхніми звичаями роблять надрізи на краях вух, стрижуть свій чуб, нарізують на руках обвідні кола, простромлюють ліву руку стрілою, роблять надрізи на носах та лобах. В кожному селищі до поховальної процесії долучаються люди, від чого збирається велика кількість людей. Всі вони йдуть за тілом царя до місця його поховання»* [24, 41]. Щодо надрізів на тілі на знак скорботи, то все може бути. Навіть у «Велесовій книзі» кров часто виступає як мірило жертвовності:

«І земля тая перебуде нашою, бо пролили кров за неї» (ВК,23).

«А кров наша про те каже, що ми русичі всі» (ВК,4г).

Не зважаючи на те, що звичаї кожного народу є більш-менш сталими, вони теж змінюються. Так, сьогодні ми ховаємо ближніх з короткими офіційними промовами, зі скорботною музикою, з покладанням вінків тощо. Але ж навіть автор пам'ятає, як колись поховання померлих супроводжувалося голосінням, т. зв. обрядовими піснями. Кілька жінок з гарними високими голосами не співали, а голосили: «Та на кого ж ти нас покинув...» з характерною особливістю речитативної мелодії, яка навіть на

далекій відстані давала можливість зрозуміти, яка подія відбувається. Саме ця особливість форми співу відрізняє спів весільних коровайниць, від колядок, веснянок та похідних пісень. Тобто засоби вираження скорботи змінюються. Цілком можливо, що в ті далекі часи (звідки йдуть такі вислови, як «рвати від горя волосся», або «розривати сорочку з горя») наші предки висловлювали свою скорботу більш емоційно, так, як описав Геродот. Та й ім'я із «Велесової книги» може служити додатковим свідченням:

«І се прийшли укри Ухоріз і брат його Ословень...» (ВК,25).

«При приготуванні покійникові розрізують живіт, вичищають нутрощі, наповнюють тіло різними пахощами, пахучим насінням, сухою м'ятою, волошками, любистком та іншим. Потім, наповнений пахощами живіт зашивають, і покривають все тіло тонким шаром прозорого воску» [24, 41]. Це звичайний процес бальзамування (варто звернути увагу на місцеве походження компонентів бальзамування!), розрахований на тривалий шлях до рідного міста. *«Приготовлене до поховання тіло скитського царя кладуть на воза чи на човна і обвозять по всіх теренах скитських племен»* [24, 41]. Ніхто не підтвердить про існування такого звичаю обвозити всі терени для прощання з покійником. Тому, що його не існувало! Це був конкретний випадок поховання конкретного царя Орія. А Геродот прагнув знати звичаї і сприйняв його як звичай. Ну, не обвозили ж греки померлих царів через інші країни тільки тому, що, ховаючи Олександра Македонського, їм довелося везти його через багато країн!

Це не був звичай обвозити всі роди для прощання з покійником. Обставини змусили бальзамувати тіло Орія і везти через усю країну (і майже всі роди мали можливість на цьому довгому шляху прощатися і супроводжувати процесію), щоб поховати з великими почестями в рідному місті Голунь. Ще й зараз видно, що більшість стародавніх поховань знаходяться поза межами міста Голунь. Але збережений до наших часів топонім, яким назване урочище – «Царева (Царина) Могила» (мал.2), безперечно має зв'язок з похованням царя сківів Орія. Тобто в наших археологів є шанс знайти могилу отця Орія – батька нашої нації.

Сучасні розкопки свідчать [11, 162], що площа м. Голунь

Мал.2 Більське городище. План [9,162]

становить 40,2 кв.км. Геродот твердить, що місто займало приблизно 36 кв.км. Вірогідно, що в 625 р. до н.д. м. Голинь було ще меншим і цілком можливо, що сучасне урочище «Царева Могила» знаходилося за межами міста, де й поховали отця Орія згідно із звичаєм. Слід звернути увагу, що топонім «Царева Могила» зберігся, а іншого царя в місті Голунь, крім

Орія, не було. Його син Кий вже царював у Києві.

Нема навіть потреби витратити час та енергію на дискусію про достовірність «Велесової книги». Якщо наша рідна влада зможе вберегти від розграбування могилу отця нашого, царя сківів Орія, то технічний і науковий потенціал сьогodнішньої науки (зокрема, археології) здатний підтвердити (або відхилити) більшість таких положень:

1. Поховання відбулося 625 р. до н. д. (кінець весни – початок літа)
2. У могилі поховано чоловіка віком близько 65–70 років.
3. Час між смертю і похованням становить кілька тижнів: час на подорож (возом і човном) із зупинками та обрядами прощання у всіх населених пунктах від міста Жидачева (Львівщина) – до міста Голунь (Сумщина).
4. Могила мусить відповідати звичаям свого часу і водночас у похованні мають бути присутні ознаки царської влади.
5. Мають залишитися сліди бальзамування (як пише Геродот, сліди зашивання живота)

Археологи стверджують [74], що могили в межах урочища «Царева Могила» немає. І тут немає нічого дивного. Через століття по смерті Орія наші предки готувалися до війни з персами: *«Скитські армії перетнули Танаїс, а перська армія пішла за ними, вже напівпустельними степами сарматів. Скитські армії повернули на північ в землю будинів та гелонів, Дарій – за ними,*

все намагаючись догнати та примусити вступити в битву.

Так, уникаючи битви, скити разом з персами підійшли до міста Гелону, огороженого дерев'яною стіною; але спаленого і порожнього. Протягом всього цього маршу скити провели армію персів незаселеними просторами Скитії і Сарматії, де не було що пlynдрувати і грабувати, харчів також не було, а свої скінчилися» [24, 56].

Без сумніву, що готуючись залишити місто, мешканці його зробили все, щоб вороги не знайшли могилу царя Орія. Адже, це єдиний скарб, за який готові були померти наші предки: «Коли ти хочеш знати, чому з тобою я ще не бився, відповім: у моїй країні немає таких міст і полів, щоб їх було шкода зруйнувати та загубити, чи дивитись на їх руйнування, грабунок та нищення твоєю армією. Можливо, що таке штовхнуло б і мене на битву з тобою. Коли ти вирішив в короткий час мати кровопролитну битву, знай, ми будемо жорстоко битись тільки за могили наших предків. Знайди їх і спробуй їх зруйнувати, тоді ти знатимеш чи ми хочемо і можемо стати до битви з тобою. До цього часу мій добрий розум мені підказує – продовжувати уникати битви і кровопролиття» [24, 57]. Ця ж традиція приховати в небезпечній ситуації місце поховання царя виявилася і при похованні вождя антів – Гатила. І щоб не сумніватися, про кого це писав Геродот, слід навести і ці його слова: «Будини – численний і могутній народ, де всі мають блакитно-сірі очі, світле, іноді руде волосся. А ще на їх терені знаходиться укріплене місто Гелон, яке все вибудоване із дерева: хати, храми, всі інші будівлі та висока стіна навколо міста. Місто являє собою чотирикутник, в якому кожна сторона має 30 фурлонгів (6 км, а загальна площа 36 км²)... Будини і гелонці обробляють землю, для харчування вони сіють різне зерно, мають садки та городи, які тримають завжди в чистому та гарному вигляді» [24, 53].

Тут слід звернути увагу на ще одну особливість. Ми звикли уявляти собі географію України по тому, де мешкали люди відповідно до роду-племені: волиняни, поляни, дуліби і т.д. А Геродот був елліном і мав уявлення специфічно грецьке – за назвою міст: там мешкали афінці, там – спартанці, дельфійці... Ця особливість перенесена ним і на наші терени, що виявилось в

1. с. Буди Ічнянського району Чернігівської обл.
2. с. Буди Чернігівського району Чернігівської обл.
3. с. Будище, с/р Сядрине Корюківського району Черніг. обл.
4. с. Буда, с/р Будянська Корюківського району Чернігів. обл.
5. м. Середина-Буда, райцентр Сумської обл.
6. с. Будки Білопільського району Сумської обл.
7. с. Будище Глухівського району Сумської обл.
8. с. Буди, с/р с. Мельник Чигирин. району Черкаської обл.
9. с. Будо-Орловецька Городищ. району Черкаської обл.
10. с. Буда-Горобіївська Канівського району Черкаської обл.
11. с. Буда-Макіївка Смілянського району Черкаської обл.
12. с. Будки Смілянського району Черкаської обл.
13. с. Стара Буда Звенигородського району Черкаської обл.
14. с. Буда, с/р Кислівська Таращан. району Київської обл.
15. с. Великі Будища Гадяцького району Полтавської обл.
16. с. Великі Будища Диканьського району Полтавської обл.
17. с. Малі Будища, с/р Сарівська Гадяцького району Полт.обл.
18. с. Малі Будища Зіньківського району Полтавської обл.
19. с. Лютенські Будища в Зіньківському районі Полтавської обл.
20. с. Будки Зіньківського району Полтавської обл.
21. смт. Буди Харківського району Харківської обл.
22. с. Буди Млинівського району Рівненської обл.
23. с. Буда, с/р Масевичка Рокитнівського р-ну Рівнен. обл.
24. с. Буда, с/р Повчанська Лугинського району Житом. обл.
25. с. Нова Буда Радомишльського району Житомирської обл.
26. с. Стара Буда Радомишльського району Житомирської обл.
27. с. Буда-Голубівичі Народицького району Житом. обл.
28. с. Буди Тростянецького району Вінницької обл.
29. с. Буди Жовківського району Львівської обл.
30. річка Буда, ліва притока річки Хорол у Полтавській обл.

Мал.3. Ілюстрація сучасних топонімів за Геродотом: «Будини – численний і могутній народ, де всі мають блакитно-сірі очі, світле, іноді руде волосся. А ще на їх терені знаходиться укріплене місто Гелон»

назвах: гелонці – як мешканці міста Гелон (Голунь), будини – мешканці міста Буди (Полтавська обл.) (див. мал.3). Дотримуючись своєї традиції, грек Геродот сприймав на слух місцеву назву міста Голунь як місто сонця (тим більше, в сонцепоклонників!) – Гелон, в той час, як насправді вона означала зовсім інше:

«І то Голинъ був у голому степу і лісі» (ВК,35а).

Як етнограф Геродот набрав багато помилок. А як історикові Геродоту слід вірити: не перси спалили Голунь і, відповідно, могила царя Орія не розграбована, а прихована від стороннього ока, і в наступних поколіннях є можливість віднайти її. І тоді питання недостовірності подій, описаних у «Велесовій книзі» відпаде само собою. Для прикладу наведемо думку С. Наливайка: *«... Тут доречне суттєве уточнення: історична картина, яку малює «Велесова книга», суперечить не історичним даним, а традиційному їх сприйняттю, а це зовсім різні речі. А що традиційна версія нашої давньої історії шита білими нитками, зрозуміло й без «Велесової книги» [45, 71].*

Проте стан збереження археологічних пам'яток в Україні катастрофічний і вселяє мало надії. Ось що пише газета *«Комсомольская правда в Украине»*: *«В советское время многие курганы были раскопаны, мелиорированы, но часть сохранилась до наших дней – в лесах и на небольших полях. – И что сейчас?! – восклицает научный сотрудник охранной археологической службы Сумской области Геннадий Жаров. – С начала 2003 по 2006 годы фактически все курганы были разграблены – от самих больших и полуметровых. Мародеры очень профессионально закладывали колодцы и добивались до могильных ям. Даже землю вывозили, чтобы быстро ее просеивать. Очевидно, что действовала специально созданная под конкретную программу группа. Судя по тому, как работали «черные археологи», можно судить, что основные ценности они вывезли. Конечно, для исследований что-то осталось, но очень мало. Наука потеряла колоссальный материал, а государство – огромные богатства. Обычная милиция тут бессильна – к каждому кургану постового не приставишь. По моему мнению, нужна специальная археологическая милиция...» [66].*

Розділ 6. Анти

Безперечно, що основною консолідуючою силою наших предків були руси. Повернувшись з вавилонського полону і об'єднавшись з земляками, що повернулися з Індії, Вони визнали Орія за царя. Спільно з місцевим населенням почали будувати державу Русь. І ця держава об'єднувала всі споріднені племена, що визнавали Землю Руську своєю Батьківщиною. Це вони пам'ятали свою двадцятитисячолітню історію і це вони твердять, що утверджували і захищали свою країну впродовж півтори тисячі років від Орія і Киська, до варягів:

«І так усі тисячу п'ятсот літ, як ведемо численні війни і битви, і живі-таки завдяки жертві юнацькій і дівочій» (ВК,76).

Завдяки такій жертвості руси відтіснили своїх ворогів, закріпили за собою свою землю, захищаючи її від ворогів, утверджуючи своє право на існування та на свою державу:

«... і була держава та Руська од русів» (6а).

Здавалося б все мало бути добре. Але ця держава була демократичною, як тепер кажуть, зі слабкою вертикаллю влади, в якій старший князь був потрібен лише для ведення бойових дій. Очевидно, в мирний час таку посаду вважалася тримати недоцільно:

«А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.

І так жили на землі тій» (ВК, 23).

А сам демократизм закладений мабуть ще в генах. Адже більшість народів згадуючи свою історію, перш за все згадують про своїх славетних царів, що щось здійснили і утвердили свою державу. А тут навіть ті скупі свідчення про події, що відбувалися до Орія, не згадують про царів. Коли стався землетрус в Пенджабі, то громада прийшла до досвідченого мудрого чоловіка Орія і почала переконувати його очолити повернення на

Батьківщину. Повернувшись на Батьківщину, авторитарна влада царя Орія швидко консолідувала в єдину державу Русь все населення від Дунаю до Воронежа і від Дону до Карпат. Наступний цар, син Орія – Кий вже займався розширенням держави, здійснюючи походи на північ, до волжських болгар та ін.

Абсолютна влада монарха накладає жорсткі (іноді жорстокі) рамки на поведінку мешканців країни, прискорюючи їх не лише консолідацію, і й прискорюючи їх однотипність. Є такий досвід у світі. Так Мойсей, водячи своє плем'я сорок років по пустелі влаштував відбір, знищуючи тих, хто не підкорявся його владі, проявляв вільнодумство, чи не узгоджував свої дії зі владою. Або в Китаї за імперії Цінь китайці перебували в таких жорстоких рамках, що після цього всі стали одягатися в однакові халати і підперізуватися поясами з однотипними вузликами. І навіть лише цим стали впізнаваними серед інших народів світу.

Недолугість спадкоємця Кия – Лебедяна призвела до відновлення демократичного устрою впродовж наступних півтори тисячі років. З одного боку це добре, бо в демократичних умовах, та ще й при відсутності рабства людина повноцінно розвивається, досягаючи своєї мрії, і творить врівні з богами. Саме тут сформувався наш менталітет: незалежність в судженнях і поступках, власний погляд на життя, творчий підхід до життєвих проблем, хазяйновитість (*«вони сіють різне зерно, мають садки та городи, які тримають завжди в чистому та гарному вигляді»* [24, 53]) та багато іншого, що відрізняє українців та робить їх впізнаваними серед інших народів світу. Перехід до демократії вивільнив творчу енергію людей, розбудив їх прагнення до слави і багатства. І про їх успіхи свідчать скарби в могилах того періоду.

Але зникнення абсолютної влади виявило тенденцію до негативних явищ. Почала занепадати держава. Кожна громада, кожен рід, кожне плем'я почало вирішувати свої питання незалежно від інших (сьогодні це явище назвали б сепаратизмом). Особливо це проявилось (і, оскільки це відомі факти від Геродота, то з допомогою них краще пояснювати) під час походу перського царя Дарія. Оця демократична Русь не змогла об'єднати свої зусилля, не дивлячись на загрозу

поневолення. І дійсно, а як віче однієї громади може змусити віче іншої громади прийняти потрібне рішення? Неймовірно – доводилося заманювати персів на територію інших родів, щоб змусити їх прийняти рішення боротися проти персів. А дехто говорив приблизно так: – це ж ви ходили в Персію і захопили Мідію. Тепер перси вам мстять. А ми тут при чому? І лише відвага, героїзм і самовідданість окремих родів дозволив реалізувати партизанську тактику і змусити персів втікати. Ослаблення центральної влади, фактично її відсутність у мирний час:

«А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви» (ВК,23).

мала фатальні наслідки. Слабкістю держави почали користуватися вороги. Спочатку хозари підкорили Київ, потім почали нападати римляни, потім готи. Потреба в консолідації, спільній боротьбі проти ворогів привела до усвідомлення необхідності укріплення центральної влади. Прийшло усвідомлення того, що до оборони землі потрібно готуватися заздалегідь, а не після того, як вороги вже напали. Оце усвідомлення більшості окремих родів і племен Русі реалізувалося в створенні Антського Союзу. Антський Союз – це та сама Русь, в якій більшість самоврядних, автономних одиниць вирішили укріпити центральну владу обираючи головного князя не лише у випадку небезпеки, а постійно, додавши йому прав і можливостей. Деякі археологи ще й сьогодні шукають археологічне підтвердження існування антів. А їх, як окремої культури не існує. Бо Антський Союз утворили ті ж складові частини, які утворили Русь Орія і Киська: руси, дуліби, волиняни та ін., які усвідомили, що їх державі потрібна сильна центральна влада. І це дало свої результати. Руси не лише визволилися від готів, але й витіснили їх в Європу. Успіхи держави були настільки вагомими, що це зафіксовано навіть у творах візантійських авторів. Бурхливо розвиваючись, анти стають могутніми і погрожують Візантії і Риму. На сьогодні відомі імена лише кількох антських князів: Бож (Боз, Бус) (кінець 4 ст.), Гатило (434 – 453 р.), Мезенмир (VI ст.), Ідарізії (560 – 580, р.), Ардагаст (2-га пол. 6 ст.) [80].

Слід звернути увагу на те, що ніде не згадується про роль

Києва за часів Антського союзу. Це пояснюється тим, що Київ не був тоді столицею. І хозарське ярмо і Антський союз по часу існування припадають на той період історії України, коли в русів вже не було царів. А будь-якому князеві, якого обирають на рік не спаде на думку завдання розбудувати столицю. Столицею в той період могло бути будь-яке містечко, чи селище, де знаходилася резиденція обраного князя. Це підтверджують і записки Пріска, що супроводжував посольство Максиміна до антського князя Гатила. Ця зустріч відбувалася в невеличкому селищі – резиденції Гатила[19].

Проте підсилення центральної влади, зосередження повноважень в однієї, нехай і виборної посади князя, привело до іншого негативного наслідку. Великі повноваження антським князям надавалися для ефективної оборони країни. А тепер, ніяке віче не змогло стати перешкодою князю до його прагнення здійснювати завойовницькі походи. Похід князя Гатила до Риму був успішним. Але Каталаунська битва та смерть в Бургундії призвела до втрати величезної кількості антів репродуктивного віку. А виснажлива війна з аварами привела до захоплення влади варягами.

О.Білоусько твердить, що *«...після 602 року анти більше не згадуються в писемних джерелах. Провідна роль в Україні перейшла до нащадків склавинів – дулібів»* [11, 226]. А те, що після утворення Антського союзу:

«... стояла та земля п'ятсот літ» (ВК,17а)

лише підтверджує, що незалежно від назви – анти, чи дуліби – це все одно були ми. А термін 500 років вказує на час захоплення влади варягами. І тому, коли чужинці пишуть про нашу історію, особливо про антів (період існування Антського союзу 270 р. – 770р. припадає якраз на півторатисячолітній період демократичного устрою: від князя Киська, близько 625 року до н.д. – 875 р.) приблизно так: «цар антів такий-то...», то це лише відображає світогляд самих авторів. Це ж відзначає І.Крип'якевич: «З розмірів воєн, які вели анти, видно, що вони створили були велике політичне об'єднання племен, на чолі якого були найвизначніші князі, звані в деяких візантійських джерелах королями [36,25]. Точно так само і у Біблії: прийшли (із сусідніх

сіл) три царі... . Або в Гомера: зібралися в похід цар Мікен – Агамемнон, цар Спарти – Менелай і цар малесенького острова Ітака – Одиссей. Це відображало реалії тогочасного життя. Виховані на таких реаліях автори просто не допускали, що могутній вождь антів не є спадковим царем і шукали продовження держави антів серед його синів, а не знаходячи, робили висновок: загинув цар, і перестала існувати держава. А Русь існувала, аж поки владу не захопили варяги:

«Отақ бо русқолань занепала од готсьқого та гунсьқого* звірства.

І тоді Київська Русь утворилась» (ВК, 8(27)).

Існує така думка, що назва «Київська русь» придумана за часів Катерини II для того, щоб легалізувати такі назви як «Московська русь», «Суздальська русь» і т. д. А наявність такої назви у «Велесовій книзі» використовується як один із доказів підробки «Велесової книги», тому що ніби такої назви в часи її написання ще не існувало. Однак вірогідніше автори «Велесової книги» використали термін «Київська русь» на означення держави Русі (спадкової монархії варяжської династії), щоб відрізнити її від демократичної держави Русі (від Орія і Киська до Діра) (див. Табл.7).

Історія українців – це історія однієї з прадавніх цивілізацій світу. Вона спотворена завойовниками [9] і ще чекає своїх дослідників. Царська Росія, радянська влада і виховані ними історики утверджували в свідомість людей що всі викопані в могилах скарби грецького походження, а там, де це зовсім не вписувалося в наперед нав'язану схему – приписувалося іраномовним племенам, або диким кочівникам скіфам. Це робилося настільки наполегливо і цілеспрямовано, що хочеться запитати: а чи не доклав хто не-будь цілеспрямованих зусиль до того, щоб антика, антична культура і античний світ трактувалися як похідні від латинського слова старовина лише Греції та Риму, а не від антів. Адже ж є і така інформація (мається на увазі, що вона не остаточна, не загальноприйнята) : **«Античність (від лат. *antiquus* старий, стародавній, старожитність) – період історії від 800 до н. е. до 600 у регіоні Середземного моря»** [78]. Цей

---

* В даному випадку маються на увазі сусіди інгушів – авари.

період дивовижно співпадає з періодом існування держави сківів-русів-антів (від князя Сківа до появи варягів), з культурою яких Константинополь і Рим мали змогу познайомитися за часів, коли анти здійснювали свої успішні походи.

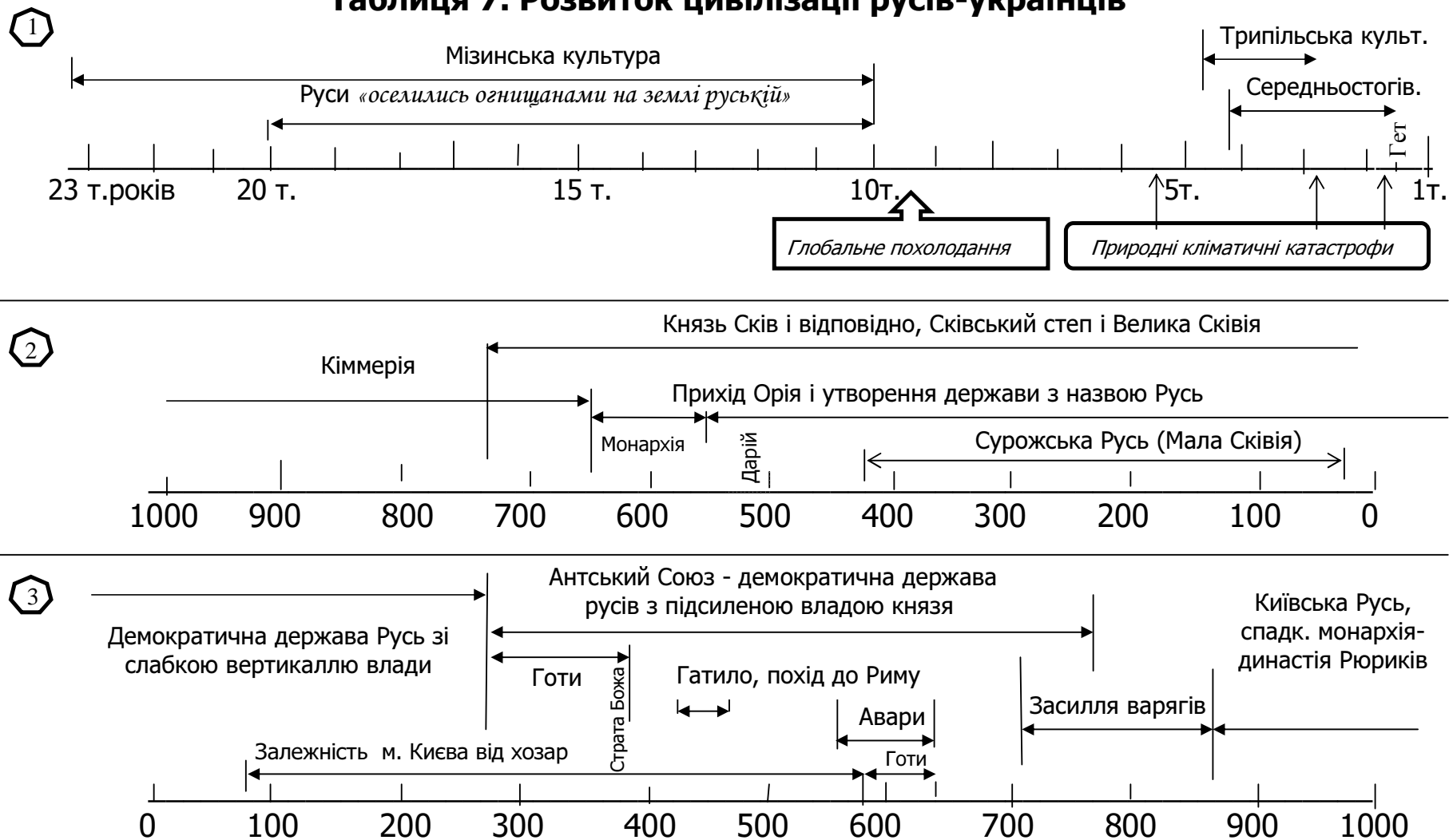
А ось характерні риси античної культури, які більше підходять до демократичної держави русів від Орія до Діра, аніж для жорстоких рабовласницьких республік Греції та Риму з їх уявною «гуманістичною традицією»: *«В античності порівняно з давньосхідними цивілізаціями було зроблено принциповий крок уперед щодо становища людини в суспільстві, осмислення художньої творчості – складається гуманістична традиція... Становище вільних людей в античних державах принципово відрізнялося від інших давніх суспільств. Виникає демократія, громадяни користаються політичними правами, беруть участь в управлінні державою»* [79]. Слід звернути увагу на те, що демократія утвердилася в Афінах за часів Перікла (V ст. до н.д.), Римська республіка з 510р. до н.д., а в Русі ще за князя Киська в першій половині VII ст. до н.д. А гуманістична традиція у вільних від рабства сківів, русів і антів – це коли військовополонених через десять років відпускали на волю, чи в римлян, які забирали переможених навечно в рабство разом з завойованим населенням, а в разі недоцільності вести рабів в далеку дорогу – відрубували їм праву руку, а вождям, ще й голови?

Анти не досліджувалися в українській історіографії радянських часів. А сам етнонім «анти» не був самоназвою, він відомий лише з візантійських джерел. Така ситуація в історичній науці, яка керується з імперського центру. І сьогодні ми, українці, зі скромністю говоримо про «державні утворення» до нашої доби. А наші славні предки з упевненістю знали, що в часі від отця Орія до Діра в них була власна держава з простою і рідною назвою Русь:

*«І се Дажбожа допомога наверталася на нас;
і була держава та Руська од русів»* (ба).

Очевидно, однією з причин такого становища, крім спотвореної історії, є природна скромність українців. Як протилежний приклад, можна навести завидну самовпевненість жидів, які, маючи в не такому вже далекому минулому історію кочівного

Таблиця 7. Розвиток цивілізації русів-українців

народу, здатні сьогодні виховувати в наступних покоління самоповагу і гордість за свій народ. Так один з апологетів духовного містично-філософського вчення (каббала), що активно поширюється у світі, М. Лайтман твердить, що людина (в біологічному значенні) стала людиною розумною (*homo sapiens*) не тоді, коли навчилася пекти хліб, будувати будинки, на його думку вони були ще тваринами(!), а лише тоді, коли Авраам висловив якусь там мудру думку про бога[39]. А українці, предки яких винайшли піч і колесо, приручили коня, створили тяглову силу для обробітку ріллі у вигляді пари волів, об'єднаних ярмом, навчилися вирощувати зерно, пекти хліб і будувати будинки, сьогодні не впевнені, чи була в них держава (до більшовиків, до Рюриків), бо один із світил марксистсько-ленінського вчення сказав, що держави в ті часи ще не могло бути, бо на його думку тоді ще не було класового суспільства. Якби жиди мали в своїй історії таку ж по давності спадщину, як українці (Мізинська культура), то можна бути впевненим, що весь світ вже давно був би переконаний: людина стала *homo sapiens* тоді, коли вперше виготовила музичні інструменти з кісток мамонта і створила інструментальний оркестр.

Висновки

Ми не знищували індіанців у преріях, ми не влаштовували «Варфоломійської ночі» для своїх же співгромадян, ми не захоплювали таким шляхом чужої столиці, як це описано в Біблії, і не влаштовували для насолоди видовища у вигляді боїв гладіаторів. Але й ті народи, що так робили, не почувають себе сиротами у Бога. Звідки ж це почуття меншовартості в українців? Так, ґвалтівна християнізація з допомогою варязького війська змусила наших предків багато віків перебувати у двовір'ї: зранку славити Сонце, потім молитися у церкві, а увечері стрибати через Купальський вогонь. Зрештою, зрощення церкви й держави

призвело до поклоніння чужим богам. Але ж всі інші народи Європи, які теж прийняли християнство, не відчують себе від цього ущербними націями. Більше тисячі років Україна живе як християнська країна і нам потрібно з повагою ставитися, як до надбань християнської культури, так і до надбань дохристиянської культури. Бо і та і друга – це насамперед – культура українська.

Єдина наша провина перед Богом і людьми та, що ми втрачали свою незалежність. Це давало можливість ворогам нашим руйнувати й грабувати пам'ятки, замовчувати та фальсифікувати нашу історію. Багато років бездержавності призвело до того, що нам «дозволили» мати власну історію спочатку з 1917 року, потім від Богдана Хмельницького. Сьогодні вже є несміливі голоси, що історію української нації можна вести від Київської Русі, а дехто насмілюється починати її від Антського союзу.

Насамперед потрібно зрозуміти ті фактори, які сприяли фальсифікації української історії. Повернення частини наших предків із Індії на чолі з отцем Орієм (з величезним досвідом походів у Середню Азію, Індію, Персію, Сирію) одночасно з поверненням русів, впевнених і гордих тим, що самотужки визволилися із вавилонського рабства, та мирне(!) об'єднання з місцевим населенням (іншими родами, які залишалися або встигли повернутися в Україну раніше) сприяло бурхливому розвитку державного утворення. Постає могутня сила на просторі від Воронженця – до Карпат і від Дунаю – до Дону:

«Мусимо битися і життя покласти за землю нашу.

А та простяглася бо од нас до полян і дреговичів;

і руси сягають аж до моря і до гір, до степу південного,

і се руси» (ВК, 19).

Ця сила успішно протистояла готам, яких, зрештою, витіснила в Західну Європу, аварам та грекам. Ця сила, народжена відважними і вільними від рабства людьми, згуртованими вірою в рідних богів, що звали себе скелотами і сківами, скитами і русами, дулібами, кравенцями, полянами, волинянами, карпинами, і т. д. (залежно від того, кого обирали князем) і була нашими предками. Ця спільнота, яка визнавала владу старшого князя, яка впродовж півтори тисячі років обирала собі достойну владу, яка спільно відстоювала свою батьківщину Русь від ворогів і сформувала

певний ментальний тип населення – заклала основи української нації. В більшості народів є згадка про «Золотий вік». В українців він теж є: з часів Орія і Киська, коли наші предки півтори тисячі років відчували себе вільними і діяли з рідними богами воєдино.

Воля, хоробрість і зухвалість, винайдення стремена та солідна економічна база підштовхнули антів на похід до Риму. Проте смерть антського князя Гатила призвела до втрати величезної кількості антів найбільш продуктивного віку, що були розсіяні по Західній Європі. Після цього виснажлива війна з аварами призвела до захоплення князівської влади варягами.

Встановлення князівської династії Рюриковичів – це не просто зміна влади. Потрібно було змусити все вільнолюбне населення України-Руси забути, що півтори тисячі років до Рюрика князів обирали щорічно. Змусити згодитися на успадкування влади. Інакше кожен рід міг зробити з князем те, що древляни з Ігорем. Допомогти утвердити спадкову князівську владу нової династії князь Володимир покликав християнство. І не солодкі співи у храмах стали основним критерієм при виборі нової релігії князем Володимиром, а християнський постулат: «всяка влада – від Бога!». Змусити вільнолюбивий народ визнати спадкову владу Рюриків можливо було лише терором. Ми всі знаємо, як християнські монахи знищували пам'ятки писемності та культури індіанців Америки, але вже ніколи не дізнаємося, як знищувалися волхви та їхні книги. В результаті християнізації писемні пам'ятки винищені, а християнські свята наклалися на землеробський календар слов'ян. Єдиною офіційною історією стала написана монахом «Повість минулих літ», в якій вся двадцятитисячолітня історія Руси підмінена біблійною легендою про Ноя. Проте ще залишався фольклор і людська пам'ять....

Друга хвиля своєрідного геноциду почалася тоді, коли Україна потрапила в колоніальну залежність від Росії. Саме ім'я «руси» було вкрадене і привласнене Московією, а основні поняття спотворені. Так, назва народу «сківи» – нащадків князя Сківа, що дала назву степу від Дунаю до Волги, спотворено на «скіфи» – назву кочівників китайського походження. Це дало свої результати. Наступні покоління українців, щодня проходячи мимо високих могил своїх же предків, вважають, що це могили якихось

кочівників, здається, скіфів...

Третя хвиля – голодомори 1921 – 1923 і 1933 років, які перервали зв'язок між поколіннями: бо тим хто вижив, вже майже не було кому розказувати увесь попередній досвід історії, передавати легенди та співати пісень.

І нарешті – репресії 1937–1951 років. Знищено цвіт нації, в т.ч. письменників, учителів, церковних і політичних діячів та заможних селян. Підривали і спалювали монастирі і церкви під гаслом: «Крой, Ванька, бога нет!». Горіли ікони і християнські книги, не кажучи вже про те, що десь серед них могли зберігатися і дохристиянські пам'ятки писемності. Одержавлення всіх засобів інформації, коли в бібліотеках для загального користування не могло бути недозволеної ідеологічним відділом КПРС книги; коли по радіо не могло бути недозволеного виступу, призвело до втрати історичної пам'яті. А ідеологічні настанови про «іраномовне», або грецьке походження археологічних знахідок на території України з одночасною підміною назви землеробів «сківів» на кочівників «скіфів» повністю завело в тупик українську історіографію.

А на додаток до цього християнська церква більш як тисячу років напучує нас, що походимо ми не від отця Орія, а «з лона Авраамового».

Тому не дивно, що з моменту публікації «Велесової книги» вона була не просто розкритикована. Вона була піддана остракізму. І заслужено! Хоч би за те, що вказує, звідки нам відраховувати власну історію:

«Од отця Орія походимо...» (ВК, 4г).

Не даремно «Велесова книга» так довго замовчувалася в нашій країні. Вона дає можливість багато чого зрозуміти з нашої історії:

– що українці з повним правом можуть шукати початок своєї історії від мізинського орнаменту, тобто з часу утворення благодатної землі з найменням Русь;

– що українці є повноправними спадкоємцями стародавньої високорозвиненої землеробської (Трипільської) культури, бо

*«Були не окремі, а з нами злилися
і кров свою давали за нас» (ВК, 4г).*

– що ми – це не тільки руси, поляни, древляни, укри, кривичі, дуліби, волиняни, уличі та ін. З погляду «Велесової книги» – і орії, і кімери, і сківи, і слов'яни, і руси, і скити, і сколоти, і руськолань, і анти, – це все ми;

– що не варяги створили нам державу. Українцям підмінили історію: ще з часів Орія і Кия ми мали власну державу з простою і рідною назвою - Русь: *«І була держава та Руська од русів»* (ВК,6а);

– що Русь боролася: *«стократ починала Русь і стократ розбита була од півночі до півдня»* (ВК,2а);

– що Київ став столицею 625 р. до н. д., тобто більш ніж на тисячу років раніше, ніж це твердить офіційна наука;

– що це наші предки зупинили залізні легіони римлян на Дунаї, а горді римляни працювали на наших полях: *«І так трудилися на нас десять літ і одпущені були од нас»* (ВК,29);

– що державна ідеологія наших предків була людяною, бо закликала:

«Се бо рабів відпустимо, обнімемося.

І скажемо, се зробивши, – се бо нас знаєте :

як розумом усвідомили, так і подбали, як уміємо» (ВК,11а);

– що півтори тисячі років наші предки жили вільними від рабства людьми з рідними богами воєдино, обираючи та знімаючи князів своїх і якраз у цих умовах формувався менталітет української нації;

– що експансія жидів через Хозарію до Києва – це вигаданий(і комусь дуже потрібний) міф, який не має під собою ґрунту;

– і, нарешті, що ВК зберегла нам ім'я винахідника хмільного напою з меду і ім'я його – Квасур (ВК, 22).

Своєю роботою автор звертає увагу читачів також на певну узгодженість інформації, що дає нам «Велесова книга», інформації, яку залишив нам батько історії Геродот – та досягненнями археологів. І цим мала би опікуватися офіційна історична наука України.

А як багато цікавої інформації (фактів, імен та подій) і нашої сивої давнини зберегла нам «Велесова книга»! Ми дізнаємося про державний устрій, про звичаї та поразки, про звичаї та вірування і навіть про рецепти напоїв. І це факти правдиві! Це не

розповіді про циклопів та сирен, це факти із справжньої історії наших предків. Проте є й легенди. Ось легенда, створена самими вождями для підвищення свого впливу:

*«Ось що бачив отець наш Ор, як до хмар ходив,
узятий будучи і взятий силою до Перунькової кузні...*

*А бачив там Ор, як Перунько мечі кує на ворогів
і куючи, казав тому:*

*“Се стріли і мечі маєте на воїв тих
і не смійте боятися їх бо знищу їх до поду,
і кмота їх буде вмішана до гною ближче,
як земля звірам у багні.*

*І будуть вони, як поросята вмазані од брєння,
і сморід свій понесуть слідами своїми
і всюди буде сказано про них
як про смердючих поросят і свиней”.*

*Се бо говорив Перунько і кував мечі й Ору казав,
і те Ор повідав отцям нашим.*

*І така була наша боротьба за житву і звитязтва
многі і многі віки назад,*

і зараз віримо в те, що так було» (ВК,24в).

Більшість згаданих у «Велесовій книзі» фактів правдиві, бо автори відчували свою відповідальність перед богами:

«... бо проклятий буде богами нашими і людьми.

І люди ім'я його охібнуть на віки» (ВК,25).

Трапляються й помилки в датуванні. Так, текст для авторів ВК був цілком визначений:

«І те було за триста літ до нашого часу» (ВК,29),

а для сьогоденішнього читача це може означати, що, або тексти писалися різними авторами в різні часи, або існував попередній текст, автор якого невизначено сформулював свою думку.

У своїх дослідженнях автор прагнув донести до широкого загалу те, що говорить «Велесова книга». І тут варто ще раз нагадати про величезний вклад Б. Яценка як перекладача, який переклав, ритмізував і впорядкував тексти «Велесової книги». Завдяки його праці «Велесова книга» стала доступнішою читачам, а світ з більшою довірою почав ставитися до неї.

Ми з гордістю можемо читати у «Велесовій книзі», що отці наші п'ятнадцять віків обирали щороку князів своїх:

«... аби влада їхня про нас піклувалася» (ВК,24в).

Проте успіхи в демократичному будівництві в сиву давнину не є індульгенцією на помилки в сьогоденні. У зв'язку з запитаннями читачів, а іноді і не сприйняттям слова «демократія» в назві першого видання цієї книги, значна частина цього видання присвячена демократичному устрою держави. Дано нове визначення політичного значення слова «народ». Автор прагнув донести до читача свій погляд на демократію, незважаючи на те, що про демократію та її переваги написано безліч книг. Автор ставив перед собою завдання показати, що демократія на території України в період з середини VII ст. до н.д. до середини IX ст. існувати могла та попередити суспільство про загрозу, яку несе демократія, якщо бездумно пливати за течією під керівництвом безвідповідальних політиків. А перспектива така: або наші політики зроблять усе можливе і згуртують націю спільною метою, або підведуть нас до громадянської війни.

Якщо дилетанти беруться за історію, то це лише означає: щось негаразд у нашій історичній науці. Україна багата археологічними знахідками. Навіть професійний історик не може в усій повноті відтворити справжню історію. Тим більше, що вона віками фальсифікувалася. Дуже добре, що настав такий час, коли можна опублікувати свій власний погляд на деякі події в історії нашої країни. Можливо, він знадобиться наступним поколінням професійних істориків, бо сьогодні ще не настав час для об'єктивного і неупередженого вивчення історії України. Колишня метрополія продовжує контролювати формування концепцій історичного розвитку України. От, для прикладу, час заснування м. Києва. Офіційно – 482 рік. Згідно з «Велесовою книгою» – 625 року до н. д. Київ уже став столицею. Здавалося б, найпростіше: перевірити це археологічними розкопками. Але місце Десятинної церкви захоплює колоніальна церква. Під її патронатом готувалися розкопки Київського дитинця. Для археологічної експертизи Київського дитинця запросили археологів із колишньої метрополії (Санкт-Петербурга). І сьогодні, коли шановний читач розкриває цю книгу, на Київській горі вже завершуються

розкопки Київського дитинця. Результати будуть прогнозовані, бо сумнів викликає не професійність археологів, а їх політична заангажованість, від якої ще й досі залежить наша історія. На місці Десятинної церкви та Історичного музею колоніальна церква планує залити бетоном підмурки «Різдва Пресвятої Богородиці «Десятинного» чоловічого монастиря». Зруйновані археологічні шари будуть втрачені назавжди... . І, на жаль, це нікому вже не дозволить повернутися до питання про час царювання сина Орія – Кия та заснування м. Києва.

Українці – спадкоємці прадавньої культури. Все таки, потрібно віддати належне духовним провідникам нації, які, не маючи змоги оборонитися і щоб не розчинитися русам «среди русских», стали ідентифікувати себе українцями, після того, як назву руси привласнили собі сусіди. Так, ми руси. Але заявляти це сьогодні, не маючи згуртованості і, відповідно, сильної держави, це дати в руки Росії додаткові можливості відновити імперію в межах колишнього Радянського Союзу. А в них уже готове для цього законодавство. На відміну від України, в Росії є державна політика і є величезний досвід Царської Росії і Радянського Союзу, як утримувати в покорі «иностранцев». І федеральні органи використовують цей досвід повною мірою.

Література

1. Аджи М. Э. Европа, тюрки, Великая Степь. – М.: Мысль, 1998. – 334 с.
2. Артамонов М.И. История хозар. – Ленинград: Изд-во Государственного Эрмитажа, 1962. – 524 с.
3. Асов А. Еще раз о тайнах «Книги Велеса» //Наука и религия. – 2000. – № 4. –57 с.
4. Балужок В.Г. Українська етнічна спільнота: етногенез, історія, етнімія/Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського НАН України. – Біла Церква:видавець О.В.Пшонковський, 2008. –304 с.

5. Баран В.Д. Історичні витоки українського народу/В.Д.Баран, Я.В.Баран, НДІ українознавства Міністерства освіти і науки України, Інститут археології НАН України. – К.: Генеза, 2005. –208 с. іл.
6. Бартольд В.В. Очерк истории Семиречья. Фрунзе: Киргизгосиздат, 1943, – 104 с.
7. Бебик В. Скіфська кельтика: Україна – Ruthena civitas – транзит//Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2009. – № 3. – С. 85–92.
8. Белинский В.В. Страна Моксель, или Открытие Великоросии: роман-исследование. –Кн.1. – К.: Вид-во. Ім. Олени Теліги», 2006.– 408 с.
9. Берест Д. Літописні непорозуміння: історичні статті. – Вінниця: Книга-Вега, 2006. –76с.
10. Білик І. Меч Арея. – К.: «Радянський письменник», 1972. – 438 с.
11. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. Карти, таблиці, ілюстрації: посібник для вчителя. – К.: Генеза, 2002. – 272 с.
12. Брайчевський М. Походження Русі. – К. : Наукова думка, 1968. – 224 с.
13. Бунятян К.П. На світанку історії. – /Бунятян К.П. та ін. Т.1. – К.:Вид. дім «Альтернативи», 1998. –336 с.
14. Гейне Г. Вибрані твори в чотирьох томах. –/Переклад з німецької за редакцією Л.Первомайського та О.Дейча. –Т.1. Поезії. – К.: Вид-во художньої літератури «Дніпро», 1972. – 432 с.
15. Геродот. Геродота Турійця з Галікарнасса «Історій» книг дев'ять, що їх називають музами/Переклад, передмова та примітки А.О.Білецького. – К.: Наукова думка, 1993. –571 с.
16. Гриневич Г.С. Праславянская письменность: результаты дешифровки. –Т.2. – М.: «Летопись», 1999. – 168 с.
17. Губко О.Т. Психологія українського народу: наукове дослідження в 4-х книгах. – Кн.1. Психологічний склад праукраїнської народності. – К.: ПВП «Задруга», 2003. – 400 с.
18. Гумилев Л.Н. Древняя Русь и Великая Степь. – М.: Мысль, 1992. – 782 с.
19. Гюиз Ф. Древняя Персия. – М.:Вече,2007. –336с.,: ил.

20. Дем'янов В. Що було до Русі? – Рівне: «Азалія», 1994. – 44 с.
21. Дестунис Г.С. Сказания Приска Панийского. – С-Петербург.: Типография Императорской АН, 1860. – 62 с.
22. Залізник Л.Л. Походження українського народу. – К.: Бібл.українця, 1996. – 80 с.
23. Иордан. О происхождении и деяниях гетов: «Getika» /Е.Ч.Скаржинская (вст.ст., пер., комент.). –2 изд., испр. и доп. – СПб: Алетейя, 1997. –507 с.
24. Історія України, написана у V ст. до нашої ери Геродотом/ перекл. С.К.Спаська. – К.: Фенікс, 2007. – 80 с.
25. Історія України. Неупереджений погляд: факти, міфи, коментарі/ – Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І. – Вид.2-ге, виправлене та доп. – Х.:Вид-во «Школа», 2008. – 608 с.
26. Каганець І. Третій Гетьманат: політичний аспект. – К.: МАУП, 2006. – 32 с.
27. Каганець О. Гуни – це анти/ Режим доступу: <http://ukrainaforever.narod.ru/gunyanty.html>
28. «Китайская стена» на Луганщине // Вечерние вести. –2006. – № 114 (1610), (10 августа), – С.2.
29. Кифишин А.Г. Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII-III тысячелетия до н.э. – Т.1. – К.: «Аратта», 2001. – 846 с.
30. Кіндер Г. Всесвітня історія: довідник / Пер. з німецької Г.Кіндер, В. Хільгеман, М.Гергт, О.Ф.Савчук. – К.: Знання-Прес, 2007. – 664 с.
31. Кіндратенко А.М. Європейські гуни – предки українців. – Харків, 2007. – 168 с.
32. Клочек Г. Світ «Велесової книги»: навч. посібник. – Кіровоград: Степова Еллада, 2001. – 159 с.
33. Комнацький П. 20000 років хронології «Велесової книги» // Русь. – 1996-1997. – №1, – С.3
34. Комнацький П. Влес-Книга: скрижалі буття оріїв-русів-українців од XX тис. до н.д. до 878 року. – К.: «Бібліотека українця», 2002. – 198 с.
35. Коцур В., Колибенко О. Переяслав у віках. – К.: ТОВ «Світ успіху», 2007, – 424 с.

36. Крип'якевич І., Дольницький М. Історія України /П.Ісаїв – зредагував доповнив і додав примітки. – Нью-Йорк(США): Вид-во Шкільної Ради, 1989. – 256 с.

37. Кузьмин А.Г. Откуда есть пошла русская земля: история Отечества в романах, повестях, документах. – Кн.2. – М.: Молодая гвардия, 1986. – 702 с.

38. Кучера М.П. Змиевые валы Среднего Поднепровья. – К.: Наукова думка, 1987. – 208 с.

39. Лайтман М. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=Pvgja3IHMUQ&feature=related>

40. Лесной С. «Влесова книга» – языческая летопись доолеговской Руси. – Виннипег: Trident Press, 1966. – 38 с.

41. Логвиненко Л. Маєток «Велесової книги»//Україна молода. – 2009. – №5(14 січня). – С.13.

42. Лозко Г. С. Коло Свароже: відроджені традиції. – К.: Український письменник, 2004. – 224 с.

43. Лозко Г.С. Велесова книга – Волховник. – Вінниця: Континент-ПІМ, 2007. – 250с.

44. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. – К.: Наукова думка, 1983. – 200 с.

45. Наливайко С.С. Етнічна історія Давньої України. – К.: Євшан-зілля, 2007. – 624 с.

46. Паїк В. Корінь безсмертної України і українського народу. – Львів: Червона Калина, 1995. – 238 с.

47. Перші арійські племена Надчорноморських степів. – Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/sacred_ua.php?id=9

48. Петрук В. Екзампай. Сакральний центр Великої Скіфії: історико-географічний аналіз в контексті культурної спадщини України. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – 240 с.

49. Півторак Г.П. Українці: звідки ми і наша мова/АН України. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. – К.: Наукова думка, 1993. – 200 с.

50. Піддубний С.В. Ілар Хоругин. Влескнига. – Умань: УВПП, 2007. –204 с.

51. Повість минулих літ: Літопис. – К.: Веселка, 1982. – 226 с., іл.

52. Полищук В.В. Гидробиологические исследования водоемов Юго-Западной части СССР/ Сб.научн.тр. Инст. гидробиологии / Редкол.: В.В.Полищук (отв. ред.) и др. – К.: Наукова думка, 1982. – 139с.

53. Ребіндер Б. Велесова книга: життя та релігія слов'ян. – К.: МП «Фотовідеосервіс», 1993. –80с.

54. Саліженко О. Олігархія по-українськи під назвою "демократія". – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/4b3b47b7a57ed/>.

55. Стратегикон Маврикия / Изд. подг. В.В.Кучма. Сер. «Византийская библиотека». – СПб.: Алетейя, 2004. –256 с.

56. Сушинський Б. «Велесова книга» предків. Роздуми над сторінками вічності. «Велесова книга» у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського. – Київ;Одеса: «Видавничий дім ЯВФ», 2004. – 256 с.

57. Татищев В.Н. История Российская. – В 7-ми томах. – Т.1. – М.;Л.: Изд-во Академии наук СССР[Ленинградское отделение], 1962. –500 с.

58. Трубачев О.Н. Названия рек Правобережной Украины. Словообразование, этимология, этническая интерпретация. – М.: Наука, 1968. – 289 с.

59. Україна: хронологія розвитку. –Т.1. –К.: КВІЦ, 2008. –704 с.

60. Українська етнологія: навч. Посібник /за ред. В.Борисенко. – К.: Либідь, 2007.–400с.

61. Українські традиції / Упорядкування та передмова О.В.Ковалевського; Худож. оформлювач І.В.Осипов. – Х.: Фоліо, 2003. – 573 с.

62. Українці: історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Кн. 1. – Опішна: Українське народознавство, 1999. – 528с.

63. Утевська П. Невмирущі знаки: нариси. Для серед. та ст. шкіль.віку / Худож. оформл. А.О. та О.М.Шоломіїв.– К.: Веселка, 1981. – 245 с., іл.

64. Харишин М. Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/Kh/Kharyshyn/Vytoky/Vytoky/LystDrugyjLebedija.html>

65. Хвойка В.В. Поля погребений в Среднем Приднепровье. Записки РАО. – т.ХІІ, вып.1. – СПб.,1901.

66. Чепурко В. «Черные археологи» растащили все сокровища Украины//Комсомольская правда в Украине. – 2011. –№ 130 (18 июня). – С.1, 18–19.

67. Членов А. Валы, остановившие гуннов. // Ветер странствий: альманах. – М.: Физкультура и спорт, 1976. –№11.

68. Шаян В. Віра предків наших. – Гамільтон, 1987. – 894 с.

69. Шпоть О.С. Більське городище на Сумщині – столиця царя Орія // Сіверянський літопис. – 2011. – № 5. – С. 121–126.

70. Шпоть О.С. «Велесова книга» – як фрагмент з історії демократії. – К.: ПП«Коронатор», 2006. – 62 с.

71. Шпоть О.С. Агов, козаки, то що ж ми будуємо? Про державу та демократію. – К.: ПП «Коронатор», 2011. – 31 с.

72. Шпоть О.С. Перша буржуазна революція на Україні. Спадщина // Альманах українознавства. Самвидав 1988-2000 років, вип. 1-4.– К.: «Коронатор», 2005.

73. Шпоть О.С. Про демократію // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2010. – № 4. – С.130–139.

74. Шрамко Б.А. Бельское городище скифской эпохи: (город Гелон). / АН УССР. Ин-т археологии. – К.: Наукова думка. 1987. – 183 с.: ил.

75. Янович В. Спадщина тисячоліть / Перекл. з рос. Ю. Стадніченка. – К.: Книга, 2008. – 448с.

76. Яценко Б. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н.д. – I тис.н.д. // Індоевропа. – 1995. – Кн. 1-4. –320 с.

77. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга: духовний заповіт предків/Ритм. пер. укр. мовою, дослідження та рецензії Б. Яценка; рос. мовою – В. Яценка. – К.: «Велес», 2004. – 256 с.

78. Uk.wikipedia. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Античність>.

79. Uk.wikipedia. Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Антична культура](http://uk.wikipedia.org/wiki/Антична_культура).

80. Uk.wikipedia. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Анти>

Іменний покажчик

Адомор, перський полководець 58,64
Алдоріх, вождь готів 15,16,39,83
Аненербе (нім. «Annenerbe» – «Спадщина предків») 5
анти 2,7,25,27,30,32,33,35,36,41,43,44,53,60,71,72,77,93,103,104,142,145,147–150,154,
156
антика, античний світ 149,150
араби 27,80,81
Аскольд, кн. 16–18,24,32,80,81,83,84
Атей, князь сківів 23
Аттіла (Гатило), князь антів, вождь гунів 24,43,44,82,142,147,148,151,154
берендеї (беренда) 16,27,28
Білояр, кн. 15,70,86
болгари(булгари) 22,27,51,68,69,134,146
боруси (борусь, борусичі) 9,27,30,33,42,49,50,60,70,76–79,95
браманове 27
Бус (Бож, Боз), князь антів 24,82,147
вавилоняни 57–59,61,62,64,66,67,86,102,145,153
варяги 4,7,9,11,16–18,24,27,29,31,43,52,79–85,134,145,148–151,154,156
Велес, бог 5,72,87,88
Велеса Жар (Волосожар, Стожари), сузір'я 87
«Велесова книга» (ВК) 3–160
венеди 27,75,76,104
Верен, князь 15,22,67
верманове (вірмени) 27,30
Вишень, бог 86
Віди (Веди) 8,9
волинь (волиняни) 2,28,39,47,50,51,52,60,142,147,153,156
Володимир, кн. 12,85,88,154
Германаріх, вождь готів 6,7,16,17,23,24,39,51,61,77
Геродот 14,17,21,23,32,34,36–38,40,57,63,65,87,88,97,132–144,146,156
готи 7,15–17,19,23–25,27,28,38,40–42,52,61,71,76–80,82,98,102,105,147,149,151,153
греки (елани) 11,28,29,32–36,44,46,57,61,70–72,85,89,91,92,103,105,132,134,135,140
гуни (хуни, інгуші) 15,16,23,25,27,28,31,36,39–44,53,62,71,77,94,98,149
Дарій, цар перський 14,17,23,132,137,141,146,151
дасуво 28
деревичі (деревляни) 2,28–30,50,51,60,154,156
Детеріх, вождь готів 16,24,31,39
Дір, князь 7,17,24,80,83,96,104,105,149,150
дреговичі 28,51,60,153

дуліби 2,23,28,39,49,61,142,147,148,153,156
 жида (рабове, рибяни) 27,30,80,82,109,125,150,152,156
 жмудь 28
 Зопіріон, полководець 23,102
 іллірійці (ілми, ільми, іллери, ільмерці) 21,28,29,38,47–50
 ільменці 38,47
 іраномовні племена 3,63,149,155
 іронці 29,78
 карпини 29,153
 кельти (кельще, кіельци) 15,26,29,75
 Кий, цар русів 4,15,17,22,30,37,43,53,60,67–69,73,74,84,95–97,105,138,146,156,159
 Кисько (Кисень, Кісек, Кішек), князь сківів 22,37,62,63,67,69,70,73,92,96,97,145,147–149,
 150,154
 кімерійці (кіморії) 2,22,25,29,32,36,46,57,63–66,102,156
 Кнудій, соратник Аскольда 16,83
 колтове 29
 костобоки 29,31
 кравенці (кривичі) 2,29,30,32,33,50,51,60,77,156
 Лебедян, цар русів 15,22,67,97,146
 ляхи 29,30,60
 Мати-Слава (Мати-Птиця) 9,10
 Мезенмир, князь антів 7,147
 Миролубов, дослідник ВК 5
 митриди 8,23,29,134
 Молодовська культура 14,21,45
 Набусарсар (Набурсар), повелитель Вавілонії 51,58,64,86,102
 Народ, політичне знач. 113–129
 неровь 29
 Нестор Літописець, чернець 4,38,40,51,134,154
 Обри (авари) 24,28,29,149,151
 Олександр Македонський 23,102,140
 онезьва 29
 Орій (Ор, Ір, Арій), цар русів 2,14,15,17,19,22,27,37,39,42–44,50–52,60,62,63,65–69,
 87,94–97,138–142,144–147,149–151,153–157,159
 осзесче 30
 перси 30,58,64,86,132,137,141,142,144,146,147,158
 Перун (Перунько), бог 27,61,75,79,85,105,157
 поляни 2,28–30,50–52,60,68,70,142,153,156
 римляни 9,25,29,30,41,43,44,70,92,93,101–103,118,147,150,156
 руси(русичі), плем'я, народ 2,5,7,8,20,23,28–30,32,33,35,39–41,47–54,56,57–62,64,66,67,
 70–73,75–86,93,95,102,135,139,145,147,148,150,151,153,154,156,159
 русколань 30,95,149
 Рюриковичі, династія 4,11,68,83,84,149,151,152,154
 сармати 36,37,63,71,141
 Сварог, бог 33,76,86
 Сегеня, боярин 24,77
 Седень, князь русів 59,67
 Середньостогівська культура 21,45,47,49
 Серезень, кн. 15,67

сівери (свередзі) 28,30,51,60,65
Сків, кн. 22,29,30,35–39,57,58,67,149,151,153,154
сківи (скіфи, скити) 2,14,22,23,25,29,30,32–40,44,57,59,62–66,70–72,77,87, 89,91,93,97,
102,106,107,132–142,149,150,154–156
скіфи (жовті) 30,35,37
Скотень, кн. 78,79,80
слов'яни, (слави, славії) 2,5,8,10,11,25,30,31,32,33,34,36,39,41,50,51,52,59,60,63,65,66,
68,69,71,72,74,75,78,93,94,154,156
Смергл (Симаргл, Семаргл, Семургль, Семиярило), бог 88,89
сумь 28,31
сурожді 30,31,33,60,70,77
Таргетай (Таргет, Гет) 14,17,21,38,39,57
Траян, імператор 16,23,103
Трипільська культура 2,8,21,25,45,47–50,101,105,155
украї 2,24,31,32,39,50,140,156
фряги 31
хозари 2,16,18,23,24,31,52,59,78–82,84,105,147,148,156
хорвати 31,39
Хорив (Горовато, Хорев) 22,31,37,39,43,94,138
цигани 103,108,109
Чорноризець Храбр, чернець 11
чудь 28,31
Щек (Пащек) 22,37,43,60,94,138
Яги 28,31
язи (язиги) 16,29,31,62,96
яси 31

Географічний покажчик

Азовське (Готське), море 17,19,22,36,52,58,60,67,137
Антський Союз, кр. 16,23,44, 81,104,147,148,151,153
Асирія, кр. 63
Біла Вежа, м. 30,43,47,58–60,62,73,94,159
Більське городище 22,67,69,70,72,74,141
Близький Схід 21,47,64,66,102
Брюссель 5
Буда, річка, ліва притока річки Хорол 143
Вавилон 58,105
Ватикан 6
Велика Сківія (Сківія,Скіфія,Скитія), кр. 34,36,40,57,71,132,151
Великий Бурлук 5
Великограддя 15,22,67
Воронеж (Вороніж, Воронженець), м. 22,27,52,68–70,72,77,79,146,153
Гелеспонт 14
Голунь (Голинь, Більське городище), м. 17,22,23,61,67,69–72,74,89,138–141,144
Дон, р. 19,22,23,36,42,47,52,57–60,66,79,91,105,135,137,146,153
Дунай 9,23,30,36,38,46,50,51,52,57,73,80,91,102,104,116,135,138,153,154,156,
Мала Азія 22,65
Єгипет, кр. 22,32,58,64,66,102,105

Жидачів, м. 72,73,138,141
Індія, кр. 9,14,19,21,26,32,47,50,52,57–59,61,66,67,89,94,97,102,138,145,153
Кам'яна Могила 8
Карпати, гори 7,16,17,22,23,29,51,52,73,76,136,138,146,153
Каяла, р. 19
Київ (Індікиїв, Києград), м. 2,4,11,17,22,30,36,53,60,67–71,73,74,76–80,82,85,87,89,94,
95,95,97,101,105,106,141,148,156,158,159
Куявія, м. 36
Луг (Кам'янське городище), м. 22,67,69,70,74,92,105
Мідія,кр. 22,65,147
Набсурсар (Набусарсар) 51,58,64,86,102
Неаполь Скіфський, м. 71
Новгород (Новгород Великий), м. 11,38,99,100,118
Пенджаб, кр. 50,145
Персія 19,32,61,66,147,153
Прип'ять, р. 16,23
Ра-ріка (Волга), р. 15,16,19,36,76,91
Рим, м. 24,40,43,44,93,101,147–151,154
Росія, м. 30,43,47,58–60,62,67,94
Росія (Московія), кр. 3,90,108–110,113,119,129,149,154,159
Русь, прадавня (споконвічна)територія поселення русів 14,17,20,21,47,50–56,59,60,149,
151,154,155,
Русь, держава від Орія до Діра 11,22,25,26,33,59–62,66,78–84,95,102,139,145–147,149,
150,151,153,154
Русь Київська, держава династії Рюриків 4,53,81,82,89,99,104,149,151,153,154,156
Сверензе, кр. 76
Семиріччя 5,15,17,21,46,52,59,64,75,89,93
Сирія, кр. 32,61,64,153
Сурож, м. 16,23,26,68,70,71,
Сурожська Русь, кр. 31,70,71,151
США, кр. 108,111,116,117,118,125,126
Херсонес, м. 11

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Хронологія подій нашої історії відтворена за «Велесовою книгою»	13
Розділ 2. Хто ми ? Оріяни, кімери, скити, скіфи, слов'яни ..., чи гуни?	25
Розділ 3. Сківи – кочівники-скотарі, чи осілі землероби?	44
3.1. Розселення.....	45
3.2. Звідки почалась руська земля?	50
3.2.1 Земля русів	52
3.2.2. Плем'я русів	53
3.2.3. Держава русів	59
3.3. Взаємовідносини з місцевим населенням.....	62
3.4. Заснування Києва, Воронежа, Сурожа.....	68
3.5. Західні слов'яни.....	74
3.6. Хозарське ярмо	78
3.7. Варяги	82
3.8. Особливості релігійної свідомості прабатьків.....	84
3.9. Економічна основа розвитку Сківії	91
Розділ 4. Політичний устрій	93
Розділ 5. Геродот і «Велика Сківія»	132
Розділ 6. Анти	145
Висновки	152
Література	159
Іменний покажчик.....	165
Географічний покажчик	165

Шпоть Олексій Сергійович
кандидат технічних наук

ПРО ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Науко-популярне видання

Редактор Лук'янчук О.С.
Макет, оформлення та комп'ютерний набір
І.О.Шпотенка

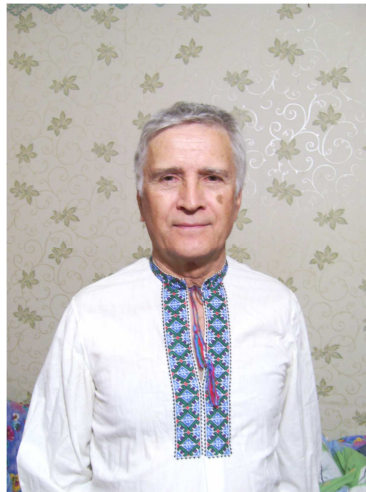
Підписано до друку 24.01.2012 р.
Формат 60x84/16 Папір офсетний.

Гарнітура Tahoma, Monotype Corsiva CYR
Наклад 500 прим. Зам. 1493/12

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи
ДК № 2241 від 14.07.2005 р.

Видавець: Благодійний фонд «Україна-Русь» (м. Львів 79008, вул.
Валова, 31); ukrrusj@gmail.com
ПП «Коронатор» (м. Київ 02152, а.с. 309)
shpotj@gmail.com

Надруковано у друкарні
ТзОВ «Видавничий Дім «Укрпол»
82400, Львівська обл., м. Стрий, вул. Новаківського, 7
+ 032454 10 90

Шпоть Олексій Сергійович народився в с. Лебедин Шполянського району Черкаської області в 1940 р. Закінчив Лебединську середню школу № 2 в 1957 р., 1959 р. – Верхньо-Дніпровський сільськогосподарський технікум, рік працював у колгоспі «Перемога» на Дніпропетровщині. В 1960-1961 р. – на будівництві у м. Києві.

1967 р. закінчив Київський політехнічний інститут, факультет радіоелектроніки.

З 1967 року в Українському науково-дослідному інституті паперу (целюлозно-паперової промисловості) – старший науковий працівник.

В 1980 р. захистив дисертацію "Взаимодействие линейно-поляризованного света с целлюлозой" в Інституті прикладної фізики АН Білорусії і здобув учену ступінь кандидата технічних наук.

Опублікував 37 наукових робіт в науково-технічних журналах та збірниках. Автор та співавтор 12 винаходів. Зараз на пенсії. Досліджує прадавню історію України.

